

T. C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ÇOCUKLARIN DİL GELİŞİMİ İÇİN UYGULANAN DİL
BİLİMSEL YÖNTEMLERİN TÜRKİYE'DE ve ALMANYA'DA
KULLANILAN DERS KİTAPLARI ÜZERİNDEN
KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİNA GÜZİN CENGİZ

HAZİRAN, 2019

T. C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ÇOCUKLARIN DİL GELİŞİMİ İÇİN UYGULANAN DİL
BİLİMSEL YÖNTEMLERİN TÜRKİYE'DE ve ALMANYA'DA
KULLANILAN DERS KİTAPLARI ÜZERİNDEN
KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİNA GÜZİN CENGİZ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. AHMET ŞEFİK ŞENLİK

HAZİRAN, 2019

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Sina Güzin Cengiz

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığını taahhüt ederim.

Doç. Dr. Ahmet Şefik Şenlik

İMZA SAYFASI

Sina Güzin Cengiz tarafından hazırlanan “Çocukların Dil Gelişimi İçin Uygulanan Dil Bilimsel Yöntemlerin Türkiye’de ve Almanya’da Kullanılan Ders Kitapları Üzerinden Karşılaştırılması” başlıklı bu yüksek lisans tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Ahmet Şefik Şenlik
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İMZA

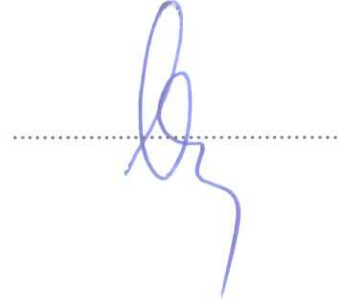

Üyeler:

Dr. Öğretim Üyesi Nalan Babür
Boğaziçi Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Abidin Karasu
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 13 / 06 / 2019

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Sina Güzin Cengiz
Uyruğu : T. C.
Doğum Tarihi : 1987
Doğum Yeri : Ankara
E-Posta : sinaguzincengiz@ayvansaray.edu.tr

EĞİTİM

Derece	Kurum	Öğrenim Yılı
Lisans	Johannes Gutenberg Üniversitesi, Mittelstufe-2 Hazırlık Sınıfı (Almanca)	2006-2007
Lisans	Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fizik Öğretmenliği (Almanca)	2007-2008
Lisans	Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği (İngilizce)	2008-2013
Y. Lisans	İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı	2015-2019

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2015-2016	Ebu Hanife İmam Hatip Orta Okulu	İngilizce Öğretmeni
2016-Halen	İstanbul Ayvansaray Üniversitesi	Öğretim Görevlisi

YABANCI DİLLER

İngilizce	: İleri Düzey
Almanca	: Orta Düzey
Çince	: Başlangıç Düzeyi
İspanyolca	: Başlangıç Düzeyi

HOBİLER

Ev Dekorasyonu, Aşçılık, Doğada Kamp

İÇİNDEKİLER

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	2
1.2. Alt Problemler	3
1.3. Önem	3
1.4. Varsayım	4
BÖLÜM II.....	5
2. DÜNYADA ANA DİLİ DERS KİTAPLARI	5
2.1. Ana Dili Ediniminde Ders Kitaplarının Önemi	5
2.2. Dünya Genelinde Ana Dili Ders Kitaplarında Kullanılan Dil	6
2.2.1. Türkiye’de ve Almanya’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları.....	7
2.2.2. Fransa’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları	8
2.2.3. İngiltere’de Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları	8
2.2.4. Amerika’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları.....	9
2.2.5. İtalya’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları.....	9
2.2.6. İspanya’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları	10
2.2.7. Japonya’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları.....	10
2.2.8. Rusya’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları.....	11
2.2.9. Suudi Arabistan’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları.....	11
2.2.10. Kazakistan’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları	12
2.2.11. Kırgızistan’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları	12
2.2.12. Özbekistan’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları.....	12
2.2.13. Türkmenistan’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları.....	13
2.2.14. Azerbaycan’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları.....	13
BÖLÜM III.....	15
3. TÜRKİYE’DE VE ALMANYA’DA ANA DİLİ DERS KİTAPLARI.....	15
3.1. Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitaplarının Hazırlanması	15
3.1.1. Türkiye’de İlköğretim Ders Kitaplarının Hazırlanması	15

3.1.2. Almanya'da İlköğretim Ders Kitaplarının Hazırlanması	17
3.2. Türkçe ve Almanca Öğretim Programları Hedef Davranışları	18
3.2.1. Türkçe Öğretim Programı Hedef Davranışları	18
3.2.2. Almanca Öğretim Programı Hedef Davranışları	31
3.2.3. Türkçe ve Almanca Öğretim Programları Hedef Davranışların Karşılaştırılması	35
BÖLÜM IV	37
4. PISA OKUMA BECERİLERİ SKORLARI ÜZERİNDEN TÜRK VE ALMAN ÇOCUKLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	37
4.1. PISA (Programme for International Student Assessment) Nedir?	37
4.2. Örnek Türkçe PISA Okuma Becerileri Soruları	37
4.3. PISA Okuma Becerileri Skorlarında Türk ve Alman Öğrencileri	41
BÖLÜM V	44
5. ANA DİLİ EDİNİMİNDE KRİTİK DÖNEMLER	44
5.1. Ana Dili ve Ana Dil Kavramları	44
5.2. Ana Dili Ediniminde Kritik Dönemler	45
5.3. Ana Dili Ediniminde 10-12 Yaş Özellikleri	48
BÖLÜM VI	50
6. YÖNTEM	50
6.1. Araştırma Modeli	50
6.2. Araştırma Evreni ve Örneklem	50
6.3. Verilerin Toplanması	51
6.4. Verilerin Analizi	51
BÖLÜM VII	52
7. BULGULAR	52
7.1. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarının Künyeleri	52
7.2. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarındaki Kelime ve Cümle Oranları	53
7.3. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarındaki En Uzun 3 Cümle	54
7.4. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarındaki Yan Cümleler	57
7.5. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarındaki Bağlaçlar	61
7.6. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarındaki Kısaltmalar	63
7.7. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarında Yabancı Sözcüklerin Okunuşu	68
7.8. Türkçe Ders Kitabında İnceltme İşaretinin Kullanımı	71
7.9. Türkçe Ders Kitabındaki Anlatım Bozuklukları	74
7.10. Türkçe Ders Kitabındaki İmla ve Basım Hataları	76

BÖLÜM VIII	81
8. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER	81
8.1. Tartışma.....	81
8.2. Sonuç.....	85
8.3. Öneriler	86
8.3.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler.....	86
8.3.2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	87
KAYNAKÇA	88

TABLÖLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

TABLÖLAR

Tablo 1: 3. ve 5. Sınıflar için Türkçe Öğretim Programı Hedef Davranışları	19
Tablo 2: 4. ve 6. Sınıflar için Almanca Öğretim Programı Hedef Davranışları	31
Tablo 3: Türk Öğrencilerinin 2003'ten 2015'e PISA Okuma Becerileri Sıralaması	42
Tablo 4: Alman Öğrencilerinin 2003'ten 2015'e PISA Okuma Becerileri Sıralaması	43
Tablo 5: Araştırmada Kullanılan Ders Kitaplarının Künyeleri	52
Tablo 6: Araştırmada Kullanılan Ders Kitaplarındaki Konular	53
Tablo 7: Türkçe ve Almanca En Uzun 3 Cümlelerin İçerdiği Yan Cümle ve Bağlaçlar	57
Tablo 8: Türkçe Ders Kitabındaki Yan Cümlelerin Ünite Bazında Dağılımı	60
Tablo 9: Almanca Ders Kitabındaki Yan Cümlelerin Ünite Bazında Dağılımı	60
Tablo 10: Türkçe Ders Kitabındaki Bağlaçların Ünite Bazında Dağılımı	62
Tablo 11: Almanca Ders Kitabındaki Bağlaçların Ünite Bazında Dağılımı	63
Tablo 12: Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Kısaltmalar	63
Tablo 13: Almanca Ders Kitabında Kullanılan Kısaltmalar	65
Tablo 14: Türkçe ve Almanca Ders Kitabında Kullanılan Kısaltmaların Sıklıkları	67
Tablo 15: Türkçe Ders Kitabındaki Yabancı Sözcükler	68
Tablo 16: Almanca Ders Kitabındaki Yabancı Sözcükler	70
Tablo 17: Türkçe Ders Kitabındaki İnceltme İşaretinin Kullanımı	71
Tablo 18: Türkçe Ders Kitabındaki Anlatım Bozuklukları	74
Tablo 19: Türkçe Ders Kitabındaki İmla ve Basım Hataları	76

ŞEKİLLER

Şekil 1: Dil Ediniminin Beyin Gelişimi ve Yaş ile Olan İlişkisi	47
--	----

ÖZET

ÇOCUKLARIN DİL GELİŞİMİ İÇİN UYGULANAN DİL BİLİMSEL YÖNTEMLERİN TÜRKİYE'DE ve ALMANYA'DA KULLANILAN DERS KİTAPLARI ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

Cengiz, Sina Güzin

Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ahmet Şefik Şenlik

Haziran, 2019. 103 Sayfa.

Bu araştırmada ana dili ders kitaplarında kullanılan dilbilgisel ve dil bilimsel yöntemlerin çocukların dil gelişimi üzerindeki etkisinin öneminden hareketle, Türkiye'deki ve Almanya'daki devlet okullarında okutulan 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları mukayeseli bir biçimde incelenmiştir.

Araştırmada dünya genelinde ana dili ders kitaplarında kullanılan yöntemler kısaca aktarılmış ve Türkiye ile Almanya'daki ana dili öğretim programları hedef davranışları ayrıca karşılaştırılmıştır. Her iki ülkenin PISA Okuma Becerileri sıralamaları mukayese edildiğinde, Alman öğrencilerinin Türk öğrencilerinden daha yüksek skorlar aldıkları görülmüştür.

Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Her iki ders kitabındaki metinlerde yer alan toplam kelime ve farklı kelime sayıları, cümle sayıları, bir cümlede kullanılan ortalama kelime sayısı, en uzun üç cümlenin içerdiği yan cümle ve bağlaçlar, yan cümle ile bağlaçların miktarları ve çeşitleri, yan cümle ile bağlaçların ünite bazında dağılımları mukayese edilmiştir. Her iki ders kitabında kullanılan kısaltmalar sayı ve çeşitlilik bakımından, yabancı sözcükler nasıl okunduğu bilgisi açısından karşılaştırılmıştır. Türkçe ders kitabında yer alan anlatım bozuklukları ile imla ve basım hataları ayrıca incelenmiş olup, kelimelerdeki inceltme işaretlerinin farklı kullanımları da listelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, Türkiye'de dil gelişimleri açısından önemli bir zaman diliminde olan ilköğretim 4. sınıf öğrencileri için devlet tarafından hazırlanmış ders kitaplarında dilbilgisel ve dil bilimsel yöntemlerde eksiklikler saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dil Bilimsel Yöntemler, Dil Gelişimi, Ana Dili, Yan Cümle, Bağlaç.

ABSTRACT

A COMPARATIVE STUDY ON LINGUISTIC METHODS APPLIED FOR LANGUAGE DEVELOPMENT OF CHILDREN IN SCHOOL BOOKS USED IN TURKEY AND GERMANY

Cengiz, Sina Güzin

Master Thesis, Graduate Education Institute,

Turkish Language and Literature Program

Advisor: Assoc. Prof. Ahmet Şefik Şenlik

June, 2019. 103 Pages.

In this study, the fourth grade social studies textbooks being used in state schools in Turkey and Germany were comparatively analyzed with the importance of grammatical and linguistic methods having been applied for language development of children in school books.

In the study, the methods being applied in school textbooks, which are used all over the world, were summarized, and also curriculum aims and objectives in Turkey and Germany were compared. When comparing ranking of PISA Reading Performances of two countries, it was seen that German students had higher scores than Turkish students.

The general survey model was used in the study. The amount of total words and total different words, the amount of total sentences, the mean amount of words in a sentence, subordinate clauses and conjunctions in the longest three sentences, the amount and types of subordinate clauses and conjunctions, the distributions of subordinate clauses and conjunctions in the units of books were analyzed for all texts of each book. The shortenings in terms of amount and the types and the foreign words in terms of spelling techniques, which were used in each book, were compared. Beside the incoherencies and the mistakes of dictation and edition in Turkish textbook were analyzed, and different using of circumflexes on words were listed.

According to the results of the study, some grammatical and linguistic inadequacies were detected in the school textbooks prepared by Turkish state for Turkish fourth grade students, who are in an important period in terms of language development.

Keywords: Linguistic Methods, Language Development, Mother Language, Subordinate Clause, Conjunction.

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu çalışma Türkiye’de Türk dilinin zihinlerde berraklaşmadığı varsayımından yola çıkılarak, çocukların dil gelişimi için uygulanan dil bilimsel yöntemlerin Türkiye’de ve Almanya’da kullanılan ders kitapları üzerinden karşılaştırmalı olarak incelenmesini içermektedir.

Çocukların dil becerilerinin henüz anne karnındayken başlayan, doğdukları andan itibaren hızlanarak devam eden ve daha sistematik bir süreç olarak okul döneminin ilk yıllarında kazanılan bir takım edinimlerle irtibatlı olduğu kabul edilmektedir. Dilin ediniminde evrensel özellikler görülmekle birlikte her dilin kendi niteliği bakımından farklılıkların da bulunduğu söz edilmektedir. Durgunoğlu ve Öney (2000) ilköğretim çağındaki çocuklarla yaptıkları çalışmalarında, Türkçenin İngilizceye göre okumayı öğrenmede fonolojik açıdan daha etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca Topbaş (1994), Türk çocuklarının erken edindikleri ses birimlerinin belirlenirken, Türk dilinin bazı özelliklerinin sesbirimlerin edinimini kolaylaştıracağı sonucuna ulaşıldığını belirtmiştir.

Türkçenin yapısından dolayı okuma-yazmaya daha çabuk ve kolay geçildiği, Türk çocuklarının fonolojik ve morfolojik açıdan zorlanmadığı gerçeği kabul görmektedir. Fakat dil ediniminin olgunlaştığı bir dönem olan ilköğretim çağındaki Türk çocuklarının birleşik cümle oluşturmada, zihinsel tasavvurları formüle etmede, oluşları neden-sonuç ilişkisi kurarak birbirine bağlamada birtakım sentaktik problemler yaşadıkları görülmektedir.

Ergenç ve Adalı’dan aktaran Durmuşçelebi (2007), Türkiye’de eğitim gören öğrencilerin gerek yazılı gerekse sözlü anlatımlarda zorlandığını, iş yaşamlarında da

dil sorunlarıyla karşı karşıya kaldıklarını (Ergenç, 1994) ve üniversitede alanları gereği yoğunlaştırılmış olarak dil dersleri gören öğrencilerin bile bu sorunları çözemediğini vurgulamaktadır (Adalı, 1991).

Çocuklardaki dil gelişimini olumlu ve olumsuz etkileyecek birçok etken söz konusudur. Çocuğun sağlığı, zekası, sosyo-ekonomik durumu, cinsiyeti, doğuş sırası, kardeş sayısı, kitap okuma alışkanlığı, beraber büyüdüğü bireylerin dili nasıl kullandıkları, kendi sözel ve konuşma becerisi, arkadaş çevresinde kullanılan dilin niteliği, yaşadığı bölgede kullanılan şive ya da ağzın yapısına dair özellikler, öğretmeninin dili nasıl kullandığı gibi daha birçok sayılamayacak kadar durumun dil gelişimini ve becerisini etkilediği son derece açıktır. Bu çalışma ise, çocukların okul döneminde karşılaştıkları eğitim materyallerinin başında gelen ders kitaplarında kullanılan dilin ayrı bir öneminin olduğu vurgusundan hareketle yapılmıştır.

1.1. Problem

Bu çalışmada dil ediniminde kritik bir zaman dilimi olarak kabul gören 10-12 yaş dönemindeki çocukların 2017-2018 eğitim öğretim döneminde Türkiye ve Almanya 4. sınıf müfredatlarındaki Sosyal Bilgiler ders kitapları karşılaştırılmış ve bununla Türkiye’deki ders kitapları dil bilimi çerçevesinde hazırlanmış mıdır soruna cevap aranmıştır¹.

Problem belirlenirken, dilin sosyal ve gündelik hayatta kullanım becerisinin önemine vurgu yapıldığından dolayı özellikle Sosyal Bilgiler alanı ders kitapları seçilmiştir. Ayrıca bu tercihte Sosyal Bilgiler alanının evrensel niteliği de gözetilmiştir.

¹ Bu süreçte sentatktik inceleme için Doç. Dr. Ahmet Şefik Şenlik’in “*Osmanlı Türkçesindeki Cümle Bağlaçlarının Tasnifine Dair Bazı Öneriler*” (2013) ve “*Osmanlı Türkçesinin Öncü Bağlaçları Hakkında*” (2014) çalışmalarından yararlanılmıştır.

1.2. Alt Problemler

Çalışmada aşağıdaki soruların cevapları araştırılacaktır:

1. Türkçe ve Almanca ders kitaplarındaki metinler kelime ve cümle bazında karşılaştırıldığında hangi sonuçlara ulaşılabilir?
2. Türkçe ve Almanca ders kitaplarındaki yan cümle ve bağlaç mukayesesi nasıldır?
3. Türkçe ve Almanca ders kitaplarında kullanılan kısaltmalarla alakalı hangi yorumlar yapılabilir?
4. Türkçe ve Almanca ders kitaplarında yabancı sözcüklerin nasıl okundukları bilgisi verilmiş midir, verildiyse nasıl bir yöntem kullanılmıştır?
5. Türkçe ders kitabında yer alan anlatım bozuklukları, imla ve basım hataları nelerdir?
6. Türkçe ders kitabında kullanılan kelimelerde inceltme işareti varlığı ya da noksanlığı tüm kelimelerde aynı olup bir tutarlılık gözükmekte midir?

1.3. Önem

Dilin gündelik iletişimden sonra en çok kullanıldığı alanın eğitim olduğu düşünüldüğünde, Türkçe öğretiminin salt dilbilgisi öğretimi olmaktan kurtarılması ve işlevsel bir doğrultuda geliştirilmesi gerekmektedir. Burada önemli olan nokta, biçimsel dilbilgisi ile belagat ve anlamsal boyutun dil öğretiminde dengeyi sağlayacağıdır. Elbette Türkçe öğretiminin bütünüyle bilim dışı yapıldığı söylemi doğru değildir, fakat Türkçe öğretiminde bilimin yeterince önemsenmediği vurgusu yapılmalıdır (Kocaman, 2009).

Dil biliminin Türkçe öğretimine ne tür bir katkısı olacağı tartışıldığında aşağıdaki bulgular karşımıza çıkacaktır:

1. Dil bilimi, dile ilişkin kuralları kişisel beğeni yerine verilere dayandırarak ve bilinenleri sorgulayıp yeni gelişmeleri izleyerek nesnel bir yaklaşım benimser;

2. Dil bilimi, bilimin gereği salt sözcüklerin kökeni, seslerin yapısı gibi parçacı incelemelerle yetinmeyip kapsayıcı olmaya ve dilin bütününe anlamaya çalışır;
3. Dile ilişkin *bilgi ve kullanım düzlemleri* doğrultusunda denilebilir ki, dilin kurallarını anlatan dilbilgisini bilmek yetmez, neyin nerede, ne zaman, niçin, nasıl kullanılacağına da bilinmesi gerekir ve dilbilgisi ile oluşan *bilgi düzleminin* yanında, dil bilimi ile oluşan *kullanım düzleminde* de söz etmek mümkün olacaktır (Kocaman, 2009).

Bu verilerden hareketle, çocukların dil becerilerini ve edinimlerini kazanmalarında etkili olacak ders kitaplarının dil bilimi yönünden incelenmesi son derece önem arz etmektedir. Çocukların dil becerileri ve dil edinimleri tartışılırken, “Ana dil” ve “Ana dili” kavramları arasındaki farklar gözetilmiş olup, araştırmanın konusuyla ilgili olan “Ana dili” kavramı temel alınmıştır.²

1.4. Varsayım

Bu çalışma, araştırma kapsamında incelenecek Türkçe ve Almanca ders kitaplarının, her iki ülkede okutulan diğer ders kitaplarını da yansıtacak düzeyde olduğu varsayımıyla yapılmıştır.

² “Ana dili” ve “Ana dil” kavramları bu çalışmanın 44. sayfasında Oruç’un (2016) tanımlamasına göre karşılaştırılmıştır.

BÖLÜM II

2. DÜNYADA ANA DİLİ DERS KİTAPLARI

2.1. Ana Dili Ediniminde Ders Kitaplarının Önemi

Öğretmenler derslerinde belirlenen ana dili hedef ve davranışlarını uygularken kitap, dergi, gazete, fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür, radyo, ses kaydı, film, çizgi film, animasyon gibi materyalleri kullanmaktadırlar. Ancak bu çalışmada, ana dili ediniminde ders kitaplarının eğitim ve öğretim materyalleri içinde ayrı bir önemi olduğu vurgusundan hareket edilecektir. Nitekim 2002 yılında yayımlanan İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programında Türkçe öğretiminde kullanılacak araç-gereçler kısmında “Türkçe öğretiminde en belli başlı ve yaygın araç olarak geleneksel ders kitabını tanıyoruz.” ifadesi yer almaktadır (Zorbaz, 2007).

1998 yılında yapılan Demokratik Eğitim Kurultayı’na göre ders kitaplarının öğrenciler ve öğretmenler üzerindeki başlıca işlevleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

1. Kitap, öğretmenin sözlü dersini tamamlar.
Öğrenme, öğretme ve anlatılanları tekrar etme olanağı sağlar.
2. Kitap, sözlü öğretimin boşluklarını doldurur ve bunun sonucu olarak aradaki kopuklukları giderir.
3. Kitap, yeniden gözden geçirmeleri mümkün kılar.
4. Kitap ile çalışmada öğrenci sözlü derse göre daha aktif olmak zorundadır.
Böylece kitap öğrenciyi etkinliğe sevk eder.
5. Kitap, öğrenciye çeşitli kaynaklardan yararlanma alışkanlığı kazandırır.
6. Kitap, öğrenciyi çeşitli yahut değişik görüşlerle karşılaştırır.
7. Kitap, öğrencide "eleştirel düşünme" alışkanlığının oluşmasını sağlar.
8. Kitap, öğrenimi sıkıcılıktan kurtarır, ilgilinin sürekliliğini sağlar.

9. Kitap, öğrencinin okuma alışkanlığı edinmesinde önemli bir araçtır.
10. Kitap, gerektiğinde öğrencinin başvurabileceği yegane yardımcısı hatta özel öğretmenidir (Yaşar, 1998: 285).

Türkçe öğretiminde kullanılan en önemli materyal olan ders kitaplarında yer alan metinler dil öğretiminde önemli bir yere sahiptir ve bundan dolayı Türkçe ders kitaplarına alınacak metinlerin büyük bir dikkat ve titizlikle seçilmesi gerekir. Bu doğrultuda, her yaştan öğrenci için hazırlanan ana dili ders kitaplarının da anlatım, şekil ve içerik yönünden yeterli olması gerekir. Elbette ki bu beklenti; öğrencilere sunulan tüm branşlara ait ders kitaplarıyla alakalıdır. Fakat söz konusu ana dili öğretimi olunca ana dili ders kitaplarında kullanılan dilin ayrı bir hususiyet ve önem arz ettiği gerçeğinden yola çıkılarak, Türkiye’de ve dünyada ana dili ders kitaplarında kullanılan dil ile ilgili bilgi verilmesinin uygun olacağı görülmüştür. Zira ana dili ders kitaplarında kullanılan dil, diğer branş ders kitaplarında kullanılan dil için bir gösterge niteliği taşıyacaktır. Sever (2004), ana dili öğretiminin özellikle ilköğretimde bütün derslerin temelini oluşturduğunu ifade eder çünkü bir öğrenci ana dilinde yetkinliğe ulaştıkça düşünce yapısı, yorum gücü gelişir, duygu ve beğeni inceliği kazanır, ulusal ve evrensel kültür birikimini algılamaya başlayarak kimliğini geliştirir.

2.2. Dünya Geneline Ana Dili Ders Kitaplarında Kullanılan Dil

Bu başlık altındaki veriler, Ankara Üniversitesi TÖMER DİL Öğretim Merkezinin düzenlemiş olduğu Dünya’da ve Türkiye’de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirilerinden (1996) derlenmiş olup; Türkiye, Almanya, Fransa, İngiltere, Amerika, İtalya, İspanya, Japonya, Rusya, Suudi Arabistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Azerbaycan’da 1., 2., 3., 4. ve 5. sınıflarda kullanılan ana dili ders kitaplarının çocukların dil gelişimlerini hangi yöntemlerle desteklediklerinin kısa bir açıklamasını içermektedir.

2.2.1. Türkiye’de ve Almanya’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları

Türkçe ana dili ders kitaplarında en çok üzerinde durulan genel olarak okuma becerisidir. Öğrencinin okuduğu hakkındaki düşüncelerini belirtmesi yazılı anlatım becerisini, hazırlık sorularını yanıtlaması da sözlü anlatım becerisini geliştirmektedir. Ayrıca dil bilgisine, buna bağlı olarak imlaya ve doğru okumaya da geniş ölçüde yer verilmektedir. Almanca ana dili ders kitaplarında ise daha çok yazılı ve sözlü beceriler üzerinde durulmakta ayrıca okuduğunu anlama, dil bilgisi ve imlaya önem verilmekte, Türkçe ders kitaplarına farkla dikte becerisinin de üzerinde durulmaktadır (Aktan, 1996: 43).

Türkçe ana dili ders kitaplarında dil bilgisi, temel düzeydeki konuları kapsamaktadır. Dil bilgisi kuralları öğretilirken, metinden alınmış bir cümleyle örneklendirildikten sonra alıştırmalara geçilmektedir. Bu kural ya da kurallar bazen alıştırmaların arasında, bazen de alıştırmaların sonunda koyu renkle yazılmıştır. Bu çalışmalarda öğrenmeyi eğlendirici hale getiren, anlamayı kolaylaştıran en ufak bir çaba yoktur. Almanca ders kitaplarında da her üniteye geçen dil bilgisi kuralları metin çalışmalarından sonra ele alınmış ve ancak burada dil bilgisi aktarılırken hayvan figürleri gibi pek çok yardımcıya başvurulmuştur (Durak, 1996: 35).

Her iki ana dili ders kitaplarında da çok uzun olmayan, kolay ve anlaşılır cümleler kullanılmaktadır. Türkçe ders kitaplarındaki okuma parçaları genellikle geçmiş zaman ile yazılmışken, Almanca ders kitaplarındaki okuma parçaları ise genellikle şimdiki zaman ile yazılmıştır (Aktan, 1996: 43).

Türkçe ders kitaplarında dilin sadeliğine pek dikkat edilmediği, birtakım sözcüklerin çocuğun dünyasıyla pek uyuşmadığı ve soyut kavramların fazlalığı dikkat çekerken; Almanca ders kitaplarında kullanılan dilin, çok sade ve anlaşılır olduğu görülmektedir (Aydın, 1996: 31).

Türkçe ders kitaplarında kullanılan “...yapınız / ...okuyunuz” şeklindeki talimat dili çocuğa oldukça uzaktır ve bu tür bir ifade şekli yetişkinlere özgüdür. Almanca ders kitaplarında kullanılan talimat dili ise 2. tekil şahıs emir kipidir. İlk bakışta bu biçim

daha emredici görülebilir ancak çocukların kendi aralarında konuşurken 2. tekil şahıs kullandıkları dikkate alınacak olursa, bu üslubun kitapla öğrenciyi birbirine yaklaştırdığı görülebilir (Durak, 1996: 35).

2.2.2. Fransa’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları

Hem Türkiye’de hem de Fransa’da ana dili eğitiminin amaçları oldukça benzerlik göstermektedir. Fakat bu amaçlara ulaşmak amacıyla kullanılan ders kitaplarının öğrencilere sunuş biçiminde farklılıklar vardır. Dil ve üslup özelliklerine bakıldığında zaman Fransızca ana dili ders kitaplarında çok basit, anlaşılır bir dil kullanıldığı, cümlelerin çok kısa olduğu, uzun cümlelerden sakınıldığı görülür. Türkçe ana dili ders kitaplarında da sade bir dil kullanılmaya özen gösterilmiştir fakat Fransızca ana dili ders kitaplarına göre cümleler biraz daha uzundur. Ayrıca Fransızca ana dili ders kitaplarında öğrenciye okuma alışkanlığının kazandırılması, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesine önem verilmiştir (Alan, 1996: 54-59).

2.2.3. İngiltere’de Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları

İngiltere’deki ana dili ders kitapları dilin ne şekilde olduğunu değil nasıl çalıştığını vurgulamaktadır. Kitaplarda öğrencilerde dilin belli yapılarına yönelmeleri, yazı örneklerini araştırıp kıyaslamaları ve dilin belli yönlerini kavramaları, etraflarındaki dil verilerini fark etmeleri ve bu verileri incelemeleri, dil kullanımını vurgulayan belli durumları yazıya geçirmeleri ve dilin belli yapılarını vurgulayan kelime oyunları ile uğraşmaları beklenmektedir (Haskara, 1996: 97).

İngiltere’deki ana dili ders kitapları çocukların anlama yeteneğini cesaretlendirirken, dil hakkında bilgi edinmelerini, hayal güçlerini kullanmalarını ve noktalama işaretlerini öğrenmelerini sağlamaktadır. Üniteler anlama yeteneklerini geliştirirken, geniş kapsamlı dil çalışmaları çocuğun herhangi bir konuyu farklı yönlerden ele almasını sağlayacak şekilde düzenlenmiştir (Sunar, 1996: 110).

İngiltere'deki ana dili ders kitaplarında, öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerini geliştirmek adına kendi kendilerine keşiflerde bulunma ve düşüncelerini açıkça belirtme gibi farklı amaçlar doğrultusunda konuşmalarına fırsat verilmektedir. Plan yapma, tahminde bulunma ve araştırma yapma, konuşma ve dinleme becerilerinin gelişimi adına çalışmalar yapılmaktadır. Bu noktada düşünceler ve yorumlar ortaklaşa yapılır. Türkiye'de okutulmakta olan ana dili ders kitaplarında ise konuşma ve dinleme becerileri her okuma metninin en sonunda yer alırken, alıştırmalar konuyla ilgili sadece birkaç sorudan oluşur (Gökdemir, 1996: 111-112).

2.2.4. Amerika'da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları

Amerika'daki ana dili ders kitaplarında dil bilgisi konularını örneklerle ve resimlerle verdikten sonra öğrencinin bunları aktif bir şekilde kullanabilmesi için, okuma parçasında bu konulara yer verilip konuyla ilgili yazı çalışmaları yaptırılmaktadır. Öğrencilerin kendi derinliklerine inerek konuya adapte olmaları amaçlanmıştır (Ünlü, 1996: 121-123).

Türkçe ana dili ders kitaplarında öğrencilere gördüklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam olarak anlama gücü ve bunları söz ya da yazı ile doğru, amaca uygun olarak anlatma, Türkçeyi özenle ve güvenle kullanma, dinleme, okuma becerisi, alışkanlığı ve zevkini kazandırmak, kelime dağarcığını zenginleştirmek hedeflenmiştir. Amerika'da okutulan ana dili ders kitabında ise kelime dağarcığının zenginleştirilmesi, noktalama işaretlerinin doğru kullanılması, okunan edebi eserlerin değerlendirilmesi, kelime dağarcığı ve dil bilgisi kurallarının yazılı ve sözlü anlatımda doğru bir şekilde kullanılıp düşüncelerin ifade edilmesi üzerinde durulmuştur (Balamir, 1996: 130).

2.2.5. İtalya'da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları

İtalya'da 1. sınıfta “olmak”, “sahip olmak” gibi çok basit fiillerden başlanıp çok detayına inilmeden dil bilgisi dersleri verilmektedir. Metinleri okuyup özet çıkarmak

gibi çalışmalar söz konusu değildir. 2. sınıfta dil bilgisi dersleri verilmeye başlanıp, küçük edebi öyküler verilerek özet çıkarma öğretilmektedir. 3. sınıfta detaylı olarak dil bilgisi derslerine girilmekte, cümle yapıları ve sentezleri verilmektedir. 4. ve 5. sınıflar ise dil bilgisi derslerinin artık derinlemesine verildiği sınıflardır (Piacentini, 1996: 174).

2.2.6. İspanya’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları

İspanya’da ana dili öğretimine göre dil, yaşamın bir parçasıdır. Ana dili öğretiminde kavramlar basit ve karmaşık şekilde bir araya getirilerek, çocuğun zihinsel gelişimi artırılmakta ve yaratıcılığının geliştirilmesine çalışılmaktadır. Metnin anlamı kavrandıktan sonra dil yapısı incelenmeye başlanmaktadır (Işıklar, 1996: 195).

2.2.7. Japonya’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları

Japon ilkokullarındaki ana dili eğitiminin hedefleri ana dilini doğru olarak anlayıp, yerinde ve doğru bir şekilde ifade etme yeteneğini geliştirmek, düşünce ve hayal gücünü geliştirmek, ana dilinin tüm becerilerini kazandırmak, ana diline karşı merak ve ilgiyi artırmak, ana diline önem veren bireyler yetiştirmek, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır. Ayrıca saygı dilini ve normal günlük dili öğretmek, 3.sınıfta fırça yazısını ve 4.sınıfta Latin alfabesini öğretmek, okuma-anlama ve ifade yeteneğinin paralel olarak gelişmesini sağlamak, düşündüklerini ve deneyimlerini çekinmeden düzgün, sıralı bir şekilde yazılı ve sözlü ifade yeteneğini geliştirmektir. Ana dili derslerinde hece ve fonetik çalışmaları, resimlerle yazı çalışması, tonlama çalışması, resimlerle fiil öğretimi, örneklerle yazım kuralları, tamamlama ve bulmaca çalışmaları, hecelerin yüksek sesle yatay ve dikey olarak okutulması gibi alıştırmalar yapılmaktadır (Başaran, 1996: 188-189).

2.2.8. Rusya’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları

Rusça ana dili ders kitaplarında sözcük başlarına-sonlarına gelen ekler ve fiil çekimleri öğrenciye tıpkı bir yabancı dil öğretilir gibi verilmekte, konular boşluk doldurma alıştırmalarıyla desteklenmektedir. Kitaplarda yer alan okuma parçaları öğretilmesi amaçlanan dil bilgisi kurallarını içeren metinlerden oluşmaktadır (Gözkan, 1996: 163-165).

Rusya’da ilkokulda dil bilgisi ve okuma parçaları tek bir kitapta toplanmıştır. Genelde metinden yola çıkarak ama metnin ötesinde, düşünmeye yönelik sorular yöneltilmektedir. Çoğu zaman okuma parçalarındaki sözcüklerin son ekleri eksik verilmekte ve öğrenciler bu boşlukları kendileri doldurmaktadır. Rusça ders kitapları tamamen siyasetten arındırılmıştır, belli bir ideolojiyi aktarmamaktadır (Agaralov, 1996: 171-172).

2.2.9. Suudi Arabistan’da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları

Suudi Arabistan’da çocuğun, bulunduğu çevrede öğrendiği dil birikimini geliştirmesi, Arapçayı kulak-dil alışkanlığıyla kazanması ve düzgün bir şekilde okumayı öğrenmesi, okuduğunu anlayıp sonuç çıkarması amaçlanmaktadır. Çocuğa serbest okuma alışkanlığının kazandırılması, dikkatli dinleme ve dinlediğini anlama alışkanlığının kazandırılması, imla kurallarına uygun olarak yazma becerisinin kazandırılması, çocuğun düşündüğünü yazılı ve sözlü ifade edebilmesi ve Arapçanın anlatım sanatından zevk alması hedeflenmektedir (İşler, 1996: 208).

Suudi Arabistan’da ana dili ders kitaplarında cümlede verilen boşlukları tamamlama, verilen cümleyi istenen şekillere çevirme, resimlere bakarak ilgili dil bilgisi kuralıyla cümle kurma, isim türünden sözcüklerle ve değişik zamanlarda verilen fiillerle cümle kurma çalışmaları bulunmaktadır. Ayrıca dil alıştırmaları adı altında, sınıf içerisinde oyun oynayarak öğrencilerin dil becerilerini geliştirme çalışmaları da yer almaktadır (Öztürk, 1996: 218).

2.2.10. Kazakistan'da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları

Genel olarak ülkede okutulan ana dili ders kitaplarında kısa, öz, anlamlı, ana fikirleriyle iyi mesaj veren, dili sade ve düşündürten metinler yer almaktadır. 1. ve 5. sınıf arasındaki metinlerin birbiriyle uyum sağlaması çok önemlidir. Basitten ağıra, hafiften derine, kısıdan uzuna, kolaydan zora bir yöntem izlenmektedir. Kitaplarda bilmece, tekerleme, alfabe ve kelime oyunu, atasözleri, destan, tasvir, masal, küçük metin, diyalog, hikaye, şiir, roman, anı, tanıtım ve öğüt gibi çeşitli metin türlerine yer verilmektedir (İsmail, 1996: 228-229).

2.2.11. Kırgızistan'da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları

Ülkedeki ana dili ders kitapları okuma ve dil bilgisi kitaplarından oluşur. Okuma kitapları 1. sınıfta olmayıp, 2., 3. ve 4.sınıfın dil bilgisi kitaplarıyla beraber okutulmaktadır. 5. sınıfta da artık edebiyat kitabı okutulmaktadır. Öğrenciler 2. sınıfta hem kendi ülkelerinin hem de yabancı ülkelerin şair ve yazarlarının eserlerini de yakından tanıma fırsatı bulmaktadırlar. 3. sınıfta işlenen dil bilgisi ders kitaplarında bir metin verilmekte ve metin üzerinden alıştırmalara geçilmektedir. Alıştırmalar boşluk doldurmalı ve çoktan seçmeli şeklindedir. Ayrıca ana dili ders kitapları ilgili uzmanlarca yazılmakta ve redaktör müessesine büyük önem verilmektedir. Kitaplarda imla ve baskı hataları hemen hemen yok denecek kadar azdır (Güngör, 1996: 240-242).

2.2.12. Özbekistan'da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları

Ana dili öğretimi, bağımsızlığını kazanan diğer Türk Cumhuriyetlerinde olduğu gibi Özbekistan da gerçek anlamda bağımsızlık sonrasında yeni bir ivme kazanmıştır. Eski dönemin eğitim politikasıyla bağımsızlık sonrası hedeflenen eğitim politikası amaçlar yönünden oldukça farklıdır (Gümüş, 1996: 248).

Ülkedeki ana dili ders kitapları ve kılavuzları Sovyet rejimi döneminde hazırlandığı için rejimin genel prensipleri bu kitaplarda görülmekte ve dil bilgisi öğretimi Rus dili öğretimine benzetilerek anlatılmaktadır. Ana dili ders kitaplarındaki metinler öğrencilere doğru ve güzel konuşma-yazma, ana dilinde yazılan çeşitli metinleri doğru anlama alışkanlığı oluşturmakla birlikte onlara milli edebiyat, milli medeniyet ve sanat hakkında gerekli bilgileri vermektedir (Kuçkartayev, 1996: 244-245).

2.2.13. Türkmenistan'da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları

Türkmenistan'da ana dili anaokullarında öğretilmeye başlanmaktadır. 1. sınıf öğrencilerine alfabeyi öğretmek ön plandadır. 2. sınıf Türkmen dili ders kitaplarında dil bilgisine ve tablolarına, alıştırmalara ve el yazısına rastlanmaktadır. 4. sınıf ana dili ders kitaplarında söyleyiş, iş ve edebiyat üslupları çocuklara öğretilmektedir. 5. sınıf ana dili ders kitapları da diğer sınıf düzeylerinde olduğu gibi Türkmen Latin alfabesiyle basılmıştır. Şiir ezberleme, güzel okuma öğretilmekte ve resimlerle çalışma bölümünde de soruları cevaplandırarak hikaye anlatma verilmektedir (Esenova, 1996: 254-255).

2.2.14. Azerbaycan'da Ana Dili Öğretimi ve Ders Kitapları

Azerbaycan'da okutulan 3. sınıf ana dili ders kitaplarında kitabın sonunda sentaks üzerine bazı bilgiler verilmektedir. Cümle ve tamlamalar, cümlenin temel ve yardımcı öğeleri, birleşik cümle kısaca anlatılmaktadır. 4. sınıf ana dili ders kitaplarında ise morfoloji ve sentaks bölümleri, söz konusu düzeyde ana dilinin malzemelerine göre anlatılmaktadır (Musaoğlu, 1996: 275).

Sonuç olarak ilkokul yıllarında yapılan ana dili öğretimiyle, eğitimin yükselen basamaklarında tıkanmayan, kendini sürekli geliştiren, toplum içinde ve bireysel olarak kendini var edebilen bireyler yaratma amacına uygun olarak etkin ve doyurucu ders kitapları hazırlanmalıdır vurgusu yapılabilir. Bu amaçla hazırlanan ana dili ders kitaplarında uygulanan yöntemler karşılaştırılırken her dilin yapısından

dolayı içerdiği kendine has özelliklerin doğuracağı farklılıklar da muhakkak göz önünde bulundurulmalıdır.

Bazı dünya ülkelerindeki ana dili ğretimi ve ders kitapları hakkında kısaca bir bilgi sunulduktan sonra, araştırmanın konusunun ana öğeleri olan Türkiye’de ve Almanya’da ilköğretimde okutulan ders kitaplarının derinlemesine analizine geçmekte fayda görülmektedir.

BÖLÜM III

3. TÜRKİYE'DE VE ALMANYA'DA ANA DİLİ DERS KİTAPLARI

3.1. Türkiye'de ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitaplarının Hazırlanması

Yeni kuşakların ana dillerine saygı duymalarını, özen göstermelerini sağlayacak eğitim ve öğretim olanaklarını yaratacak koşulları oluşturmak bakımından en büyük görev devlete düşmektedir (Aksan, 2003). Bu bağlamda Türkiye ve Almanya Devletlerinin hazırladıkları ve okullarda okutulmasına onay verdikleri ders kitaplarının dil açısından hazırlanma süreçlerini incelemek gerekmektedir.

3.1.1. Türkiye'de İlköğretim Ders Kitaplarının Hazırlanması

Türkiye'de ilköğretim, 6-14 yaş arasındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsayan bir okul dönemidir. Okullarda kullanılacak ders kitapları ve eğitim araçlarının, merkezi olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nca belirlenmesi esastır. Eğitim programlarının hazırlanıp yürürlüğe konulmasından Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı sorumludur. Tebliğler Dergisinin 2016 yılı Ekim ayında yayımlanan Ders Kitapları ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine ilişkin yönergesine göre aşağıdaki talimatlar önem arz etmektedir:

1. Yaşayan Türkçe doğru, güzel ve etkili kullanılır.
2. Türkçeleşmiş kelimeler, yaşayan Türkçenin bir parçası olarak değerlendirilir.
3. Öğrencilerin seviyelerine uygun yeni kelimeleri öğrenmelerine fırsat veren zengin ve akıcı Türkçenin kullanılmasına özen gösterilir.
4. Cümleler, öğrencinin zihnindeki bilgilerin yapılandırılmasına yönelik olarak kurulur.

5. Paragraf düzenleme kurallarına uyulur ve paragraflar arasındaki anlam ve mantık ilişkisine dikkat edilir.
6. Cümle uzunlukları, sınıf seviyesine uygun olarak düzenlenir.
7. Türkçenin kullanımında, baskıya hazır nüshanın teslim tarihindeki Türk Dil Kurumunun son yayımladığı Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu esas alınır. Baskıya hazır nüshanın inceleme sürecinde Yazım Kılavuzu'nda yapılan değişiklikler eserin değerlendirilmesinde dikkate alınmaz. Ancak değişikliklerin yansıtılması başvuru sahibinden istenir.
8. Konular işlenirken doğru, açık, anlaşılır bir dil ve anlatım kullanılır.
9. Kelimeler, nüanslara dikkat edilerek titizlikle seçilir.
10. Metinlerde akıcılık, mantık dokusu ve fikir bütünlüğü sağlanır.
11. İlköğretimin ilk üç sınıfında soyut kavramların kullanılmasından kaçınılır.

1739 sayılı Türk Milli Eğitim Temel Kanunu içinde okullardaki ana dili eğitiminin amacı aşağıdaki gibi saptanmıştır (Alan, 1996: 50):

1. Öğrencilere görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak.
2. Öğrencilere görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini ve düşündüklerini, tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru ve amaca uygun olarak anlatma becerisi ve alışkanlığını kazandırmak.
3. Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek, gelişim süreçleri içinde Türkçeyi ve Türkçenin kurallarını bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmek.
4. Öğrencilere dinleme, okuma alışkanlık ve sevgisini kazandırmak.
5. Öğrencilerin estetik duygularının geliştirilmesine yardımcı olmak ve türlü etkinliklerle kelime dağarcıklarını geliştirmek.

28409 sayılı ve 12 Eylül 2012 tarihli Resmi Gazetede Milli Eğitim Bakanlığınca yayınlanan yönetmeliğe göre Türkçe ders kitaplarının dil bakımından incelenmesi, Türkçe veya Türk Dili ve Edebiyatı alanında en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş kişiyi ifade eden “Dil Uzmanı” tarafından yapılır (Madde 4). Özel kesimce hazırlanan taslak ders kitapları ile ders kitabı dışındaki diğer eğitim araç-gereçleri

cret karşılığında inceletilir. İlkokul taslak ders kitaplarının her biri için 90.000 TL gösterge rakamının, ücretin yatırıldığı tarihteki devlet memurları aylık katsayısı ile çarpılması suretiyle elde edilen miktarda inceletme creti yatırılır (Madde 14). İlgililere yapılacak ödeme tutarı her bir panel üyeliğinde, ilkokul taslak ders kitapları için 8.000 TL gösterge rakamını geçemez (Madde 15). Panel, taslak ders kitabı ile diğer eğitim araç-gereçlerinin incelenmesi ve değerlendirilmesini gerçekleştiren panelistlerden oluşan komisyonu ifade eder (Madde 4).

3.1.2. Almanya’da İlköğretim Ders Kitaplarının Hazırlanması

Almanya’da, 6-10 yaş arasındaki ocuklar “Grundschule” adı verilen ilköğretim okuluna giderler. Bu okullar eyaletlerin kararına göre çoğunlukla 4 yıl ya da nadiren 6 yıl sürer. Alman Anayasasının 7. maddesine göre bütün okullar devletin denetimine tabidir (Friling, 1996: 19) ve 08.05.1945 tarihli Anayasa’ya göre federal bir yapıya sahip olan Almanya’da eğitim ve kültür konularıyla ilgili esas hükümler, her eyaletin kendi yasasında yer almaktadır (Erginer, 2006: 249).

Almanya’daki ilköğretim sisteminde Almanca, tüm eğitim ve ders etkinlikleri için ön plana çıkarılmıştır. Bunun en önemli sebebi, dilin kazanımının ve geliştirilmesinin hemen hemen tüm öğrenim süreçlerini ve ders alanlarını ilgilendirmesidir (Durmuşçelebi, 2007). Almanca dersinde öğrenciler okumayı, yazmayı ve bunlardan yararlanmayı, duruma uygun ve isabetli anlaşmayı, dilin yaratıcı olanaklarını kullanmayı, dili ve dil kullanımını yansıtmayı, dili kendi kültürel, kültürler arası ve estetik işlevleri içinde anlamayı öğrenir ve bütün dersler, aynı zamanda bir dil dersi olmalıdır ki ğretmen, branşı ne olursa olsun aynı zamanda bir ana dili ğretmeni olduğunu unutmamalıdır (Friling, 1996: 19).

Almanya ğretim programına göre, öğrenciler ilkokula başladıklarında günlük dilin sözel kullanımını öğrenmiş olarak gelirler ve kısmen yazılı dil deneyimleri oluşmuştur, öğrencilerin bireysel mevcut dilsel yeteneklerinden hareket edilerek dil gelişimleri özendirilir, böylelikle dil öğrenmenin sürekliliği sağlanır (Durmuşçelebi,

2007). Almanca ana dili ders kitapları programında büyük bir yer tutan sözlü dil dersinde dili sözlü olarak kullanma, günlük ve dramatize konuşma, anlatmalar ve dinlemeler, branş terimlerini öğretme, öğrenciyi konuşmaya yöneltme ve konuşma için cesaretlendirme gibi konular işlenmektedir (Friling, 1996: 18).

Almanya'da ders kitaplarındaki içerikle ilgili boşluklar eyaletlerde düzenli olarak yılda 3-4 kez yapılan mesleki konferanslarda (Fachkonferenz) tartışılmakta ve söz konusu eksiklikler giderilmeye çalışılmaktadır. Program içeriğine ve bölgenin özelliklerine uygun materyaller zümre öğretmenleri tarafından belirlenmektedir. Öğretmenler programda belirlenen içerik doğrultusunda, Türkiye'deki gibi ders kitaplarına doğrudan bağlı kalmamakta, özel enstitülerde yeni ders materyalleri üretmekte ya da özel enstitülerde hazırlanmış materyalleri kullanmaktadırlar. Bu bağlamda Almanya'daki öğretmenlerin hazırlanmış programa ek olarak yapmaları gereken birçok çalışma vardır. Almanya'daki öğretmen kılavuz kitaplarında öğretmenlere metinleri nasıl işleyecekleri konusunda sadece yöntem bilgileri sunulmaktadır fakat Türkiye'de öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan programı, araçları ve dersi nasıl işleyeceklerine ilişkin öğretmen kılavuz kitabını hazır olarak kullanmaktadırlar. Bu yüzden uygun içerik ve araç araştırmasına girmelerine gerek kalmamaktadır (Durmuşçelebi, 2007).

3.2. Türkçe ve Almanca Öğretim Programları Hedef Davranışları

Türkçe ve Almanca ilköğretim ders kitaplarının hazırlanma süreçleri işlendikten sonra, bu başlıklar altında söz konusu kitapların ana dili edinimi ve kullanımı bakımından yol gösterici olacak hedef davranışları sunulacak ve mukayese edilecektir.

3.2.1. Türkçe Öğretim Programı Hedef Davranışları

Türkçe öğretim programı için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulmuş ilkököl 3. sınıf ve 5. sınıf hedef ve davranışları Tablo 1'de verilmiştir (Durmuşçelebi, 2007):

Tablo 1. 3. ve 5. Sınıflar için Türkçe Öğretim Programı Hedef Davranışları

3. SINIF HEDEF DAVRANIŞLARI	5. SINIF HEDEF DAVRANIŞLARI
DİNLEME	
1. Dinleme Kurallarını Uygulama	
1. Dinlemeye hazırlık yapar.	1. Dinlemeye hazırlık yapar.
2. Dinleme amacını belirler.	2. Dinleme amacını belirler.
3. Dinlediğine dikkatini yoğunlaştırır.	3. Dinleme amacına uygun yöntem belirler.
4. Görgü kurallarına uygun dinler.	4. Dinlediğine dikkatini yoğunlaştırır.
	5. Görgü kurallarına uygun dinler.
2. Dinlediğini Anlama	
1. Dinlediğini anlamlandırmada ön bilgilerini kullanır.	1. Dinlediğini anlamlandırmada ön bilgilerini kullanır.
2. Dinlediklerini anlamlandırmada sunulan görsellerden yararlanır.	2. Dinlediklerini anlamlandırmada sunulan görsellerden yararlanır.
3. Dinlerken vurgu, tonlama ve söyleyişe dikkat eder.	3. Dinlerken vurgu, tonlama ve söyleyişe dikkat eder.
4. Dinlediklerini zihninde canlandırır.	4. Dinlediklerini zihninde canlandırır.
5. Dinlediklerinde ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.	5. Dinlediklerinde ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.
6. Dinlediklerinde geçen bilmediği sözcüklerin anlamını tahmin eder.	6. Dinlediklerinde geçen bilmediği sözcüklerin anlamını tahmin eder.
7. Dinlediklerinde eş sesli sözcükleri ayırt eder.	7. Dinlediği sözcüklerin gerçek ve mecaz anlamlarını ayırt eder.
8. Dinlediklerinde eş ve zıt anlamlı sözcükleri ayırt eder.	8. Dinlediklerinde eş sesli sözcükleri ayırt eder.
9. Dinlediklerinde duygusal ve abartılı sözleri ayırt eder.	9. Dinlediklerinde eş ve zıt anlamlı sözcükleri belirler.
10. Dinlediklerinde gerçek olanla imge ürünü olanı ayırt eder.	10. Dinlediklerinde duygusal ve abartılı sözleri ayırt eder.
11. Dinlediklerinde neden-sonuç ilişkileri kurar.	11. Dinlediklerinde öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.
12. Dinlediği şiirin ana duygusunu belirler.	12. Dinlediklerinde gerçek olanla imge

13. Dinlediklerinin konusunu belirler.	ürünü olanı ayırt eder.
14. Dinlediklerinin ana fikrini belirler.	13. Dinlediklerinde neden-sonuç ilişkileri kurar.
15. Dinlediği olayın nasıl gelişeceğini ve sonucunu tahmin eder.	14. Dinlediği şiirin ana duygusunu belirler.
16. Konuşmacı, konuşma ortamı ve konuşma içeriği hakkındaki düşüncelerini belirtir.	15. Dinlediklerinin konusunu belirler.
17. Dinlediklerinde dil, ifade ve bilgi yanlışlıklarını belirler.	16. Dinlediklerinin ana fikrini belirler.
18. Dinledikleri ile ilgili çıkarımlar yapar.	17. Dinlediklerinde destekleyici ayrıntıları ve yardımcı fikirleri bulur.
19. Bir etkinliğin veya işin aşamalarını anlatan yönergeleri uygular.	18. Dinlediği olayın nasıl gelişeceğini ve sonucunu tahmin eder.
20. Dinlediklerinde geçen bilmediği sözcüklerin anlamlarını araştırır.	19. Konuşmacıyı, konuşma ortamını ve konuşma içeriğini değerlendirir.
21. Dinledikleri ile ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.	20. Dinlediklerinde dil, ifade ve bilgi yanlışlıklarını belirler.
22. Dinlediği konuya uygun farklı başlıklar bulur.	21. Dinledikleri ile ilgili çıkarımlar yapar.
23. Dinlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yapar.	22. Bir etkinliğin veya işin aşamalarını anlatan yönergeleri uygular.
24. Dinlediklerinde geçen varlıkları ve olayları sınıflandırır.	23. Dinlediklerinde geçen bilmediği sözcüklerin anlamlarını araştırır.
25. Dinlediği konulara ilişkin sorular sorar ve sorulara cevap verir.	24. Dinledikleri ile ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.
26. Dinlediklerini özetler.	25. Dinlediği konuya uygun, farklı başlıklar bulur.
27. Başlıktan hareketle dinleyeceği konunun içeriğini tahmin eder.	26. Dinlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yapar.
28. Dinlediklerinde ortaya konulan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur.	27. Dinlediklerinde geçen varlıkları ve olayları sınıflandırır.
29. Dinlediklerini başkalarıyla paylaşır.	28. Dinlediği konulara ilişkin sorular sorar ve sorulara cevap verir.
30. Dinlediklerinde öykü unsurlarını belirler.	29. Dinlediklerini özetler.
	30. Dinlediklerinde önemliyi önemsizden ayırt eder.
	31. Başlıktan hareketle dinleyeceği konunun içeriğini tahmin eder.
	32. Dinlediklerinde ortaya konulan sorunları belirler ve onlara farklı

	çözümler bulur. 33. Verilen örneklerin konuya uygun olup olmadığını sorgular. 34. Dinlediklerini başkalarıyla paylaşır. 35. Dinlediklerinde anahtar sözcükleri fark eder. 36. Dinlediklerinde öykü unsurlarını belirler.
3. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Dinleme	
1. Katılımlı dinler. 2. Bilgi edinmek için haber, sunu, belgesel vb. dinler/izler. 3. Eğlenmek için masal, öykü, şarkı, tekerleme, tiyatro vb. dinler/izler. 4. Grup konuşmalarını ve tartışmalarını dinler.	1. Katılımlı dinler. 2. Seçici dinler. 3. Not alarak dinler. 4. Sorgulayarak dinler. 5. Bilgi edinmek için haber, sunu, belgesel vb. dinler/izler. 6. Eğlenmek için masal, öykü, şarkı, tekerleme, tiyatro, vb. dinler/izler. 7. Şiir ve müzik dinletilerine katılır. 8. Grup konuşmalarını ve tartışmalarını dinler.
KONUŞMA	
1. Konuşma Kurallarını Uygulama	
1. Konuşmaya hazırlık yapar. 2. Konuşma amacını belirler ve dinleyicilere söyler. 3. Dinleyicilerle göz teması kurar. 4. İşitilebilir bir ses tonuyla konuşur. 5. Sözcükleri yerinde ve anlamına uygun kullanır. 6. Sözcükleri doğru söyler. 7. Akıcı konuşur. 8. Sesine duygu tonu katar. 9. Konuşmalarında beden dilini kullanır. 10. Konuşma sırasında gereksiz	1. Konuşmaya hazırlık yapar. 2. Konuşma amacını belirler ve dinleyicilere ifade eder. 3. Konuşma yöntemini belirler. 4. Dinleyicilerle göz teması kurar. 5. Sözcükleri yerinde ve anlamına uygun kullanır. 6. Sözcükleri doğru söyler. 7. Akıcı konuşur. 8. Sesine duygu tonu katar. 9. Konuşmalarında beden dilini kullanır. 10. Konuşma sırasında gereksiz

hareketlerden kaçınır.	hareketlerden kaçınır.
11. Konu dışına çıkmadan konuşur.	11. Konu dışına çıkmadan konuşur.
12. Görgü kurallarına ve değerlere (milli, manevi, kültürel, ahlaki, sosyal vb.) uygun konuşur.	12. Görgü kurallarına ve değerlere (milli, manevi, kültürel, ahlaki, sosyal vb.) uygun konuşur.
2. Kendini Sözlü Olarak İfade Etme	
1. Kendine güvenerek konuşur.	1. Kendine güvenerek konuşur.
2. Konuşmasında olayları oluş sırasına göre anlatır.	2. Konuşmasında olayları oluş sırasına göre anlatır.
3. Öğrendiği yeni sözcükleri konuşmalarında kullanır.	3. Konuşmasında söz varlığını kullanır.
4. Konuşmasını görsel sunuyla destekler.	4. Öğrendiği yeni sözcükleri konuşmalarında kullanır.
5. Dinleyici grubunu ve bulunduğu ortamı dikkate alarak konuşur.	5. Konuşmasını görsel sunuyla destekler.
6. Konuşmasında ana fikri vurgular.	6. Dinleyici grubunu ve bulunduğu ortamı dikkate alarak konuşur.
7. Konuşmasında önemseddiği bilgileri vurgular.	7. Konuşmasında ana fikri vurgular.
8. Konuşmalarında yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.	8. Konuşmasında yardımcı fikirleri ve destekleyici ayrıntıları vurgular.
9. Konuşmalarında destekleyici ve açıklayıcı örnekler verir.	9. Konuşmasında, önemseddiği bilgileri vurgular.
10. Konuşma biçimi, içeriği ve konuşma ortamı hakkındaki düşüncelerini belirtir.	10. Düşüncelerini mantıksal bütünlük içinde sunar.
11. Konuşmalarında karşılaştırmalar yapar.	11. Konuşurken dinleyicilere sorular sorar ve sorulara cevap verir.
12. Konuşmalarında neden-sonuç ilişkileri kurar.	12. Konuşmalarında yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.
13. Bir fikre katılıp katılmadığını nedenleriyle ortaya koyar.	13. Konuşmalarında destekleyici ve açıklayıcı örnekler verir.
14. Duygu, düşünce ve imgelerini sözlü olarak ifade eder.	14. Konuşmalarında farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri kullanır.
15. Dilek, istek, beğeni ve şikayetlerini ilgili kişilere bildirir.	15. Konuşmalarında önem belirten ifadeleri kullanır.
16. Kendini, ailesini ve çevresini tanıtır.	16. Konuşma biçimi, içeriği ve konuşma ortamını değerlendirir.
17. Konuşurken dinleyicilere sorular sorar ve sorulara cevap verir.	17. Konuşmalarında karşılaştırmalar yapar.
	18. Konuşmalarında neden-sonuç ilişkileri

18. Bilgi edinmek amacıyla soru sorar.	kurar.
	19. Bir fikre katılıp katılmadığını nedenleriyle ortaya koyar.
	20. Duygu, düşünce ve imgelerini sözlü olarak ifade eder.
	21. Konuşmasını özetler.
	22. Dilek, istek, beğeni ve şikayetlerini ilgili kişilere bildirir.
	23. Konuşmasına dikkat çekici ve çarpıcı ifadelerle başlar ve sonlandırır.
	24. Kendini, ailesini ve çevresini tanıtır.
	25. Bilgi edinmek amacıyla soru sorar.
3. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Konuşma	
1. Günlük ilişkilerin gerektirdiği farklı durumlara uygun konuşur.	1. Günlük ilişkilerin gerektirdiği farklı durumlara uygun konuşur.
2. Grup çalışmalarında duygu ve düşüncelerini paylaşır.	2. Grup çalışmalarında duygu ve düşüncelerini paylaşır.
3. Topluluk önünde konuşur.	3. Topluluk önünde konuşur.
4. Üstlendiği role uygun konuşur.	4. Üstlendiği role uygun konuşur.
5. Masal, öykü, fıkra veya filmi tekniğine uygun anlatır.	5. Masal, öykü, fıkra veya filmi tekniğine uygun anlatır.
6. Deneyim ve anılarını anlatır.	6. Deneyim ve anılarını anlatır.
7. Konuşmalarında betimlemeler yapar.	7. Konuşmalarında betimlemeler yapar.
8. İkna edici konuşur.	8. İkna edici konuşur.
9. Bildiği şiirleri topluluk önünde okur.	9. Bilgi vermek amacıyla konuşur.
	10. Sorgulayarak konuşur.
	11. Bilgi almak amacıyla görüşmeler yapar.
	12. Bildiği şiirleri topluluk önünde okur.
OKUMA	
1. Okuma Kurallarını Uygulama	
1. Okumaya hazırlık yapar.	1. Okumaya hazırlık yapar.
2. Okuma amacını belirler.	2. Okuma amacını belirler.
3. Okuduğu sözcükleri doğru söyler.	3. Okuma amacına uygun yöntem belirler.
4. Noktalama işaretlerine dikkat ederek	

okur.	4. Okuduğu sözcükleri doğru söyler.
5. İşitilebilir ses tonuyla okur.	5. Noktalama işaretlerine dikkat ederek okur.
6. Sesli okumada vurgu ve tonlamalara dikkat eder.	6. Sesli okumada vurgu ve tonlamalara dikkat eder.
7. Akıcı okur.	7. Akıcı okur.
8. Kurallarına uygun sessiz okur.	8. Kurallarına uygun sessiz okur.
9. Okuduğuna dikkatini yoğunlaştırır.	9. Okuduğuna dikkatini yoğunlaştırır.
2. Okuduğunu Anlama	
1. Ön bilgilerini kullanarak okuduğunu anlamlandırır.	1. Ön bilgilerini kullanarak okuduğunu anlamlandırır.
2. Metinde verilen ipuçlarından hareketle, karşılaştığı yeni sözcüklerin anlamlarını tahmin eder.	2. Metinde verilen ipuçlarından hareketle, karşılaştığı yeni sözcüklerin anlamlarını tahmin eder.
3. Okuma öncesi, okuma sırası ve sonrasında metinle ilgili soruları cevaplandırır.	3. Okuma öncesi, okuma sırası ve sonrasında metinle ilgili soruları cevaplandırır.
4. Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri hakkında tahminlerde bulunur.	4. Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri hakkında tahminlerde bulunur.
5. Okuduklarını zihninde canlandırır.	5. Okuduklarını zihninde canlandırır.
6. Okuduklarındaki duygusal ve abartılı öğeleri belirler ve sorgular.	6. Okuduklarındaki duygusal ve abartılı öğeleri belirler ve sorgular.
7. Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.	7. Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.
8. Farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri dikkate alarak okur.	8. Farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri dikkate alarak okur.
9. Önem belirten ifadeleri dikkate alarak okur.	9. Önem belirten ifadeleri dikkate alarak okur.
10. Okuduklarında karşılaştırmalar yapar.	10. Okuduklarında karşılaştırmalar yapar.
11. Okuduklarında neden-sonuç ilişkileri kurar.	11. Okuduklarında neden-sonuç ilişkileri kurar.
12. Destekleyici ve açıklayıcı ifadeleri dikkate alarak okur.	12. Betimleyen ve tanımlayan ifadeleri dikkate alarak okur.
13. Özetleyen ve sonuç bildiren ifadeleri dikkate alarak okur.	13. Genel ve özel durumları bildiren ifadeleri dikkate alarak okur.

14. Okuduklarında gerçek olanla imge ürünü olanı ayırt eder.	14. Destekleyici ve açıklayıcı ifadeleri dikkate alarak okur.
15. Okuduklarının ana fikrini belirler.	15. Özetleyen ve sonuç bildiren ifadeleri dikkate alarak okur.
16. Okuduklarının konusunu belirler.	16. Okuduklarında gerçek olanla imge ürünü olanı ayırt eder.
17. Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.	17. Okuduğu metindeki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.
18. Okuduğu metnin içeriği hakkındaki düşüncelerini belirtir.	18. Okuduklarının konusunu belirler.
19. Başlık ve içerik ilişkisini sorgular.	19. Okuduklarının ana fikrini belirler.
20. Metindeki anlamsal çelişkileri saptar.	20. Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.
21. Okuduklarından çıkarımlar yapar.	21. Okuduklarında yardımcı fikirleri ve destekleyici ayrıntıları belirler.
22. Metinde ortaya konan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur.	22. Başlık ve içerik ilişkisini sorgular.
23. Metindeki düşüncelerle kendi düşünceleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler.	23. Alt başlık ve içerik ilişkisini sorgular.
24. Bir etkinliğin veya işin aşamalarını anlatan yönergeleri uygular.	24. Metindeki anlamsal çelişkileri saptar.
25. Okuduklarıyla ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.	25. Okuduklarından çıkarımlar yapar.
26. Okuduğunu özetler.	26. Metinde ortaya konan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur.
27. Okuduklarında öykü unsurlarını belirler.	27. Metindeki düşüncelerle kendininkiler arasındaki benzerlik-farklılıkları belirler.
28. Okuduğu metnin yazarı hakkında bilgi edinir.	28. Bir etkinliğin veya işin aşamalarını anlatan yönergeleri uygular.
29. Okuduklarından farklı sonuçlar çıkarır.	29. Okuduklarıyla ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.
30. Görsellerden yararlanarak içeriği tahmin eder.	30. Okuduğunu özetler.
31. Okuduğunu anlamlandırmada görsellerden yararlanır.	31. Okuduklarında öykü unsurlarını belirler.
32. Metin içerisinde kalın, renkli, altı çizili vb. ifadelerin önemli noktaları vurguladığını bilerek okur.	32. Yazarın amacını belirler.
33. Okuduklarındaki dil, ifade ve bilgi yanlışlarını belirler.	33. Okuduğu metnin yazarını araştırır.
	34. Okuduklarından farklı sonuçlar çıkarır.
	35. Görsellerden yararlanarak içeriği tahmin eder.
	36. Okuduğunu anlamlandırmada görsellerden yararlanır.

	37. Okuduklarında eksik bırakılan ve konuyla ilgisi olmayan bilgiyi fark eder. 38. Metin içerisinde kalın, renkli, altı çizili vb. ifadelerin önemli noktaları vurguladığını bilerek okur. 39. Okumasını, içeriği ve ortamı değerlendirir. 40. Okuduklarındaki dil, ifade ve bilgi yanlışlarını belirler. 41. Verilen örneklerin konuya uygun olup olmadığını sorgular.
3. Anlam Kurma	
1. Metin içi anlam kurar. 2. Metin dışı anlam kurar.	1. Metin içi anlam kurar. 2. Metin dışı anlam kurar. 3. Metinler arası anlam kurar.
4. Söz Varlığını Geliştirme	
1. Görsellerden yararlanarak söz varlığını geliştirir. 2. Sözcüklerin eş ve zıt anlamlarını bulur. 3. Eş sesli sözcüklerin anlamlarını ayırt eder. 4. Bilmediği sözcüklerin anlamlarını araştırır. 5. Ekleri kullanarak sözcükler türetir.	1. Görsellerden yararlanarak söz varlığını geliştirir. 2. Sözcüklerin eş ve zıt anlamlarını bulur. 3. Eş sesli sözcüklerin anlamlarını ayırt eder. 4. Bilmediği sözcüklerin anlamlarını araştırır. 5. Ekleri kullanarak sözcükler türetir. 6. Sözcüklerin gerçek, mecaz ve terim anlamlarını ayırt eder.
5. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Okuma	
1. Serbest okur. 2. Not alarak okur. 3. Anlama tekniklerini kullanır. 4. Okurken önemli gördüğü yerleri belirginleştirir. 5. Metnin türünü dikkate alarak okur. 6. Eğlenmek için fıkra, bilmece,	1. Serbest okur. 2. Anlama tekniklerini kullanır. 3. Not alarak okur. 4. Okurken önemli gördüğü yerleri belirginleştirir. 5. Metnin türünü dikkate alarak okur. 6. Bilgi edinmek için okur.

tekerleme, masal vb. okur.	7. Eğlenmek için fıkra, bilmece, tekerleme, masal vb. okur.
7. Paylaşarak okumaktan zevk alır.	8. Paylaşarak okumaktan zevk alır.
8. Rehber yardımıyla okur.	9. Gazete ve dergi okur.
9. Gazete ve dergi okur.	10. Sorgulayıcı okur.
10. Bilgi edinmek için okur.	
11. Sorgulayıcı okur.	
YAZMA	
1. Yazma Kurallarını Uygulama	
1. Yazmaya hazırlık yapar.	1. Yazmaya hazırlık yapar.
2. Yazma amacını belirler.	2. Yazma amacını belirler.
3. Harfler, sözcükler, tümceler ve satırlar arasında uygun boşluk bırakır.	3. Harfler, sözcükler, tümceler ve satırlar arasında uygun boşluk bırakır.
4. Bütün yazılarını bitişik eğik yazı ile yazar.	4. Anlamlı ve kurallı tümceler yazar.
5. Anlamlı ve kurallı tümceler yazar.	5. Yazılarında noktalama işaretlerini doğru yazar ve yerinde kullanır.
6. Yazılarında noktalama işaretlerini doğru yazar ve yerinde kullanır.	6. Yazılarında yazım kurallarını uygular.
7. Yazılarında yazım kurallarını uygular.	7. Sayfa düzenine ve temizliğine dikkat eder.
8. Sayfa düzenine ve temizliğine dikkat eder.	8. Yazılarında sözlük ve yazım kılavuzundan yararlanır.
9. Yazılarında sözlük ve yazım kılavuzundan yararlanır.	9. Sıralamalarda sayı, sembol ve işaretlerden yararlanır.
10. Konu dışına çıkmadan yazar.	10. Bütün yazılarını bitişik eğik yazı ile yazar.
11. Matematiksel ifadeleri doğru yazar.	11. Konu dışına çıkmadan yazar.
	12. Yazılarında sözcük tekrarından kaçınır.
2. Kendini Yazılı Olarak İfade Etme	
1. Sözcükleri yerinde ve anlamına uygun kullanır.	1. Sözcükleri yerinde ve anlamına uygun kullanır.
2. Öğrendiği yeni sözcükleri yazılarında kullanır.	2. Öğrendiği yeni sözcükleri yazılarında kullanır.
3. Yazısına uygun başlık belirler.	3. Yazısına uygun başlık belirler.
4. Olayları, oluş sırasına göre yazar.	4. Yazısında alt başlıkları belirler.
5. Yazılarında sözcük türlerini işlevine	5. Yazısının giriş ve sonuç tümcelerini

uygun kullanır.	özenle seçer.
6. Yazılarında ana fikre yer verir.	6. Yazılarında söz varlığından yararlanır.
7. Yazılarında farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri kullanır.	7. Olayları, oluş sırasına göre yazar.
8. Yazılarında kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.	8. Yazılarında mizahi öğelere yer verir.
9. Yazılarında uygun ifadeleri kullanarak, destekleyici ve açıklayıcı örnekler verir.	9. Yazılarında sözcük türlerini işlevine uygun kullanır.
10. Yazılarında karşılaştırmalar yapar.	10. Yazılarında farklı tümce yapılarına yer verir.
11. Yazılarında neden-sonuç ilişkileri kurar.	11. Mantıksal bütünlük içinde yazar.
12. İzlenim ve deneyimlerine dayalı yazılar yazar.	12. Yazılarında genelden özele, özelden genele doğru yazar.
13. Duygu, düşünce ve imgelerini anlatan yazılar yazar.	13. Yazılarında ana fikre yer verir.
14. Kendisini tanıtan yazılar yazar.	14. Yazılarında yardımcı fıkirlere yer verir.
15. Özet çıkarır.	15. Yazılarında farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri kullanır.
16. Kendisine ilginç ve çekici gelen karakter, olay, yer, an ile ilgili görüş ve düşüncelerini yazar.	16. Yazılarında kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.
17. Bir etkinliğin, işin vb. aşamalarını anlatan yönergeler hazırlar.	17. Yazılarında uygun ifadeleri kullanarak destekleyici ve açıklayıcı örnekler verir.
18. Sorular yazar.	18. Yazısını anlam ve biçim açısından değerlendirir.
19. Yazısını anlam ve biçim açısından değerlendirir.	19. Yazılarında karşılaştırmalar yapar.
20. Bir fikre katılıp katılmadığını nedenleriyle açıklayan yazılar yazar.	20. Yazılarında neden-sonuç ilişkileri kurar.
	21. Yazılarında tanımlamalar yapar.
	22. İmza atar ve anlamını bilir.
	23. İzlenim ve deneyimlerine dayalı yazılar yazar.
	24. Duygu, düşünce ve imgelerini anlatan yazılar yazar.
	25. Kendisini tanıtan yazılar yazar.
	26. Özet çıkarır.
	27. Kendisine ilginç ve çekici gelen karakter, olay, yer, an vb. ile ilgili görüş ve düşüncelerini yazar.
	28. Bir fikre katılıp katılmadığını

nedenleriyle açıklayan yazılar yazar.	
29. Bir etkinliğin, işin vb. aşamalarını anlatan yönergeler hazırlar.	
30. Sorular yazar.	
31. Formları yönergelerine uygun doldurur.	
32. Dilek, istek ve şikayetlerini yazılı olarak ifade eder.	
33. Eksik bırakılan metni yazarak tamamlar.	
3. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Yazma	
1. Günlük, anı vb. yazar.	1. Günlük, anı vb. yazar.
2. Davetiye, tebrik kartı yazar.	2. Davetiye, tebrik kartı yazar.
3. Mektup yazar.	3. Mektup yazar.
4. Açıklayıcı ve bilgilendirici yazılar yazar.	4. Duyuru, afiş vb. yazar.
5. Öykü yazar.	5. Açıklayıcı ve bilgilendirici yazılar yazar.
6. Yazılarında betimlemeler yapar.	6. Öykü yazar.
7. Kısa oyunlar yazar.	7. Yazılarında betimlemeler yapar.
8. Şiir yazar.	8. Kısa oyunlar yazar.
9. İş birliği yaparak yazar.	9. Şiir yazar.
10. Vurgulamak istediği sözcük ya da tümceleri farklı yazar.	10. İkna edici yazılar yazar.
11. Planlı yazma yöntemine uygun yazar.	11. Sorgulayıcı yazılar yazar.
12. Serbest yazmaya istek duyar.	12. İş birliği yaparak yazar.
	13. Not alır.
	14. Vurgulamak istediği sözcük ya da tümceleri farklı yazar.
	15. Planlı yazma yöntemine uygun yazar.
	16. Serbest yazmaya istek duyar.
GÖRSEL OKUMA VE GÖRSEL SUNU	
1. Görsel Okuma	
1. Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir.	1. Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir.
2. Grafik ve tablo ile verilenleri yorumlar.	2. Grafik ve tablo ile verilenleri yorumlar.

3. Harita ve kroki okur.	3. Harita ve kroki okur.
4. Trafik işaretlerinin anlamını bilir.	4. Trafik işaretlerinin anlamını bilir.
5. Reklamlarda verilen mesajları sorgular.	5. Reklamlarda verilen mesajları sorgular.
6. Resim ve fotoğrafları yorumlar.	6. Resim ve fotoğrafları yorumlar.
7. Kitle iletişim araçlarıyla (gazete, dergi, televizyon) verilen bilgileri, haberleri, düşünceleri sorgular.	7. Karikatürde verilen mesajı algılar.
8. Beden dilini yorumlar.	8. Kitle iletişim araçlarıyla (gazete, dergi, TV) verilen bilgileri, haberleri, düşünceleri sorgular.
9. Doğayı izler, doğadaki değişimleri fark eder ve yorumlar.	9. Beden dilini yorumlar.
10. Çevresindeki sosyal olayları anlamlandırır ve yorumlar.	10. Doğayı izler, doğadaki değişimleri fark eder ve yorumlar.
11. Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar.	11. Çevresindeki sosyal olayları anlamlandırır ve yorumlar.
12. Görsellerden hareketle tümceler/metinler yazar.	12. Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar.
	13. Görsellerden hareketle tümceler/metinler yazar.
	14. Bilgi toplamak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır.
	15. Görsellerle sunuları bilgileri, olayları, düşünceleri yorumlar ve değerlendirir.
2. Görsel Sunu	
1. Sunum şeklini belirler ve sunuma hazırlık yapar.	1. Sunum şeklini belirler ve sunuma hazırlık yapar.
2. Bilgi, düşünce ve izlenimlerini resim, şekil ve sembol kullanarak görselleştirir.	2. Bilgi, düşünce ve izlenimlerini resim, şekil ve sembol kullanarak görselleştirir.
3. Bilgileri tablo ve grafikte sunar.	3. Bilgileri tablo ve grafikte sunar.
4. Duygu, düşünce ve bilgilerini görselleştirmede renkleri kullanır.	4. Sunularında harita ve krokiden yararlanır.
5. Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunar.	5. Duygu, düşünce ve bilgilerini görselleştirmede renkleri kullanır.
6. Sunularında gerçek nesne ve modelleri kullanır.	6. Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunar.
7. Sunularında içeriğe uygun görseller seçer ve kullanır.	7. Sunularında gerçek nesne ve modelleri kullanır.

8. Sunularında içeriğe uygun görseller seçer ve kullanır.
9. Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır.
10. Sunularını değerlendirir.

3.2.2. Almanca Öğretim Programı Hedef Davranışları

2004-2005 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan Berlin ve Brandenburg eyaletlerinde Almanca Eğitim Programına (Rahmenlehrplan Deutsch für Grundschule, 2004) göre 4. sınıf ve 6. sınıflar için ele alınan hedef davranışları Tablo 2’de verilmiştir (Durmuşçelebi, 2007):

Tablo 2. 4. ve 6. Sınıflar için Almanca Öğretim Programı Hedef Davranışları

4. YILIN SONUNDAKİ HEDEF DAVRANIŞLAR	6. YILIN SONUNDAKİ HEDEF DAVRANIŞLAR
1. Konuşma ve Dinleme	
1. Söyleyişi düzgün olur ve ölçünlü (standart) dile uyumlu olarak konuşur,	1. Konuşmalarda düşüncelerini söyler, kanıtlar ve savunur,
2. Konu odaklı görüşmeler yapar,	2. Görüşme ve tartışmalar için kurallar koyar,
3. Kurallar koyar ve bunlara uyar,	3. Görüşme ve konuşma katkılarını inceler, değerlendirir ve uygulamaya devam eder,
4. Başkalarını dinler, başkalarının görüş ve konuşma katkılarına katılır ve görüşlerini ifade eder,	4. Başkalarını dinler, onayladıklarını veya ret ettiklerini söyler ve anlayıp almadıklarının işaretini verir,
5. Çelişkileri başkalarıyla tartışır ve aydınlatma olasılıkları geliştirir,	5. Dilsel araçlarla ilgili çelişkileri karara bağlar,
6. İlgili ve anlaşılır açıklama yapar,	6. Bağlantılı anlatır ve oluşum ile etkiye dikkat eder,
7. Bilgileri konuyla bağlantılı olarak aktarır,	7. Bilgileri kendisi toplar ve vermeye devam eder,
8. Başkalarına ricalarda bulunur, istemleri sunar ve bunları destekler, savunur,	8. Duruma ve amaca uygun arzu ve
9. İfade olanaklarını ve durumları dramatize etmeye çalışır ve kendine	

bunun içinde rol verir,	İstemleri ve başkalarına yöneltir,
10. Öğrenme yaşantıları sunar ve bunu yaparken mesleki terimleri kullanır,	9. Günlük durumları ve edebi örnekleri dramatize eder,
11. Öğrenme deneyimleri hakkında konuşur.	10. Konuşmada öğrenme sonuçlarını sunar ve mesleki terimleri ve araçları kullanır,
	11. Öğrenme deneyimleri hakkında konuşur ve başarısını yansıtır.
2. Okuma, Metin ve Araçlarla Uğraşma	
1. Yaşlarına uygun bir metni anlamlı bir şekilde okur,	1. Bireysel okuma ilgilerini yansıtır,
2. Bir metni hazırlandıktan sonra akıcı ve anlamlı okur,	2. Yazarları, çocuk ve gençlik edebiyatından eserleri tanır ve bunları araştırır,
3. Kendi okuma ilgilerine göre metinleri seçer,	3. Metin şekillerini ayırır ve çeşitli metin özelliklerini söyler,
4. Yazarları tanır ve çocuk edebiyatından eserler okur,	4. Kendi başlarına kütüphanede araştırma yapar,
5. Edebi ve bilimsel metinleri ayırırlar,	5. Metinlerden önemli noktaları çıkarır, bunları bir araya getirir ve ön bilgileriyle bağlantı kurar,
6. Kütüphaneyi kullanır,	6. Metinlerden sonuçlar çıkarır, bunları kanıtlar ve yansıtır,
7. Bilgi amaçlı metinleri anlar,	7. Metinler hakkındaki görüş ve düşüncelerini yazılı ve sözlü olarak ifade eder ve bunları başkalarıyla paylaşır,
8. Metinlerden sonuçlar çıkarır,	8. Metinleri anlamak için aşağıdaki okuma stratejilerine başvurur:
9. Metinler hakkındaki görüş ve düşüncelerini yazılı ve sözlü olarak ifade eder ve bunları başkalarıyla paylaşır,	a) Okumadan önce metin içeriği hakkında tahminlerde bulunmak,
10. Metinleri anlamak için aşağıdaki okuma stratejilerine başvurur:	b) Metin hakkında sorular yöneltmek,
a) Okumadan önce metin içeriği hakkında tahminlerde bulunmak,	c) Anlaşılmayana düşünerek, araştırarak, sorarak bulmak,
b) Metin hakkında sorular yöneltmek,	d) Metnin anlamlı kısımlarını yardımıyla işaretlemek ve önemli sözcükler olarak saptamak,
c) Anlaşılmayana düşünerek, araştırarak, sorarak bulmak,	e) Önemli sözcüklerin yardımıyla kendi tümceleriyle metin oluşturmak,
d) Metnin anlamlı kısımlarını yardımıyla işaretlemek ve önemli sözcükler olarak saptamak,	
e) Önemli sözcüklerin yardımıyla kendi tümceleriyle metin oluşturmak,	

11. Metinlerle üretken bir şekilde uğraşır,	9. Metinlerle üretken bir şekilde uğraşır,
12. Değişik araçlarda bilgi arama olanaklarından yararlanır,	10. Değişik araçlarda bilgi arama olanaklarından yararlanır,
13. Okumadaki öğrenme gelişmelerini kanıtlar/ özendirir ve değerlendirir.	Okumadaki öğrenme gelişmelerini kanıtlar/ özendirir ve değerlendirir.
3. Yazma: Metin Yazma / Doğru yazma	
Metin Yazma	
1. Kendi yazma eğilimlerinden yararlanır ve buradan yazmak için olası konular geliştirir,	1. Kendi yazma tercihlerini söyler ve yansıtır,
2. Serbest metinler yazar ve burada bir konuya, metin biçimine, kullanma durumuna, işleme biçimlerine ve yazma yardımlarına karar verir,	2. Serbest metinler yazar, bu anlamda kendi amaçlarını saptar ve bilinçli olarak biçimlendirme araçlarından yararlanır,
3. Kendileri ve başkaları için değişik yazma olanaklarını kullanır:	3. Kendisi ve başkaları için değişik yazma olanaklarından yararlanır:
a) Yaşantıların, olayların ve tasarımların mantıklı ve etkili olarak anlatılması,	a) Konuların ve içeriklerin amaca dönük ve etkili olarak anlatılması,
b) Bilgi amaçlı metin yazar,	b) Bilgileri uygun biçimde belgeler,
c) Arzuları, ricaları, düşünceleri, kararları ve mektupları düzenler,	c) Duruma uygun arzuları, ricaları, soruları, düşünceleri, tanıtıları, kararları, özendirmeleri, karşı çıkmaları ve mektupları düzenler,
d) Öğrenme yaşantılarını ve süreçlerini düzenli tutar,	d) Yazılı yorumlar yapar,
e) Dil deneyleri yaparlar ve metinleri önceden verilen taslaklara göre değiştirir,	e) Öğrenme yaşantılarını ve süreçlerini belgeler,
	f) Dil deneyleri yapar ve metinleri değiştirir,
4. Yazmada çeşitli planlama adımlarından basit veya konu odaklı metin yardımlarından yararlanır,	4. Yazma sürecini kendisi planlar,
5. Arkadaşlarıyla taslak metin önerileri yaparlar ve metinleri çalışır,	5. Başkalarıyla metin taslakları hazırlar ve metin üzerinde kendi çalışma önerilerini kullanır,
6. Değişik sunum ve metinlerin sunum araçlarından yararlanır,	6. Metinleri kararlaştırılan ölçütlere göre değerlendirir,
7. Kararlaştırılan ölçütler yardımıyla metinleri değerlendirir,	7. Değişik sunum ve metinlerin sunum araçları arasından seçmeler yapar.
8. Metinleri okunaklı yazar ve duruma ve amaca uygun oluşturur,	

9. Bilgisayarı metin yazmak ve oluşturmak için kullanır.	
Doğru Yazma	
1. Alıştırma sözcüklerinin sözcüklerini doğru yazar,	1. Sözcüklerindeki sözcükleri doğru yazarlar ve yabancı sözcükleri doğru yazar,
2. Kendi metinlerini ağırlıklı olarak doğru yazar,	2. Kendi metinlerini giderek normlara uygun yazar,
3. Metinlerin yazılmasında tümce ile ilgili kurallara riayet eder,	3. Metinleri yazmada tümce ile ilgili kurallara uyar,
4. Doğru yazma stratejilerinden yararlanır: birlikte konuşma, türetme, ezberleme,	4. Doğru yazma stratejilerinden yararlanır: a) Sözcüklerdeki ses kalitesini tanırlar ve ayırt eder, b) Morfem, dilbilgisi ve otografi bağlantılarını tanırlar ve sözcüklerin yazılmasını buradan türetir, c) Yeni doğru yazma durumları için model sözcükleri kullanır,
5. Çalışma teknikleri ve doğru yazma yardımlarından yararlanır.	5. Çalışma tekniklerini kullanır: a) Büyük bir mantık birimi içinde bir örnekten metinleri güvenli olarak kopya edebilir, b) Metinleri kontrol eder ve doğru yazma yardımıyla düzeltir, c) Bireysel hata ağırlık noktalarını ortaya çıkarırlar ve kendi alıştırma ağırlık noktalarını saptar,
	6. Sözlük kullanırlar ve diğer doğru yazma yardımlarını hızlı ve güvenli kullanır.
4. Dili ve Dilin Kullanımını Araştırma	
1. Amaç, dil ve oluşum araçları ve etkileri arasındaki ilişkiyi araştırır,	1. Dil amacı, dil aracı ve etkileri arasındaki ilişkiyi yansıtır,
2. Anlama ve anlaşma sorunları hakkında konuşur,	2. Dil değişkenlerinin ve grup dillerinin anlamını yansıtır,
3. Dil kullanımındaki değişkenleri algılar ve onları düzenler,	3. Sık kullanılan yabancı sözcükleri tanıtır,
4. Sözcüklerin anlamlarını yardımla	4. Sözcükleri parçalarlar, değiştirir ve

ortaya çıkarır,	belirler,
5. Sözcükleri parçalara ayırır ve değiştirir,	5. Sözcük türünün, tümce öğelerinin ve türlerinin belirlenmesi metotlarına başvurur,
6. Dilsel hareketlerden yararlanır: yer değiştirme, yerine koyma, tamamlama ve çıkarma,	6. Doğru yazmada dilbilgisi bilgilerini kendi başlarına kullanır,
7. Doğru yazmak için dilbilgisi bilgilerinden yararlanır,	7. Metin oluşturma ve üretmede sözcük türleri ve tümce yapısının etkisini göz önünde bulundurur,
8. Metinlerin ortaya çıkarılmasında ve üretiminde Sözcük yapmanın işlevleri, sözcük türü, tümce kurma, tümce türü bilgilerinden yararlanır,	8. Dil araştırmalarında dilbilgisi terimlerini kullanır.
9. Dilbilgisi kavramlarını kullanır.	

3.2.3. Türkçe ve Almanca Öğretim Programları Hedef Davranışların Karşılaştırılması

Tablo 1’de ve Tablo 2’de yer alan Türkçe ve Almanca Öğretim Programları Hedef Davranışları kıyaslandığında, farklı ve ortak yönlerin olduğu görülmüştür. Öncelikle, ana başlıklar için “Dinleme, Konuşma, Okuma ve Yazma” başlıkları her iki programda da yer almaktadır. Türkçe Öğretim Programında farklı olarak “Görsel Okuma ve Görsel Sunu” başlığı yer alırken; Almanca Öğretim Programında ise farklı olarak “Metin ve Araçlarla Uğraşma”, “Dili ve Dilin Kullanımını Araştırma” başlıkları yer almaktadır.

Türkçe Öğretim Programında toplam 5 ana başlık altında 3. sınıflar için 209 ve 5. sınıflar için 253 adet hedef davranışı yer almaktadır. Almanca Öğretim Programında ise toplam 4 ana başlık altında genel olarak ifade edilmiş 4. sınıflar için 57 ve 6. sınıflar için 61 adet hedef davranışı yer almaktadır. Türkçe Öğretim Programı Hedef Davranışlarının Almanca Öğretim Programı Hedef Davranışlarına göre oldukça fazla olduğu göze çarpmaktadır. Bu durumun, öğretmenin ne yapacağını bilmesi açısından faydalı olduğu söylenebilir fakat sayının fazla olması nedeniyle akılda tutulması, ölçülmesi, değerlendirilmesi ve kısıtlı zaman dilimi olan eğitim-öğretim süreci boyunca uygulanması açısından zor olabileceği de dikkate alınmalıdır.

Türkçe Öğretim Programı Hedef Davranışları arasında sadece gözlem yoluyla ölçülebilecek çok sayıda davranışın olduğu görülmüştür, örneğin “Dinlediklerini zihninde canlandırır.” (Dinlediğini Anlama, Madde 4). Buna karşın Almanca Öğretim Programı Hedef Davranışları daha çok etkinlik ağırlıklı ve somut olarak ifade edilmiştir, örneğin “Yazma sürecini kendisi planlar.” (Metin Yazma, Madde 4). Bir başka ifadeyle ölçülebilir davranışlar olarak hazırlanmıştır (Durmuşçelebi, 2007).

Her iki öğretim programının içerikleri karşılaştırıldığında, Almanca Öğretim Programı’nın daha genel, Türkçe Öğretim Programı’nın son derece ayrıntılı olduğu söylenebilir. Ayrıca, Türkçe Öğretim Programında 3. sınıf için hazırlanan hedef davranışları, 5. sınıfta da üstüne yeni hedef davranışları eklenerek aynen tekrar edilmiştir. Almanca Öğretim Programında ise 4. sınıf için hazırlanan hedef davranışlarla 6. sınıf için hazırlanan hedef davranışlar tamamen birbirinden farklıdır.

Türk ve Alman çocukları arasında, ana dili öğretim programlarının hedef davranışları vasıtasıyla kazandıkları dil becerileri ve edinimleri açısından fark olması beklenen bir durum olacaktır. Bu doğrultuda, iki ülke öğrencilerinin dil gelişimi ve kazanımıyla bağlantılı olan “Okuma Becerileri” bazında karşılaştırılması gerekmektedir. Çalışmanın bundan sonraki kısmında, Türk ve Alman çocukları PISA-Okuma Becerileri Programı çerçevesinde değerlendirilecektir.

BÖLÜM IV

4. PISA OKUMA BECERİLERİ SKORLARI ÜZERİNDEN TÜRK VE ALMAN ÇOCUKLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

4.1. PISA (Programme for International Student Assessment) Nedir?

Eğitim alanında yapılan ulusal değerlendirme çalışmalarının yanı sıra, uluslararası düzeyde ülkelerin konumunu belirlemek amacıyla eğitim göstergelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle belirli referans noktalarına göre söz konusu ülkelerin eğitim alanında hangi düzeyde olduğunun, giderilmesi gereken eksikliklerin ve alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi önem taşımaktadır. Ülkemiz de Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi olarak, eğitim düzeyinin yükseltilmesi amacıyla başlangıçtan itibaren PISA araştırmalarına katılmıştır (WEB1).

Açılımı “Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı” olan PISA, OECD tarafından yapılan ve katılımcılarının, tesadüfi seçilen 15 yaş öğrencilerinin oluşturduğu bilimsel bir araştırmadır. PISA’nın temel amacı öğrencilerin eğitim-öğretim dönemi boyunca öğrendiklerini günlük yaşamda kullanma becerilerini ölçmektir. PISA’da 15 yaş grubundaki öğrencilerden Matematik Okuryazarlığı, Fen Bilimleri Okuryazarlığı ve Okuma Becerileri konu alanları ile ilgili veriler toplanmaktadır.

4.2. Örnek Türkçe PISA Okuma Becerileri Soruları

2000 yılından bu yana her üç yılda bir yapılan PISA sınavları için “Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü” tarafından yayınlanan kitapçıklar öğrencilerin erişimine açık tutulmaktadır. Matematik Okuryazarlığı, Fen

Bilimleri Okuryazarlığı ve Okuma Becerileri konu alanları hakkında yayınlanan bu kitapçıklarında örnek sorular yer almaktadır. Bu başlık altında sadece bazı Örnek Okuma Becerileri Sorularına yer verilecektir. Matematik Okuryazarlığı ve Fen Bilimleri Okuryazarlığı alanlarıyla alakalı örnek sorular, çalışmanın ana çerçevesi dışında olduklarından ilişkili oldukları sahalarla ilgili yapılacak çalışmalara bırakılmıştır.

ÖRNEK 1: SÜPERMARKET DUYURUSU (WEB2: 11)

***Yerfıstığı Alerjisi Uyarısı:** Limon Kremalı Bisküviler*

***Uyarı Tarihi:** 04 Şubat*

***Üretici Firma:** Duru Gıda Ltd.*

***Ürün Bilgisi:** 125 g Limon Kremalı Bisküviler*

***Son Kullanma Tarihi:** 18 Haziran ve 01 Temmuz*

***Ayrıntılar:** Bu gruplarda yer alan bazı bisküviler, içindekiler listesinde bulunmadığı halde yerfıstığı parçacıkları içerebilir. Yerfıstığı alerjisi olan kişiler bu bisküvileri yememelidir.*

***Tüketicinin Yapması Gerekenler:** Bu bisküvilerden satın almışsanız, ürünü satın aldığınız yere iade ederek paranızı geri alabilirsiniz. Daha fazla bilgi için 0 800 666 44 22 numaralı telefonu arayınız.*

Önceki sayfada yer alan duyuru bir süpermarkete asılmıştır.

Aşağıda yer alan soruları yanıtlamak için bu duyurudan yararlanınız.

***Soru 1:** Bu duyurunun amacı nedir?*

- A** Limon Kremalı Bisküvinin reklamını yapmak*
- B** İnsanlara bisküvinin ne zaman üretildiğini bildirmek*
- C** İnsanları bisküviler konusunda uyarmak*
- D** Limon Kremalı Bisküvinin nereden satın alınacağını açıklamak*

***Soru 2:** Bisküvileri yapan firmanın adı nedir?*

***Soru 3:** Eğer siz bu bisküvilerden satın almış olsaydınız ne yapardınız?*

Neden bunu yapardınız?

Yanıtınızı desteklemek için metindeki bilgilerden yararlanınız.

***Soru 4:** Neden duyuruda “Son kullanma tarihleri” belirtilmektedir?*

Soru 5: Ayrıntılar bölümünün amacı nedir?

- A** Farklı türde bisküvilerin reklamını yapmak
- B** Bisküvilerle ilgili özel bir promosyonu bildirmek
- C** Bisküvinin içindekiler listesini vermek
- D** Bisküviler ile ilgili sorunu açıklamak

ÖRNEK 2: VARIŞ YERİ BUENOS AIRES (WEB2: 20)

Patagonya1, Şili ve Paraguay'dan gelen üç posta uçağı güney, batı ve kuzeyden Buenos Aires'e geri dönüyordu. Gece yarısına doğru havalanıp Avrupa'ya gidecek olan uçak orada bu uçakların taşıdıkları yükü bekliyordu. Üç pilotun her biri, ağır motor kısmının hemen arkasında, ucsuz bucaksız şehre yaklaşırken gecenin karanlığında uçuşlarını planlıyorlardı. Biraz sonra, dağdan inen garip köylüler gibi, bulundukları konuma göre fırtınalı veya sakin olan gökyüzünden yavaş yavaş şehre ineceklerdi. Tüm işleyiştten sorumlu olan Rivier, Buenos Aires havaalanı pisti üzerinde gidip geliyordu. Sessizdi, çünkü üç uçak da gelene kadar Rivier bir huzursuzluk duygusu içindeydi. Her geçen dakika telgraflar eline ulaştıkça, kendini kaderde yazılı olanlardan bir şeyler koparıp alıyormuş gibi hissediyor, belirsizlikleri yavaş yavaş yok edip ekibini gecenin karanlığının içinden kıyıya doğru getiriyordu. Adamlarından biri gelip telsiz mesajını Rivier'e verdi: Şili'den gelen posta uçağı Buenos Aires'in ışıklarını görebildiğini belirtiyor. Güzel. Rivier kısa bir süre sonra bu uçağın sesini duyacaktı. Gece, gelgitlerle ve sırlarla dolu bir denizin uzun süre sakladığı hazineleri kıyıya bırakışı gibi, uçaklardan birini salıveriyordu. Daha sonra da diğer ikisini geri verecekti. Böylece bugünün işi bitmiş olacaktı. Yorgunluktan bitkin düşmüş olan ekip uyumaya gidecek, yerine yeni bir ekip gelecekti. Fakat Rivier'in hiç dinlenmeye vakti olmayacaktı: Şimdi de sırası gelen Avrupa postası onu kaygılandırıyordu. Bu her zaman böyle olacaktı. Sonsuza dek. Antoine de Saint-Exupéry. *Vol de Nuit*. © Éditions Gallimard

Önceki sayfada yer alan “Varış Yeri Buenos Aires” adlı metin 1931 yılında yazılan bir romandan alıntıdır.

Bu roman, yazarın Güney Amerika'da posta pilotu olarak çalıştığı zamanlardaki tecrübelerine dayanmaktadır.

Aşağıdaki soruları yanıtlamak için bu alıntıdan yararlanınız.

Soru 1: Rivier mesleği hakkında ne hissetmektedir?

Yanıtınızı destekleyecek bir neden belirtmek için metinden yararlanınız.

Soru 2: Bu metindeki ana karaktere olan nedir?

- A Hoş olmayan bir sürpriz yaşıyor.
- B İşini değiştirmeye karar veriyor.
- C Bir şeyin olmasını bekliyor.
- D Başkalarını dinlemeyi öğreniyor.

Soru 3: Varış Yeri Buenos Aires” 1931 yılında yazılmıştır.

Sizce Rivier’in bugün de benzer kaygıları olur muydu?

Yanıtınızı açıklamak için bir neden belirtiniz.

Soru 4: Sondan ikinci paragrafa göre (“Rivier, kısa süre sonra...”), gece ile deniz hangi yönden birbirlerine benzemektedir?

- A İkisi de içlerinde olanı saklarlar.
- B İkisi de gürültüdür.
- C İkisi de insanlar tarafından evcilleştirilmiştir.
- D İkisi de insanlar için tehlikelidir.
- E İkisi de sessizdir.

PISA Okuma Becerileri örnek soruları incelendiğinde genel olarak şu yorumlar yapılabilir:

1. Öğrenciler, verilen bir metinden yola çıkarak ilgili soruları cevaplamaktadır.
2. Sorular açık ve kapalı uçlu, seçenekli, kısa yanıtli olmak üzere 4 çeşittir.
3. Metinlerde imla kuralları açısından doğru bir yol izlenmiş olup kullanılan cümleler 15 yaş öğrencisinin anlayacağı düzeydedir.
4. Metinle ilgili sorular semantik olup öğrencilerin anlama düzeylerini ölçmektedir ve bu bağlamda öğrencilerden neden-sonuç ilişkisi kurmaları beklenmektedir.
5. Her bir metinle ilgili olarak öğrencilerden belirlenen bilgiyi elde etme, metni yorumlama, okudukları metin üzerinde düşünme ve metni değerlendirme şeklindeki çeşitli görevleri yapmaları istenmektedir (WEB3: 129).
6. Metinler, özel amaçlarla, mesleki gerekleri karşılamak için, öğrenme amacıyla, halkın kullanımı için hazırlanmış olanlar da dahil olmak üzere çeşitli okuma durumlarını temsil edecek şekilde hazırlanmıştır (WEB3: 129).

4.3. PISA Okuma Becerileri Skorlarında Türk ve Alman Öğrencileri

Türkiye'nin PISA Okuma Becerileri bazındaki söz konusu durumunun, Türkçe öğretim programı ve Türkiye'deki ana dili öğretimi ile alakalı bir yanı olduğu şüphesiz düşünülmektedir. Bozkurt'un (2016) aktarımına göre Batur ve Ulutaş (2013) "*PISA ile Türkçe öğretim programındaki okuduğunu anlama kazanımlarının örtüşme düzeylerinin incelenmesi*" adlı çalışmalarında, ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflar Türkçe dersi öğretim programında yer alan okuma becerisi kazanımları ile PISA okuma becerileri yeterlilik düzeylerini karşılaştırmışlardır. Çalışmalarında, Türkçe dersinin okuduğunu anlama kazanımlarının genel olarak PISA kazanımlarının en alt düzeyinde kaldığını saptamışlardır. Ayrıca Yağmur'un (2009) "*Türkçe ders kitapları üst düzey bilişsel becerilerin gelişimini ne oranda sağlamaktadır?*" adlı çalışmasındaki bulgusu dikkate değerdir:

"Güncel okuma yaklaşımlarının temel ilkelerinin Türkçe ders kitaplarındaki okuma etkinliklerinde yer almadığından söz etmektedir. Ayrıca Türkçe dersi öğretim programında yer alan kazanımların üst düzey düşünme süreçlerini gerektirdiğini fakat ders kitaplarında ve çalışma kitaplarında bu kazanımların birçoğunun çok yetersiz bir şekilde ele alındığını ileri sürmektedir. Düşünsel süreçlerden çok, değer yargısı oluşturmaya yönelik metinlerin ve uygulamaların, öğrencilerin bilişsel çıkarımlardan ziyade ahlaki çıkarımlar yapmasına neden olabileceğini örneklerle göstermektedir."

2003-2015 yılları arasında yapılan PISA programına katılan ülke sayısı giderek artış göstermiştir. 2015 yılında yapılan son PISA programına katılan 72 adet ülke alfabetik sıraya göre aşağıda listelenmiştir (WEB1):

Almanya	Brezilya	Dominik Cumhuriyeti
Amerika	Bulgaristan	Endonezya
Arjantin	Cezayir	Estonya
Arnavutluk	Çek Cumhuriyeti	Finlandiya
Avustralya	Çin Halk Cumhuriyeti	Fransa
Avusturya	Çin-Hong Kong	Güney Kıbrıs
Belçika	Çin-Makao	Güney Kore
Birleşik Arap Emirlikleri	Çin-Tayvan	Gürcistan
Birleşik Krallık	Danimarka	Hırvatistan

Hollanda	Katar	Romanya
İrlanda	Kazakistan	Rusya Federasyonu
İspanya	Kolombiya	Singapur
İsrail	Kosova	Slovenya
İsveç	Kosta Rika	Slovakya
İsviçre	Macaristan	Şili
İtalya	Makedonya	Tayland
İzlanda	Malezya	Tunus
Japonya	Malta	Türkiye
Letonya	Meksika	Trinidad ve Tobago
Litvanya	Moldova	Uruguay
Lübnan	Norveç	Ürdün
Lüksemburg	Peru	Vietnam
Kanada	Polonya	Yeni Zelanda
Karadağ	Portekiz	Yunanistan

Bu ülkeler arasında Türkiye'nin genel durumu hakkında fikir sahibi olmak için aşağıdaki veriler incelenebilir. Türk öğrencilerinin 2003-2015 yılları arasındaki PISA Okuma Becerileri skorlarına göre ülkeler bazında sıralaması Tablo 3'te yer almaktadır (WEB1):

Tablo 3. Türk Öğrencilerinin 2003'ten 2015'e PISA Okuma Becerileri Sıralaması

Yıl	Katılan Ülke Sayısı	Türkiye'nin Sıralaması	Türkiye'nin Yüzdelik Dilimi
2003	41	35	% 85
2006	57	37	% 65
2009	65	39	% 60
2012	65	42	% 65
2015	72	50	% 70

Tüm ülkeler arasında Türkiye'nin genel olarak son sıralarda yerini aldığı görülmektedir. Buna karşın, veriler incelendiğinde Almanya'nın da genel olarak ilk sıralarda yerini aldığı bilgisine ulaşılmaktadır. Alman öğrencilerinin 2003-2015 yılları arasındaki PISA Okuma Becerileri skorlarına göre ülkeler bazında sıralaması Tablo 4'te yer almaktadır (WEB1):

Tablo 4. Alman Öğrencilerinin 2003'ten 2015'e PISA Okuma Becerileri Sıralaması

Yıl	Katılan Ülke Sayısı	Almanya'nın Sıralaması	Almanya'nın Yüzdelik Dilimi
2003	41	20	% 49
2006	57	18	% 32
2009	65	19	% 29
2012	65	19	% 29
2015	72	16	% 24

Her iki ülkeye ait veriler kıyaslandığında; 2003-2009 yılları arasında Okuma Becerileri alanında Türk öğrencilerinin yükselişe geçtikleri fakat 2009 yılından bu yana söz konusu alanda anlamlı bir düşüş görüldüğü, Alman öğrencilerinin ise 2003 yılından bu yana Okuma Becerileri alanında istikrarlı bir şekilde yükseldiği bilgisine ulaşılmaktadır.

Yapılan tüm PISA sınavlarında Türk öğrencilerinin son yarıda ve Alman öğrencilerin ise son yarıda yerini koruması gösterir gösterir ki, PISA Okuma Becerileri skorlarına göre Türk ve Alman öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık söz konusudur. Bu bilgiden hareketle, Türk öğrencilerinin dil gelişimleri için uygulanan dil bilimsel yöntemlerin mukayesesinde Alman öğrencilerin yer alması yerinde bir adım olacaktır.

Öncesinde zikredildiği üzere PISA sınavlarına katılan öğrenciler 15 yaş grubundandır. Bu yaşın, dilin gelişim süreci açısından öneminin izahı gereklidir. Bu doğrultuda, çalışmanın bundan sonraki kısmında, ana dili ediniminde yaşın önemi ve kritik dönemler vurgulanacaktır.

BÖLÜM V

5. ANA DİLİ EDİNİMİNDE KRİTİK DÖNEMLER

5.1. Ana Dili ve Ana Dil Kavramları

Ana dili ediniminde kritik dönemlerin üstünde durulmadan önce, “Ana dili” ve “Ana dil” kavramlarının farkları tartışılmalıdır. Oruç (2016) “Ana dili” kavramını; buradaki “ana” sözcüğünün doğrudan anne ile ilgili olduğunu belirterek kişinin annesinden, ailesinden, sosyal çevresinden doğal yolla ilk edindiği, en iyi kullandığı ve hakim olduğu dil olarak tanımlar. “Ana dil” kavramını ise; buradaki “ana” sözcüğünün anne anlamında değil, kaynak, temel, asıl, esas, ortak anlamlarında kullanıldığını, dolayısıyla “ana dil” kavramı için içinde başka diller barındıran kaynak dil, birkaç dile temel oluşturan dil, birden çok dilin aslını kökenini oluşturan dil olarak tanımlar. Bu araştırmada ise, konuyla ilgili olan “Ana dili” kavramı temel alınmıştır.

Ana dili edinimi anne karnında başlayan, doğumdan sonra başta anneden ve sonra yakın aile çevresinden ve daha sonra da ilişkide bulunulan başka çevrelerden öğrenilmeye devam edilen, okul dönemi ile daha sistematik bir sürece girilen oldukça uzun bir dönemi kapsar. Bu süreçte birey, ana dilini kullanabildiği ölçüde çevresini anlamlandırır. Ana dili edinimi, bireylerin evrene bakış açısını belirlediği gibi onların düşünce çevresinin de hem oluşturucusu hem de değişkenidir (Özdemir, 1983: 21). Bu edinim sürecinde hassas ve kritik dönemlerin varlığı ispatlanmış olup, bu zaman dilimlerinde çocuğun dil gelişimini özel olarak desteklemenin yerinde olacağı vurgusu yapılmalıdır.

5.2. Ana Dili Ediniminde Kritik Dönemler

Dilin edinimi ve dilin nasıl öğrenildiği ile farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşler Psikolinguistik, Davranışçı, Anlamsal-Bilişsel, Sosyolinguistik ve Etkileşimci olmak üzere beş ana başlık altında toplanabilir (Karakuş, (2014):

1. *Psikolinguistik görüş* (Chomsky, 1957), çocukların dil kurallarını uygulamaya doğuştan eğilimli olduğunu;
2. *Davranışçı görüş* (Skinner, 1957), çocukların sözel davranışları, çevrelerinde göze çarpan başka kimselerce seçmeci bir biçimde ödüllendirildiği için öğrendiğini;
3. *Anlamsal-Bilişsel görüş* (Bloom, 1970 ve Nelson, 1973), çocukların sensorimotor deneyimlerinden söz etmek amacıyla dil öğrendiklerini;
4. *Sosyolinguistik görüş* (Morris, 1938 ve Brunner, 1974), çocukların sosyalleşmek ve başkalarının davranışını yönlendirmek için dil öğrendiklerini;
5. *Etkileşimci görüş* (Bloom ve Lahey, 1978) ise, bebeklerin konuşma öğrenmeye hazır olduklarını ve çevrenin onlara konuşma öğrettiğini savunur.

Çocuklar üzerinde yapılan dil gelişimi araştırmaları, ana dili ediniminin ilk öğrenildiği dönemlerde hemen hemen tüm dünya çocuklarının temelde aynı dilbilgisi kurallarını kullandıklarını ortaya koymuştur (Yavuzer, 1998: 46). Kritik Dönem Varsayımını (Critical Period Hypothesis) ortaya atan Lenneberg de şunları belirtmiştir: “Dünyadaki tüm kültürlerde çocuklar ilk yılda tüm sesleri üretebilmekte, konuşmayı 2-4 yaş arasında öğrenebilmekte ve anadilini ilk 10 yılda öğrenemeyenler daha sonra da öğrenememektedirler (Lenneberg, 1967: 43)”. Ayrıca, Demirezen’in de (2003) vurguladığı üzere aşağıdaki bilgiler de önem arz etmektedir:

“Çocuklar anadillerini herhangi bir özel eğitim alamadan biyolojik bir zaman çizelgesine göre doğal olarak, kolayca öğrenirler. Dili kolaylıkla öğrenebilmek için bir yaş sınırı bulunmuştur. Buna kritik dönem adı verilmiştir ve 12 veya 13. yaşlarına kadar sürer. Beynin plastik yapısı ergenlik çağından önce esnek ve yumuşak olduğu için, 12 ve 13 yaş öncesinde bir dili çalışmaya başlamak dil edinimi için bir avantaj olmakta, özellikle bir yabancı dili öğrenmek için de büyük bir avantaj sağlamaktadır. Ergenlik çağı sonrası, diğer bir deyişle 12 veya 13 yaş sonrası, beyindeki sinir dokularının esnekliğini yitirmeye

başlaması nedeniyle, dil edinimi ve dil öğrenimi zorlaşmaya başlamaktadır.”

Bu bulguları desteklemek adına, ana dili öğrenmede kritik dönemlerin olduğuna dair Isabelle ve Genie örnekleri kanıt olarak sunulabilir. Bunun için Çakır'ın (2013) iki çocuğun dil gelişimi sürecini aktardığı yazısı şu şekildedir:

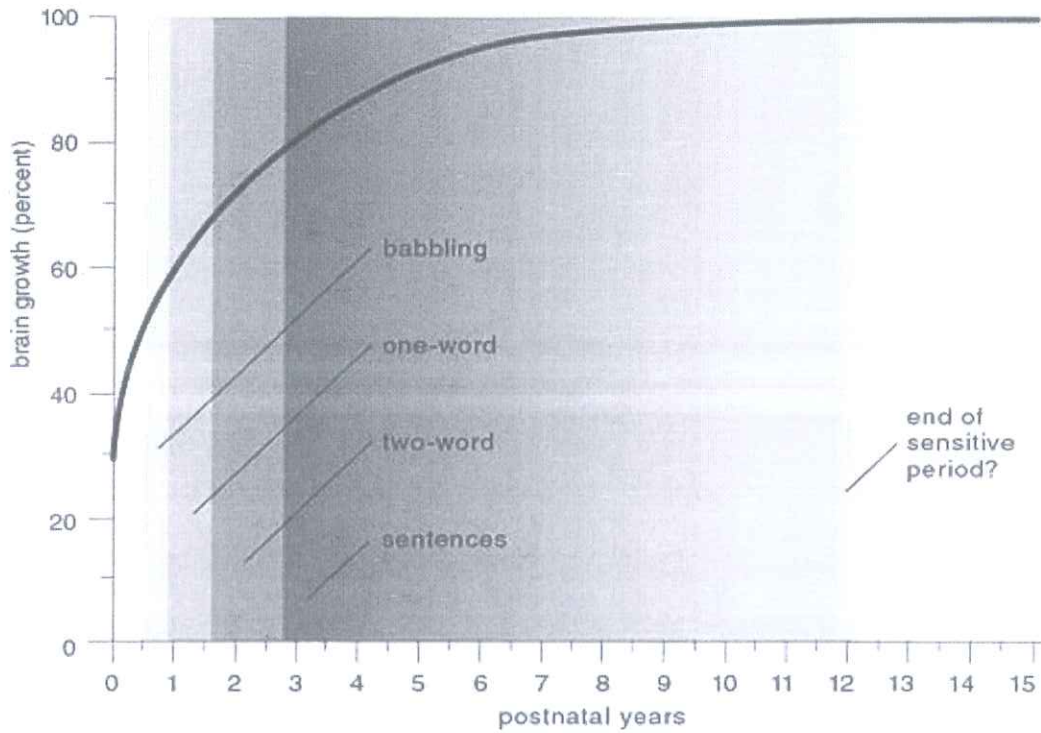
“Ana lisanı öğrenmede kritik dönemlerin olduğuna dair kanıtlar vardır. Bunlardan bazıları yalnız bırakılan ya da vahşi koşullarda büyüyen çocuklardan gelmektedir. Altı yaşına kadar lisandan mahrum kalan Isabelle, normal bir dil kullanımına erişirken, yalnızlığı 14 yaşında sona eren Genie, lisanını, temel kavram ve kurallardan öteye götürememiştir. Bu bulgu bizi şu fikre götürmektedir. Isabelle bulunduğu muhtemelen lisan için geçirilen kritik dönemin ortalarında idi ve bu sebeple de kısa bir sürede normal bir lisan gelişimini tamamladı. Ama Genie, puberte devresine henüz girmiş ve kritik dönemin de sonlarında idi. İşte bunun için belki ancak lisanın temelini kazanabilmiş ama daha öte işlemleri kazanamamıştı.”

W. Penfield ve R. L. Roberts (1959), beynin çocukluk döneminde esnek bir yapıya sahip olduğunu, yaş ilerledikçe beynin daha sert bir yapıya büründüğünü ve bu nedenle bir yabancı dilin bebeklikten itibaren ilk on yıl içinde daha kolay öğrenildiğini savunmuşlardır (Altmışdört, 2013). Bu savunmanın sadece yabancı bir dil edinimi için değil, ana dil ve ana dili edinimleri için de etkili ve geçerli olacağı söylenebilir.

Genel olarak, temel dil becerilerinin 5-6 yaşlarına kadar kazanıldığı, dili ustaca kullanabilme becerilerinin ise 5-6 yaşından sonra gelişmeye başlayıp 10 yaşına kadar sürdüğü kabul edilmektedir (Demir ve Yapıcı, 2007: 179). Bu zamana kadar yapılmış çalışmalar ana dilini öğrenmeye başlayan bir çocuğun 4 yaşına kadar sesletim düzenini, 8 yaşına kadar yazım ve sesletim düzenini, 12 yaşına kadar da tümce yapım düzenini artık yaşamı boyunca bir daha yeni birimler ya da kurallar öğrenmeye gereksinim duymaksızın tüm yetkinlikleriyle kavramış olduğunu göstermektedir (Başkan, 1997: 628). 6-12 yaş aralığındaki çocuklara bu dönemde verilecek olan ana dili eğitimi, çocuğun daha sonraki yaşamında dil kullanma

becerisini doğrudan etkileyecek ve oluşturacaktır. Konuyla ilgili olarak Önal (2018) şunları belirtmektedir:

“Lenneberg, Dilin Biyolojik Temelleri adlı kitabında sunduğu kuramında, dil yetisinin ortaya çıkmasını sağlayan insan fizyolojisindeki evrimsel değişim; biliş-dil ilişkisi; dilin doğası ve anadili edinimini yöneten biyolojik süreçler gibi başlıkları insan (ve hayvan) fizyolojisine dair ağırlıklı olarak ölçmeye dayalı gözlemsel bulgular ışığında açıklamaya çalışmıştır. Kuramının önemli ve tamamlayıcı bir parçasını Kritik Dönem Varsayımı oluşturur. Varsayıma göre, çocuklarda sağlıklı anadili edinimi ancak ergenliğin başlangıcına kadar mümkündür. Bu evreden sonra beyin esnekliği azalır.”

Şekil 1. Dil Ediniminin Beyin Gelişimi ve Yaş ile Olan İlişkisi

American Scientist dergisinde Massaro'nun (2012) sunmuş olduğu Şekil 1'deki grafiğe göre, birey 12 yaşına ulaştığında, beyin gelişimiyle orantılı olarak dil öğrenimi, edinimi ve kazanımında önemli olan hassas bir döneme girmektedir. 0-1 yaş arası babıldama dönemi (babbling), 1-2 yaş arası tek kelime dönemi (one-word), 2-3 yaş arası iki kelime dönemi (two-word) olarak kabul edilir ve cümleler

(sentences) 3 yaştan itibaren başlar. Söz konusu grafikte kritik ve hassas bir zaman dilimi olarak gösterilen 11-12 yaş dönemi, artık yetişkinlikte kazanılacak temel dil becerisinin desteklenmesi açısından verimli en son zaman dilimi olarak kabul görmektedir.

10-12 yaş dönemindeki çocukların dil gelişimleri ile alakalı özelliklerine değinmek, konunun daha iyi anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

5.3. Ana Dili Ediniminde 10-12 Yaş Özellikleri

Karakuş (1997) ana dili ediniminde hassas bir dönemde olan 10-12 yaş grubundaki öğrencilerin dil gelişimleri ile alakalı şu sonuçlara ulaşmıştır:

- 11 yaşındaki çocuk, uzakta bulunan yakın akrabaları ile mektuplaşmaya başlar, onlara mektup veya bayram kartı yazar, bilmediği ve yazamadığı kelimeleri öğrenir.
- 12 yaşındaki çocuk, vakit geçirmek için gazete ve dergilerdeki hikayelerle, küçük hikaye kitaplarını okur ve anlatmaya çalışır.
- Somut kelimeler arasındaki farkı görürken soyut kelimeler arasındaki farkı da görür; sevgi, merhamet, intikam ve öç gibi kelimelerin anlamlarını açıklayabilir.

Karakuş'un (2014) belirttiğine göre, ilköğretim 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin okuduğu kitaplarla ilgili olarak şunları belirtmiştir:

- Bu yaş grubundaki çocukların okuyacakları çocuk edebiyatı metnlerinin 700 kelimeyi aşmaması gerekir.
- Yalın ve sade Türkçe mecaz ve benzetmeler, bütün zaman kipleri kullanılabilir. Birleşik zamanlı fiiller de kullanılabilir.
- Spor, eğlence, fen ve tabiat konulu araştırmalara ve araştırma yazılarına ilgi duyarlar.

Sever (2004) ise konuyla ilgili olarak;

- 10-12 yaş ve üstü çocukların olumluluk ve olumsuzluk bildiren yan cümleleri kullanarak anlamsal olarak daha girişik ve girift yargılar kurduklarını,
- Bu yaş grubu çocuklarının dili kullanmayla alakalı bu becerilerinden dolayı dil ustalarının değişik türlerden özgün eser ve örnekleriyle karşı karşıya getirilmeleri gerektiğini savunmaktadır.

Literatür taraması bu kısımda sona ermiş olup, çalışmanın bundan sonraki kısmında araştırmada kullanılan yöntemler ve elde edilen bulgular kısmına geçilecektir.

BÖLÜM VI

6. YÖNTEM

6.1. Araştırma Modeli

Araştırmanın modeli verilerin olduğu gibi kaydedildiği, sınıflama yapıldığı ve nihai olarak yorum ve değerlendirmenin söz konusu olduğu “Genel Tarama Modeli” şeklinde oluşturulmuştur. “Tarama Modelinin” alt dalı olan “Genel Tarama Modeli”, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Mazlum, 2017).

6.2. Araştırma Evreni ve Örneklem

Evren, araştırılmakta olan konuyu oluşturan elemanların tümünü kapsayan yapıdır (Arık, 1992). Söz konusu araştırmanın evrenini; Türkiye ve Almanya’da 4. sınıf öğrencilerine okutulan ve her iki ülke için de ana dilinde devlet eli ile hazırlanmış ders kitapları oluşturmaktadır.

Örneklem, evreni temsil etmek üzere çeşitli tekniklerle evren elemanlarından seçilen ve üzerinde inceleme yapılan gruptur (Özen ve Gül, 2007). Söz konusu araştırmanın örneklemine Türkçe kaynak için “Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu” tarafından kabul edilen “4. Sınıf Sosyal Bilgiler” ders kitabı oluştururken, Almanca kaynak için “Cornelsen” yayın evi tarafından hazırlanan ve Berlin Eyaletinde geçerli olan “Jo-Jo Sachunterricht 4” ders kitabı oluşturmaktadır. Her iki ülkede de söz konusu kitaplar 2017-2018 eğitim öğretim döneminde okutulmuştur.

6.3. Verilerin Toplanması

Türkiye’de ve Almanya’da ilkokul 4. sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler ders kitapları öncelikle bilgisayar ortamına taranmış ve böylece PDF dosyaları elde edilmiştir. Bu dosyalar Microsoft Word dosyaları haline getirilirken kitabın sadece üniteler içinde yer alan metinleri değerlendirilmiştir. Güvenilirlik açısından Microsoft Word dosyasında yer alan tüm cümleler nihai olarak kontrol edilerek ve düzenlenerek taranmıştır. Elde edilen bu cümlelerden toplam kelime sayısı, toplam farklı kelime sayısı, toplam cümle sayısı, en uzun kelime ve en uzun cümle verileri, Prof. Dr. M. Kara ve A. Kurt’un birlikte geliştirdikleri <http://ihaleka.com/metinanaliz> (WEB4) adresinde yer alan Türkçe Metin Analiz Programı kullanılarak toplanmıştır. Daha sonra hem Türkçe hem Almanca ders kitaplarında, yan cümle ve bağlaç içeren cümleler tarama yöntemi kullanılarak ayrıca listelenmiştir. Yan cümle ve bağlaçlar sayıları, oranları ve çeşitlilikleri bakımından karşılaştırılmış olup araştırmanın ana çerçevesi bu karşılaştırmaya göre oluşturulmuştur.

Türkçe ve Almanca ders kitaplarında kullanılan kısaltmalar, yabancı sözcüklerin nasıl okunduğu bilgisi, sadece Türkçe ders kitabındaki anlatım bozuklukları, imla ve basım hataları, kelimelerdeki inceltme işareti kullanımı yine tarama yöntemi ile toplanmış ve yorumlanmıştır.

6.4. Verilerin Analizi

Toplam kelime, toplam farklı kelime, cümle, en uzun cümle ve kelime, bağlaç ve yan cümle ile alakalı Türkçe Metin Analiz Programı vasıtasıyla elde edilen sayısal veriler yüzdeler hesaplara dönüştürülerek mukayese edilmiştir. Karşılaştırma yapılırken tablolama yönteminden yararlanılmıştır.

Türkçe ve Almanca ders kitaplarında kullanılan kısaltmalar, yabancı sözcüklerin nasıl okunduğu bilgisi, sadece Türkçe ders kitabındaki anlatım bozuklukları, imla ve basım hataları, kelimelerdeki inceltme işareti kullanımı sayfa numaraları belirtilerek arşivlenmiştir. Arşivleme yapılırken tablolama yöntemi kullanılmıştır.

BÖLÜM VII

7. BULGULAR

7.1. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarının Künyeleri

Araştırmada, çocukların dil gelişimi için uygulanan karşılaştırmalı dil bilimsel yöntemlerin incelendiği söz konusu ders kitaplarının künyeleri Tablo 5’te verilmiştir:

Tablo 5. Araştırmada Kullanılan Ders Kitaplarının Künyeleri

	Türkçe Ders Kitabı	Almanca Ders Kitabı
Kitabın Adı	İlkokul Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	Jo-Jo Sachunterricht
Sınıf Seviyesi	4	4
Basım Tarihi	2017	2016
Baskı	Birinci Baskı	İkinci Baskı
Yayın Evi	MEB Devlet Kitapları Saray Matbaacılık, Ankara	Cornelsen, Berlin
Yazarlar	Ömer Faruk Evirgen Zühal Özduval Jülide Özkan Suna Öztürk	Anna Christ Julia Krüger Günter Nordmann Dagmar Walther
Editör	Doç. Dr. Adnan Altun Doç. Dr. Süleyman Elmacı Yrd. Doç. Dr. Adem Beldağ	Britta Frosina
Görsel Tasarım	MEB’in temin ettiği tasarımcı firma	Martina Krause Svea Schade
Kapak Tasarımı	Bilgi yok	Sylvia Graupner Heike Börner
Harita Uzmanı	Bilgi yok	Peter Kast
Dil Uzmanı	Neriman Erkmen	Bilgi Yok
Sayfa Sayısı	204	127
Konu Sayısı	7	15
Yardımcı Kitabı	Yok	Var (80 sayfa)

Türkçe Sosyal Bilgiler kitabında 7 farklı konuya, Almanca Sosyal Bilgiler kitabında 15 farklı konuya yer verilmiştir. Konular Tablo 6’da verilmiştir:

Tablo 6. Araştırmada Kullanılan Ders Kitaplarındaki Konular

Türkçe Ders Kitabı	Almanca Ders Kitabı
Birey ve Toplum	Wir im Norden (Kuzeyde Biz)
Kültür ve Miras	Wie wir leben (Nasıl Yaşıyoruz)
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Herbst (Sonbahar)
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Natur entdecken: Das Moor (Doğayı Keşfedin: Kır)
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Neu – alt – neu (Yeni – Eski – Yeni)
Etkin Vatandaşlık	Winter (Kış)
Küresel Bağlantılar	Zeiten and Raume (Zaman ve Mekan)
	Das bin Ich (İşte Bu Benim)
	Natur entdecken: Pferde (Doğayı Keşfedin: Atlar)
	Frühling (İlkbahar)
	Umwelt erforschen (Çevreyi Keşfedin)
	www.unterwegs
	Ich – Du – Wir (Ben – Sen – Biz)
	Sommer (Yaz)
	Bauen (Yapılar)

7.2. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarındaki Kelime ve Cümle Oranları

Türkçe Sosyal Bilgiler kitabındaki metinlerde toplam 20.600 kelime, Almanca Sosyal Bilgiler kitabındaki metinlerde toplam 19.760 kelime bulunduğu görülmüştür. Ayrıca birbirinden farklı kelime sayısını ifade eden “toplam farklı kelime sayısına” bakıldığında Türkçe ders kitabında toplam 8.237 farklı kelime, Almanca ders kitabında toplam 4.655 farklı kelime bulunmuştur. Bu verilerden yola çıkarak Türkçe ders kitabında kullanılan tüm kelimelerin %40’nın ve Almanca ders kitabında kullanılan tüm kelimelerin de %24’ünün birbirinden farklı olduğu görülmüştür.

Her iki ders kitabında da kullanılan en uzun kelimelere bakıldığında, Türkçe ders kitabında her ikisi de 24 harf barındıran “karşılaştırabileceksiniz” (sayfa 85) kelimesinin üç kez ve “sınıflandırabileceksiniz” (sayfa 85) kelimesinin bir kez kullanıldığı tespit edilmiştir. Almanca ders kitabında dördü de 23 harf içeren ve

dördü de birer kez kullanılmış “ekonomi topluluğu” manasına gelen “wirtschaftsgemeinschaft” (sayfa 25), “ultrason” manasına gelen “ultraschalluntersuchung” (sayfa 71), “hamilelik ayları” manasına gelen “schwangerschaftsmonaten” (sayfa 72) ve “sinyalizasyon” manasına gelen “nachrichtenübermittlung” (sayfa 78) kelimelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Türkçe ders kitabındaki metinlerin toplam 2.482 cümleden oluştuğu ve Almanca ders kitabındaki metinlerin toplam 2.114 cümleden oluştuğu görülmüştür. Bu cümlelere içerdikleri kelime sayıları açısından bakıldığında görülmüştür ki, Türkçe ders kitabında sıklıkla 7 kelimeli cümleler ve Almanca ders kitabında sıklıkla 8 kelimeli cümleler kullanılmıştır.

7.3. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarındaki En Uzun 3 Cümle

Türkçe ders kitabında en çok 37, 36 ve 34 kelimelik cümleler ve Almanca ders kitabında en çok 41, 33 ve 32 kelimelik cümleler ile karşılaşıldığı görülmüştür.

Türkçe ders kitabındaki en uzun üç cümle aşağıdaki şekildedir:

- *En uzun birinci cümle 37 kelimedenden oluşmuştur (s. 155):* “Ülkemizin bütün kurumlarına sızmış Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) üyesi hainler, kahraman ordumuzdan gasp ettikleri uçak, helikopter ve tankları kullanmak suretiyle, milleti ve milli iradeyi hiçe sayarak, devleti ve hükümeti ele geçirmeyi amaçlayan kanlı bir darbe teşebbüsünde bulundular.”
- *En uzun ikinci cümle 36 kelimedenden oluşmuştur (s. 118):* “Eski yıllarda camilerin, konakların ahşap işçiliği olan bölümlerinde ortaya çıkan çürüme ve eskimeye bağlı bozulmaları, ahşabın bütününe dokunmadan tamir eden, bunu yaparken de eserin aslına zarar vermemek için sabır ve özenle çalışan kimselere merhamet tamircisi denirdi.”

- *En uzun üçüncü cümle 34 kelimedenden oluşmuştur (s. 125):* “Piyasa değeri 2 bin TL olan cep telefonu 300-400 TL’ye satılması, tanınmış bir firmaya ait ürünün değerinin altında satışa sunulması, bu ürünlerin isimlerinde harf değişikliği yapılması gibi yöntemlerle siparişlerin alındığı emniyet yetkililerince belirtildi.”

Almanca ders kitabındaki en uzun üç cümle ve Türkçe tercümeleri aşağıda yer almaktadır:

- *En uzun birinci cümle 41 kelimedenden oluşmuştur (s. 6):* “Niedersachsen umschließt das Bundesland Bremen und grenzt im Norden an die Bundesländer Hamburg und Schleswig-Holstein, im Osten an Mecklenburg Vorpommern, Brandenburg und Sachsen-Anhalt, im Süden an Thüringen, Hessen und Nordrhein-Westfalen und im Westen an das Königreich der Niederlande.”
- *En uzun birinci cümlelerin Türkçe tercümesi:* “Aşağı Saksonya, Bremen eyaletini kapsar ve kuzeyde Hamburg ve Schleswig-Holstein eyaletleri, doğuda Mecklenburg Vorpommern, Brandenburg ve Saksonya-Anhalt’ı, güneyde Thuringia, Hessen ve Kuzey Ren-Vestfalya’yı ve batıda Hollanda Krallığı tarafından sınırlanmıştır.”
- *En uzun ikinci cümle 33 kelimedenden oluşmuştur (s. 79):* “Es gibt heute viele Pferdesportarten, in denen die Fähigkeiten von Pferd und Reiter gefordert sind, zum Beispiel beim Dressurreiten, beim Springreiten, bei den Pferderennen, aber auch beim Fahren von Kutschen oder beim Polo.”
- *En uzun ikinci cümlelerin Türkçe tercümesi:* “Günümüzde at terbiyeciliği, gösteri atlama, at yarışı aynı zamanda at arabası antrenörlüğü ve polo gibi at ve binici becerilerinin gerekli olduğu pek çok at sporu vardır.”
- *En uzun üçüncü cümle 32 kelimedenden oluşmuştur (s. 111):* “Er liegt in der Nähe der Autobahn Berlin-Hannover, an der Eisenbahnstrecke Berlin-Ruhrgebiet, in der Nähe der Industriestädte Hannover, Braunschweig und in der Nähe der damals neu gegründeten Stahl-Stadt Salzgitter.”
- *En uzun üçüncü cümlelerin Türkçe tercümesi:* “Berlin-Hannover karayolunun yakınında, Berlin-Ruhrgebiet demiryolu hattında, Hannover, Braunschweig

sanayi kentlerinin yakınında ve daha yenilerde kurulmuş Stahl-Stadt Salzgitter'in yakınında yer almaktadır.”

Türkçe ve Almanca Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan en uzun üç cümle yan cümle ve bağlaç açısından mukayese edildiğinde aşağıdakilere ulaşılmıştır:

- Türkçe ders kitabındaki 37 kelimeden oluşan en uzun birinci cümlede 6 adet yan cümle kullanılmışken hiç bağlaç kullanılmamıştır ve Almanca ders kitabındaki 41 kelimeden oluşan en uzun birinci cümlede hiç yan cümle kullanılmamışken 1 adet bağlaç kullanılmıştır.
- Türkçe ders kitabındaki 36 kelimeden oluşan en uzun ikinci cümlede 7 adet yan cümle kullanılmışken hiç bağlaç kullanılmamıştır ve Almanca ders kitabındaki 33 kelimeden oluşan en uzun ikinci cümlede 1 adet yan cümle kullanılmışken hiç bağlaç kullanılmamıştır.
- Türkçe ders kitabındaki 34 kelimeden oluşan en uzun üçüncü cümlede 6 adet yan cümle kullanılmışken hiç bağlaç kullanılmamıştır ve Almanca ders kitabındaki 32 kelimeden oluşan en uzun üçüncü cümlede yan cümle ya da bağlaç kullanılmamıştır.

Her iki ders kitabındaki en uzun 3 cümlelerin içerdiği yan cümle ve bağlaçları gösterir bulgular Tablo 7’de yer almaktadır:

Tablo 7. Türkçe ve Almanca En Uzun 3 Cümlelerin İçerdiği Yan Cümle ve Bağlaçlar

	Türkçe En Uzun Birinci Cümle	Almanca En Uzun Birinci Cümle
Yan Cümle	“sızmış”, “gasp ettikleri”, “kullanmak”, “hiçe sayarak”, “ele geçirmeyi”, “amaçlayan”	YOK
Bağlaç	YOK	“und”

	Türkçe En Uzun İkinci Cümle	Almanca En Uzun İkinci Cümle
Yan Cümle	“olan”, “ortaya çıkan”, “dokunmadan”, “tamir eden”, “yaparken”, “zarar vermemek”, “çalışan”	“in denen die Fähigkeiten von Pferd und Reiter gefordert sind”
Bağlaç	YOK	YOK

	Türkçe En Uzun Üçüncü Cümle	Almanca En Uzun Üçüncü Cümle
Yan Cümle	“olan”, “satılması”, “tanınmış”, “satışa sunulması”, “yapılması” “alındığı”	YOK
Bağlaç	YOK	YOK

7.4. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarındaki Yan Cümleler

Türkçe ders kitabında geçen toplam 20.600 kelimenin 14.036 tanesinin kitaptaki yan cümleleri oluşturduğu ve Almanca ders kitabında geçen toplam 19.760 kelimenin 4.684 tanesinin kitaptaki yan cümleleri oluşturduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu verilerden yola çıkılarak, Türkçe ders kitabındaki tüm kelimelerin %68’inin ve Almanca ders kitabındaki tüm kelimelerin %24’ünün yan cümlelerde yer aldığı görülmektedir.

Türkçe ders kitabında geçen toplam 2.482 cümleden 1.349 tanesinin yan cümle içerdiği ve Almanca ders kitabındaki geçen toplam 2.114 cümleden 358 tanesinin yan cümle içerdiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu verilerden yola çıkılarak, Türkçe ders

kitabındaki cümlelerin %54'ünün ve Almanca ders kitabındaki cümlelerin %18'inin yan cümlelerden oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte Türkçe ders kitabında kullanılan yan cümlelerin daha çok 9 kelime ve Almanca ders kitabında kullanılan yan cümlelerin daha çok 10 kelime barındırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türkçe ders kitabında toplam 1.027 adet sıfat fiil, 573 adet zarf fiil ve 509 adet isim fiil kullanıldığı görülmüştür. Metinlerde toplam 1.349 adet yan cümlede 2.109 adet fiilimsi kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Türkçe ders kitabındaki yan cümlelerle ilgili ulaşılan veriler aşağıdaki gibidir:

- 514 adet cümlede 634 adet sıfat fiilin tek başına,
- 268 adet cümlede 292 adet zarf fiilin tek başına,
- 193 adet cümlede 232 adet isim fiilin tek başına,
- 139 adet cümlede 178 adet sıfat fiilin ve 163 adet zarf fiilin birlikte,
- 118 adet cümlede 147 adet isim fiilin ve 152 adet sıfat fiilin birlikte,
- 63 adet cümlede 73 adet isim fiilin ve 65 adet zarf fiilin birlikte,
- 54 adet cümlede 63 adet sıfat fiilin, 53 adet zarf fiilin ve 57 adet isim fiilin aynı anda yer aldığı görülmüştür.

İsim fiil, sıfat fiil ve zarf fiil kullanımının somut olarak anlatımı için Türkçe Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabından rastgele alınan örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

- **İsim fiilin** tek başına kullanımı: Tablet, bilgisayar, müzik çalar **satın almak**, şekerleme **yemek** isteklere örnektir.
- **Zarf fiilin** tek başına kullanımı: Yaşadığımız yerler, gelir düzeylerimiz *değişse* de *yaşamak için* zorunlu ihtiyaçlarımız değişmez.
- **Sıfat fiilin** tek başına kullanımı: 7 - 17 yaş arasındaki çocukların oluşturduğu orkestra, verdiği "Cumhuriyet Konseri" ile Atatürk Kültür Sanat ve Kongre Merkezi'ne gelen yüzlerce kişiyi adeta büyüledi.

- **İsim fiilin** ve *zarf fiilin* birlikte kullanımı: Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2017 yılında yasama ve yürütme gücünün birbirinden kesin **olarak ayrılmasını**, her iki gücün kendi işlerine **odaklanmasını** amaçlayan bir anayasa değişikliği teklifini kabul *ederek*, halkoylamasına sunmuştur.
- **İsim fiilin** ve sıfat fiilin birlikte kullanımı: 2007 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından **seçilmesinin** kabulü ve 2014 yılında bunun **uygulanması**, yönetim sistemi reformu yolunda atılan ilk adım olmuştur.
- Sıfat fiilin ve *zarf fiilin* birlikte kullanımı: Milletimizin korkusuz evlatları, millî iradenin üzerinde herhangi bir güç olmadığını *göstermek için* tankların önüne vücutlarını siper etti, uçaklardan ve helikopterlerden üzerlerine atılan kurşunlara *aldırmadan* direnişini sürdürdü.
- Sıfat fiilin, *zarf fiilin* ve **isim fiilin** birlikte kullanımı: Tabağınızda bıraktığınız yemeğe, *bayatladığında* attığınız ekmeğe muhtaç olan yardımsever vatandaşların **kullanmaktan vazgeçtiği** giysiler Antalya Büyükşehir Belediyesi ekiplerince *alınıp* ihtiyaç sahiplerine **ulaştırılıyor**.

Almanca ders kitabındaki yan cümlelerle ilgili ulaşılan veriler aşağıdaki gibidir:

- 89 cümlede “Relätive Satze”,
- 75 cümlede “W-Satz”,
- 50 cümlede “Zu”,
- 45 cümlede “Wenn”,
- 23 cümlede “Um...zu”,
- 21 cümlede “Dass”,
- 15 cümlede “Weil”,
- 9 cümlede “Da”,
- 6 cümlede “Damit”,
- 6 cümlede “Ob”,

- 5 cümlede “Je...desto”,
- 4 cümlede “Als”,
- 3 cümlede “Sodass”,
- 3 cümlede “Je...umso”,
- 2 cümlede “Während”,
- 1 cümlede “Bevor” ve 1 cümlede “Obwohl” ile oluşturulmuş toplam 358 adet yan cümle tespit edilmiştir.

Türkçe ve Almanca ders kitaplarındaki toplam yan cümle sayısının toplam cümle sayısına oranına ünite bazında bakıldığında Tablo 8’deki verilere ulaşılmıştır:

Tablo 8. Türkçe Ders Kitabındaki Yan Cümlelerin Ünite Bazında Dağılımı

Ünite Adı	Oran	Toplam Cümle	Yan Cümle
Birey ve Toplum	%47	321	151
Kültür ve Miras	%51	405	208
İnsanlar, Yerler ve Çevrele	%57	281	161
Bilim, Teknoloji ve Toplum	%58	407	235
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	%55	429	238
Etkin Vatandaşlık	%58	370	215
Küresel Bağlantılar	%52	269	141
TOPLAM	%54	2.482	1.349

Almanca ders kitabındaki toplam yan cümle sayısının toplam cümle sayısına oranına ünite bazında bakıldığında Tablo 9’deki verilere ulaşılmıştır:

Tablo 9. Almanca Ders Kitabındaki Yan Cümlelerin Ünite Bazında Dağılımı

Ünite Adı	Oran	Toplam Cümle	Yan Cümle
Wir im Norden	%11	359	39
Wie wir leben	%26	98	25
Herbst	%24	29	8
Natur entdecken: Das Moor	%22	125	27
Neu – alt – neu	%19	211	41
Winter	%18	40	7
Zeiten and Raume	%24	164	39
Das bin Ich	%22	183	40
Natur entdecken: Pferde	%16	103	16
Frühling	%16	43	7

Umwelt erforschen	%14	340	49
www.unterwegs	%11	142	16
Ich – Du – Wir	%20	167	34
Sommer	%9	46	4
Bauen	%9	64	6
TOPLAM	%18	2.114	358

7.5. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarındaki Bağlaçlar

Türkçe ders kitabında aşağıda yer alan 17 farklı bağlacın toplam 101 kere kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır:

- ve 44 kez
- ancak 12 kez
- çünkü 9 kez
- fakat 9 kez
- ama 5 kez
- ki 2 kez
- hem...hem de 2 kez
- böylece 5 kez
- ayrıca 3 kez
- bu nedenle 2 kez
- bunun için 2 kez
- bu yüzden 1 kez
- bunun yanında 1 kez
- diğer yandan 1 kez
- oysa 1 kez
- (bu) da 1 kez
- daha sonra 1 kez

Almanca ders kitabında aşağıda yer alan 20 farklı bağlacın toplam 419 kere kullanıldığı bilgisine ulaşılmaktadır:

- und 150 kez
- so 44 kez
- aber 36 kez

• deshalb	33 kez
• dann	29 kez
• dabeı	27 kez
• oder	25 kez
• dadurch	21 kez
• damit	13 kez
• dazı	9 kez
• dafür	6 kez
• sondern	6 kez
• daraus	4 kez
• ausserdem	4 kez
• danach	3 kez
• darauf	3 kez
• denn	2 kez
• darum	2 kez
• trotzdem	1 kez
• zuvor	1 kez

Türkçe ders kitabındaki bağlaçların ünite bazında dağılımları Tablo 10’da verilmiştir:

Tablo 10. Türkçe Ders Kitabındaki Bağlaçların Ünite Bazında Dağılımı

Konu Adı	Bağlaç Sayısı	Cümle Sayısı
Birey ve Toplum	14	321
Kültür ve Miras	11	405
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	12	281
Bilim, Teknoloji ve Toplum	16	407
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	18	429
Etkin Vatandaşlık	21	370
Küresel Bağlantılar	9	269
TOPLAM	101	2.482

Almanca ders kitabındaki bağlaçların ünite bazında dağılımları Tablo 11’de verilmiştir:

Tablo 11. Almanca Ders Kitabındaki Bağlaçların Ünite Bazında Dağılımı

Konu Adı	Bağlaç Sayısı	Cümle Sayısı
Wir im Norden	61	359
Wie wir leben	19	98
Herbst	4	29
Natur entdecken: Das Moor	30	125
Neu – alt – neu	56	211
Winter	10	40
Zeiten and Raume	31	164
Das bin Ich	46	183
Natur entdecken: Pferde	16	103
Frühling	4	43
Umwelt erforschen	72	340
www.unterwegs	20	142
Ich – Du – Wir	29	167
Sommer	7	46
Bauen	14	64
TOPLAM	419	2.114

7.6. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarındaki Kısaltmalar

Türkçe ders kitabında yer alan kısaltmalar, kısaltmaların açıklamaları, kaç kez kullanıldıkları ve sayfa numaraları Tablodaki 12’de verilmiştir:

Tablo 12. Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Kısaltmalar

Sayfa	Kısaltma	Açıklaması
1	A.Ş. (1 kez)	Anonim Şirketi
2	Doç. Dr. (2 kez)	Doçent Doktor
	Yrd. Doç. Dr. (1 kez)	Yardımcı Doçent Doktor
14	T.C. (1 kez)	Türkiye Cumhuriyeti
15	T.C. (1 kez)	Türkiye Cumhuriyeti
18	TÜBİTAK (1 kez)	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
25	s.31 (1 kez)	Sayfa 31
26	TÖSSFED (1 kez)	Türkiye Özel Sporcular Spor Federasyonu
41	s.31 (1 kez)	Sayfa 31
44	cm (2 kez)	Santimetre
53	vb (2 kez)	ve benzeri
73	Km (1 kez)	Kilometre

75	Km (1 kez)	Kilometre
92	Km (1 kez)	Kilometre
104	PC (2 kez)	Personal Computer
125	TL (2 kez)	Türk Lirası
128	₺ (5 kez)	Türk Lirası
129	s.19 (1 kez)	Sayfa 19
	₺ (3 kez)	Türk Lirası
143	UNICEF (2 kez)	The United Nations International Children's Fund
	Pzt (8 kez)	Pazartesi
	Sa (8 kez)	Salı
	Çrş (8 kez)	Çarşamba
147	Prş (8 kez)	Perşembe
	Cm (8 kez)	Cuma
	Cmt (8 kez)	Cumartesi
	Pzr (8 kez)	Pazar
153	s.166 (1 kez)	Sayfa 166
155	FETÖ (3 kez)	Fethullahçı Terör Örgütü
	TRT (2 kez)	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
156	TBMM (2 kez)	Türkiye Büyük Millet Meclisi
	MİT (1 kez)	Milli İstihbarat Teşkilatı
	FETÖ (3 kez)	Fethullahçı Terör Örgütü
157	FETÖ (3 kez)	Fethullahçı Terör Örgütü
158	TBMM (1 kez)	Türkiye Büyük Millet Meclisi
159	UNICEF (1 kez)	The United Nations International Children's Fund
160	TBMM (1 kez)	Türkiye Büyük Millet Meclisi
167	kg (1 kez)	Kilogram
168	vs (1 kez)	vesaire
172	KKTC (1 kez)	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
174	TİKA (4 kez)	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
	s.36 (1 kez)	Sayfa 36
	s.132 (1 kez)	Sayfa 132
175	s.57 (1 kez)	Sayfa 57
	ÇİT (1 kez)	Çocuklar İçin Türkçe
184	TİKA (1 kez)	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
186	vb (3 kez)	ve benzeri
192	TBMM (1 kez)	Türkiye Büyük Millet Meclisi
	YHT (1 kez)	Yüksek Hızlı Tren

Almanca ders kitabında yer alan kısaltmalar, kısaltmaların açıklamaları, kaç kez kullanıldıkları ve sayfa numaraları aşağıdaki tablo 13'te verilmiştir:

Tablo 13. Almanca Ders Kitabında Kullanılan Kısaltmalar

Sayfa	Kısaltma	Açıklaması
6	km (2 kez)	Kilometer
7	m (4 kez) km ² (3 kez) km (5 kez)	Meter Square Kilometer Kilometer
10	Fr (1 kez) Sa (1 kez) So (1 kez) Mo (1 kez) Di (1 kez) Mi (1 kez)	Freitag Samstag Sonntag Montag Dienstag Mittwoch
14	m (2 kez)	Meter
15	m (3 kez)	Meter
16	km (1 kez)	Kilometer
18	z.B. (2 kez) km (1 kez) m (1 kez)	zum Beispiel Kilometer Meter
19	km (1 kez)	Kilometer
20	km (1 kez)	Kilometer
21	km ² (1 kez)	Square Kilometer
22	Einw. (5 kez) m (1 kez) km (1 kez)	Der Einwohner Meter Kilometer
24	€ (1 kez) km (1 kez)	Euro Kilometer
25	EU (2 kez) EWG (1 kez) € (1 kez)	Europäischen Union Europäische Wirtschaftsgemeinschaft Euro
26	52 ⁰ N (1 kez) 9 ⁰ O (1 kez) km (2 kez) km ² (4 kez) m (3 kez) Mrd. (1 kez) Mill. (1 kez)	52 Grad Nord 9 Grad Osten Kilometer Square Kilometer Meter Milliarden Millionen
28	0 ⁰ (1 kez)	0 Grad

34	€ (1 kez) u.a. (1 kez)	Euro Unter andere
35	m (1 kez) km ² (1 kez)	Meter Square Kilometer
42	m ² (1 kez)	Square Meter
44	V (2 kez)	Volt
45	V (3 kez)	Volt
46	V (2 kez)	Volt
50	km/h (1 kez) z.B. (1 kez)	Kilometer pro Stunde zum Beispiel
52	LED (5 kez)	Die Leuchtdiode
54	4 ⁰ C (2 kez)	4 Celsius Grad
55	40 ⁰ C (1 kez)	40 Celsius Grad
61	km (1 kez)	Kilometer
62	St. (1 kez)	Sankt
63	St. (1 kez)	Sankt
78	z.B. (1 kez) mm (1 kez)	zum Beispiel Millimeter
80	cm (3 kez)	Zentimeter
90	z.B. (1 kez)	Zum Beispiel
96	20-25 ⁰ C (1 kez)	20-25 Celsius Grad
100	km (4 kez) ICE (3 kez)	Kilometer Intercity Express
101	APFC (1 kez) km (1 kez)	Allgemeiner Deutscher Fahrrad Club Kilometer
102	ÖPNV (2 kez)	Öffentlichen Personennahverkehr
106	LKW (1 kez)	Lastkraftwagen
112	ca. (1 kez)	circa
115	ca. (1 kez)	circa
123	€ (1 kez) EU (1 kez)	Euro Europäischen Union
124	LED (1 kez)	Die Leuchtdiode
125	ÖPNV (1 kez)	Öffentlichen Personennahverkehr
128	s.X (15 kez)	Die Seite

Her iki ders kitabında da kullanılan kısaltmalar çeşitlerine ve kullanılma sıklığına göre Tablo 14'te toplanmıştır:

Tablo 14. Türkçe ve Almanca Ders Kitabında Kullanılan Kısaltmaların Sıklıkları

Türkçe Kısaltma	Sıklık	Almanca Kısaltma	Sıklık
FETÖ	9	km	21
₺	8	s.X	15
Pzt	8	m	15
Sa	8	km ²	9
Çrş	8	V	7
Prş	8	X ⁰	6
Cm	8	LED	6
Cmt	8	z.B.	5
Pzr	8	Einw.	5
s.X	7	€	4
vb	5	X ⁰ C	4
TBMM	5	cm	4
TİKA	5	ICE	3
UNICEF	3	ÖPNV	3
km	1	EU	3
T.C.	2	St.	2
cm	2	ca.	2
PC	2	Fr	1
TL	2	Sa	1
TRT	2	So	1
Doç. Dr.	2	Mo	1
A.Ş.	1	Di	1
Yrd. Doç. Dr.	1	Mi	1
TUBİTAK	1	EWG	1
TÖSSFED	1	X ⁰ N	1
MİT	1	X ⁰ O	1
kg	1	u.a.	1
vs	1	km/h	1
KKTC	1	mm	1
YHT	1	ADFC	1
ÇİT	1	LKW	1
TOPLAM	123 kez	Mrd.	1
		Mill.	1
		m ²	1
		TOPLAM	131 kez

Bu tablolardaki bilgilerden hareketle; Türkçe ders kitabında 31 adet farklı kısaltmanın toplamda 123 kez kullanıldığı ve Almanca ders kitabında 34 adet farklı kısaltmanın toplamda 131 kez kullanıldığı bilgisine ulaşılmaktadır. Ayrıca; Türkçe kitapta en sık kullanılan kısaltmanın “FETÖ” (Fethullahçı Terör Örgütü) olduğu, Almanca kitapta en sık kullanılan kısaltmanın “km” (kilometre) olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

7.7. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarında Yabancı Sözcüklerin Okunuşu

Türkçe ders kitabında İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Rusça, Arapça ve Japonca olmak üzere toplam 135 adet yabancı sözcüğe rastlanırken, Almanca ders kitabında toplam 21 adet İngilizce kökenli kelimeye rastlanmıştır. Türkçe kitaptaki toplam 135 adet yabancı sözcükten, 65 tanesinin metinlerde parantez içinde nasıl okunduğu bilgisine yer verildiği ve 80 tanesinin ise metinlerde nasıl okunduğu bilgisine yer verilmediği görülmüştür. Almanca ders kitabındaki toplam 21 adet yabancı sözcükten hiçbirinin metinlerde nasıl okunduğu bilgisine yer verilmediği görülmüştür. Her iki ders kitabında da geçen yabancı sözcüklere Tablo 15’te ve Tablo 16’da yer verilmiştir:

Tablo 15. Türkçe Ders Kitabındaki Yabancı Sözcükler

Sayfa	Yabancı Sözcük	Sunulan Okunuş Şekli
18	Einstein	Aynştayn
19	Mozart	Mozart
19	Kasparov	Kasparov
19	Serena Williams	Serena Vilyıms
20	Mozart	(Okunuşu yok)
20	Beethoven	(Okunuşu yok)
21	UNESCO	(Okunuşu yok)
25	Fransa Lascaux	Fransa Lasko
26	Kim Peek	Kim Pik
26	Beethoven	Beytofin
66	Tempescope	Tempiskop
66	Ken Kowamoto	(Okunuşu yok)
89	Johann Gutenberg	Yuhan Gutinbörg

90	Clive Gifford	Kılayv Gifird
90	Thomas A. Edison	Tamıs Edisin
90	Carl Friedrich Benz	Karl Firendriç Benz
90	Nicolas Conte	Nikılıs Kontey
90	El Cezeri	(Okunuşu yok)
91	Joseph Montgolfier	Cozef Mongolfiyır
91	Etienne Montgolfier	Etien Mongolfiyır
91	Leonardo da Vinci	(Okunuşu yok)
91	Abbas İbn Firnas	(Okunuşu yok)
91	Wilbur Wright	Vilbur Rayt
91	Orville Wright	Örvıl Rayt
91	The Flyer	Dı Fılayır
91	Yuri Alekseyevich Gagarin	Yuri Alekseyeviç Gagarin
91	Ferdinand von Zeppelin	Fördinand fon Zeplin
91	Igor Sikorsky	İgor Sikorski
97	Steven Paul Jobs	Sitivin Pol Cobs
97	Albert Einstein	Albirt Aynstayn
98	Charles Tripp	(Okunuşu yok)
98	Eli Bowen	(Okunuşu yok)
99	Josephine Cochrane	Cozefin Kakron
99	Josephine Cochrane	Okunuşu yok)
141	Aine	(Okunuşu yok)
141	Dawn	Davn
141	Pan	Pen
141	Felipe	(Okunuşu yok)
141	Affan	(Okunuşu yok)
141	Alicia	Alisya
143	UNICEF	(Okunuşu yok)
159	UNICEF	(Okunuşu yok)
165	Moshimoshi	(Okunuşu yok)
166	Shichi-Go-San	(Okunuşu yok)
166	Tempura	(Okunuşu yok)
166	Sukiyaki	(Okunuşu yok)
166	İtadikimasu	(Okunuşu yok)
167	Shodo	(Okunuşu yok)
167	Sado	(Okunuşu yok)
176	Taco	Tako
177	Rugby	Ragbi
177	Badminton	Bedmintin
177	Squash	Sukuaş
177	Sunday roast	Sandey rast

177	Collesium	Kolezyum
177	Michelangelo	Mikelanjelo
177	Leonardo da Vinci	Leonarda da Vinsi
177	Risotto	(Okunuşu yok)
177	Bernini	(Okunuşu yok)
178	Piazza del Compo	Piazza del Kompo
178	Palio	(Okunuşu yok)
179	Marco Polo	(Okunuşu yok)
179	İbn-i Batuta	(Okunuşu yok)
179	Anito Gones	(Okunuşu yok)
179	Sarah Harrison	(Okunuşu yok)
181	Happy Birthday	(Okunuşu yok)
181	Glückwunsch zum Geburtstag	(Okunuşu yok)
181	Bon anniversaire	(Okunuşu yok)
181	誕生日おめでとう	(Okunuşu yok)
181	Happy Mother's Day	(Okunuşu yok)
181	Alles gute zum muttertag	(Okunuşu yok)
181	Bonne Fete des Meres	(Okunuşu yok)
181	幸せな母の日	(Okunuşu yok)
181	Happy New Year	(Okunuşu yok)
181	Prosit Neujahr	(Okunuşu yok)
181	Bonne Annee	(Okunuşu yok)
181	幸せな新年	(Okunuşu yok)
184	Taco	Tako
184	Sunday roast	(Okunuşu yok)
192	Johan Gutenberg	(Okunuşu yok)
192	Charles Tripp	(Okunuşu yok)
192	Eli Bowen	(Okunuşu yok)

Tablo 16. Almanca Ders Kitabındaki Yabancı Sözcükler

Sayfa	Yabancı Sözcük	Sunulan Okunuş Şekli
18	Universum Science Center	(Okunuşu yok)
24	Cent	(Okunuşu yok)
84	Joseph Priesley (2 kez)	(Okunuşu yok)
103	Carsharing	(Okunuşu yok)
109	James Watt	(Okunuşu yok)
113	Just in time	(Okunuşu yok)
124	James Watt	(Okunuşu yok)

124	Joseph Priesley	(Okunuşu yok)
124	Just in time	(Okunuşu yok)

7.8. Türkçe Ders Kitabında İnceltme İşaretinin Kullanımı

Türkçe 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki metinler incelendiğinde, aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere kelimelerin inceltme işareti barındırması yer yer değişiklik göstermiştir. İnceltme işaretinin farklı kullanımı ile alakalı veriler Tablo 17’de listelenmiştir:

Tablo 17. Türkçe Ders Kitabındaki İnceltme İşaretinin Kullanımı

Sayfa	Kelimeler
Sayfa 41 (1 kez)	Hikâye
Sayfa 143 (2 kez)	
Sayfa 193 (1 kez)	
Sayfa 194 (1 kez)	
Sayfa 7 (1 kez)	Hikaye
Sayfa 143 (1 kez)	
Sayfa 168 (1 kez)	
Sayfa 155 (1 kez)	Hükûmet
Sayfa 158 (5 kez)	
Sayfa 157 (1 kez)	Hükümet
Sayfa 158 (1 kez)	
Sayfa 160 (1 kez)	Zekâ
Sayfa 18 (1 kez)	Zeka
Sayfa 148 (1 kez)	
Sayfa 159 (1 kez)	
Sayfa 40 (1 kez)	Mekân
Sayfa 175 (1 kez)	
Sayfa 23 (2 kez)	Mekan
Sayfa 61 (1 kez)	
Sayfa 120 (2 kez)	Şikâyet
Sayfa 120 (1 kez)	Şikayet
Sayfa 125 (2 kez)	
Sayfa 68 (3 kez)	Rüzgâr
Sayfa 69 (2 kez)	
Sayfa 66 (2 kez)	Rüzgar
Sayfa 67 (1 kez)	

Sayfa 68 (1 kez)	
Sayfa 77 (1 kez)	
Sayfa 81 (1 kez)	
Sayfa 4 (2 kez)	
Sayfa 46 (1 kez)	
Sayfa 47 (1 kez)	İmkân
Sayfa 94 (1 kez)	
Sayfa 142 (1 kez)	
Sayfa 118 (1 kez)	İmkan
Sayfa 142 (1 kez)	
Sayfa 86 (1 kez)	Hâkim
Sayfa 176 (1 kez)	Hakim
Sayfa 12 (1 kez)	
Sayfa 36 (2 kez)	
Sayfa 41 (1 kez)	
Sayfa 61 (1 kez)	
Sayfa 89 (1 kez)	
Sayfa 91 (1 kez)	Kâğıt
Sayfa 133 (1 kez)	
Sayfa 170 (1 kez)	
Sayfa 187 (1 kez)	
Sayfa 189 (1 kez)	
Sayfa 190 (2 kez)	
Sayfa 61 (1 kez)	
Sayfa 124 (1 kez)	Kağıt
Sayfa 168 (3 kez)	
Sayfa 186 (1 kez)	
Sayfa 39 (1 kez)	Tarihî (çeşme)
Sayfa 188 (1 kez)	Tarihî (yer)
Sayfa 40 (1 kez)	Tarihi (mekan)
Sayfa 41 (1 kez)	Tarihi (eser)
Sayfa 114 (1 kez)	Tarihi (bina)
Sayfa 164 (1 kez)	Tarihi (eser)
Sayfa 171 (1 kez)	Tarihi (bağ)
Sayfa 173 (1 kez)	Tarihi (bağ)
Sayfa 174 (2 kez)	Tarihi (bağ)
Sayfa 175 (2 kez)	Tarihi (mekan)
Sayfa 65 (1 kez)	Beşerî
Sayfa 57 (1 kez)	
Sayfa 64 (2 kez)	Beşeri
Sayfa 65 (3 kez)	

Sayfa 70 (1 kez)
Sayfa 81 (2 kez)
Sayfa 82 (1 kez)
Sayfa 201 (1 kez)

Sayfa 2 (2 kez)
Sayfa 7 (1 kez)
Sayfa 8 (1 kez)
Sayfa 26 (1 kez)
Sayfa 33 (3 kez)
Sayfa 37 (2 kez)
Sayfa 46 (1 kez)
Sayfa 47 (6 kez)
Sayfa 48 (2 kez)
Sayfa 49 (2 kez)
Sayfa 50 (1 kez)
Sayfa 51 (1 kez)
Sayfa 52 (5 kez)
Sayfa 53 (3 kez)
Sayfa 54 (2 kez)
Sayfa 55 (5 kez)
Sayfa 155 (3 kez)
Sayfa 156 (1 kez)
Sayfa 157 (1 kez)
Sayfa 167 (1 kez)
Sayfa 195 (1 kez)
Sayfa 192 (1 kez)

Millî

Sayfa 21 (1 kez)
Sayfa 37 (3 kez)
Sayfa 40 (1 kez)
Sayfa 41 (2 kez)
Sayfa 100 (1 kez)
Sayfa 153 (3 kez)
Sayfa 180 (1 kez)
Sayfa 184 (1 kez)

Millî

Türkçe 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki metinlerde inceltme işareti kullanımı açısından aşağıda sunulduğu gibi farklılıklar söz konusudur:

- 5 yerde “Hikâye” ve 3 yerde “Hikaye”
- 6 yerde “Hükûmet” ve 2 yerde “Hükümet”
- 1 yerde “Zekâ” ve 3 yerde “Zeka”
- 2 yerde “Mekân” ve 3 yerde “Mekan”
- 2 yerde “Şikâyet ve 3 yerde “Şikayet”
- 5 yerde “Rüzgâr” ve 6 yerde “Rüzgar”
- 6 yerde “İmkân” ve 2 yerde “İmkan”
- 1 yerde “Hâkim” ve 1 yerde “Hakim”
- 13 yerde “Kâğıt” ve 6 yerde “Kağıt”
- 2 yerde “Tarihî” ve 10 yerde “Tarihi”
- 1 yerde “Beşerî” ve 11 yerde “Beşeri”
- 46 yerde “Millî” ve 13 yerde “Milli”

7.9. Türkçe Ders Kitabındaki Anlatım Bozuklukları

Bu başlık altında yalnızca Türkçe 4. Sınıf Sosyal Bilgiler kitabının taranması esnasında arşivlenen bazı anlatım bozuklukları listelenecek olup; sınıflandırılması, çeşitleri, sebepleri, açıklamaları vs. bakımından incelenmesi ileriki çalışmalara bırakılacaktır. Türkçe ders kitabında saptanan bazı anlatım bozukluklarına Tablo 18’de yer verilmiştir:

Tablo 18. Türkçe Ders Kitabındaki Anlatım Bozuklukları

Sayfa	Ünite 1
14	Soyadı, adı, doğum tarihi, kişinin kim olduğunu açıklayan bölümdür.
16	Başlangıç noktasından yola çıkarak labirent içinde doğru yolu bulunuz. Çıkış noktasına ulaştırınız.
19	İnsanları da gökkuşağındaki renklere benzetebiliriz. İlgi duyduğu, yapmaktan hoşlandığı uğraşlar çeşitlilik gösterir.
20	Kendimizi göstermek için okul ve okul dışı faaliyetlerde görev alabiliriz.
21	Başarımı azim, disiplin, düzgün çalışma ve kuralları uygulamaya borçluyum.
25	Herkesin düşüncelerini özgürce söylemesi doğruyu bulmamızı

	kolaylaştırır.
28	Herhangi bir alana ilgi duyabilir. Ancak başka alanlarda yetenekli olabiliriz.
Sayfa	Ünite 2
35	Örnekte kendi ailenizle benzer ve farklı özellikler nelerdir?
39	Aileniz ve çevrenizde tüketilen yöresel yiyecek ve içecekler nelerdir?
42	Şimdi geçmişten ve günümüzden iki arkadaşımızın söylediklerini okuyalım.
50	Bunlardan biri olan Gördesli Makbule eşi Halil Efe birlikte bir çatışma sırasında silah arkadaşlarını korumak için öne atılınca başından vurularak şehit düştü.
51	Düşman barış istemek zorunda kaldı. Mudanya Ateşkes Anlaşması ile topraklarımızdan çekildi.
51	Resimde kimler zaferin kazanılması için neler yapıyor?
Sayfa	Ünite 3
76	Çevresindeki diğer illeri de farklı renklere boyayarak isimlerini yazınız.
Sayfa	Ünite 4
87	Alarm kurarak uyandığımız masa saati gibi en basit teknolojik araçtan, gün içerisinde kullandığımız asansör, otobüs, cep telefonu, buzdolabı ve daha onlarca alet, teknolojik gelişmelerin ürünüdür.
90	Yeni bir ürün icat ettiğinde patent almak için başvurursunuz.
93	Ev sahibi sıcaklığında yabancıları ağırlama gayretleri sanki dün yaşanmış gibiler.
96	Cep telefonu yaşantımızı nasıl değiştirmiştir? Bu sorusuna cevap bulmak için aile büyüklerinizden üç kişi ile görüşünüz.
104	Belediye yetkilisi "...Elektirikli ve elektronik eşya atıklarının diğer atıklardan ayrı olarak biriktirilmesi ve sürdürülebilir çevre bilincinin yayılması amacıyla okullarımızda 4 Kasım-30 Aralık 2016 tarihleri arasında "E Atık Geri Dönüşüm Kampanyası" düzenledik.
111	Aysel'in hafta sonu lunaparka gitmek istemesi, Hakan'ın sinemaya gitmesi, Mehtap'ın arkadaşıyla oyun oynaması onlar için öncelikli sosyal ihtiyaçlardır.
Sayfa	Ünite 5
113	Zerrin'e bot, Sedat'a pantolonu almaya ailece karar verdiler.
113	Fiyatı uygun, kaliteli, ihtiyaçlarını karşılayan bot ve pantolon araştırarak aldılar.
125	Kendi davranışımıza göre "evet" veya "hayır" olarak işaretleyiniz.
Sayfa	Ünite 6
145	Dişlerini kendisi fırçalamak

148	Bu beceriler ne kadar küçük yaşlarda kazanılırsa büyük aşamalar kat ederiz.
148	Cumhuriyetin ilk yıllarında okullarımızda yapılan eğitsel ve sosyal faaliyetlerden örnekler aşağıdaki fotoğraflarda görüyorsunuz.
149	Öğrenciler ilgi duydukları ve meraklarını gidermek için okullarında kurdukları toplulukların faaliyetlerini inceleyelim.
150	Katılımcıların ellerindeki haritalarda işaretlenmiş hedefleri pusula yardımıyla bulmaya çalışırlar.
Sayfa	Ünite 7
166	Aileler 3-5 yaş erkek ve 3-7 yaşlarındaki kız çocuklarına turna kuşu ve kaplumbağa resimli ambalajlara sarılı özel şekerler verir.
176	Bir ülkede konuşulan dil, gelenekler, yaşam biçimleri, dini inanışları, beslenme şekilleri, giyimleri kültürlerinin bir parçasıdır.
181	Geleneksel kutlamalar Nevruz çok sayıda ülkede bahar bayramı olarak kutlanır.
182	Kültür alanında konser, sergi, festivalin gençlere yönelik olarak da yaz kampları, spor faaliyetleri yapılmaktadır.
184	Bulgaristan ülkemize sınırı olan komşu bir ülkelerden değildir.
185	Bunlar Asya, Avrupa, Afrika, Amerika, Antartika, Okyanusya isimleri verilmiştir.
192	Charles Tripp ile Eli Bowen'ın çift kişilik bisikleti icat etti.

7.10. Türkçe Ders Kitabındaki İmla ve Basım Hataları

Bu başlık altında yalnızca Türkçe 4. Sınıf Sosyal Bilgiler kitabının taranması esnasında arşivlenen bazı imla ve basım hataları listelenecek olup; sınıflandırılması, çeşitleri, kullanılması gereken doğru noktalama işaretleri ve kelimelerin doğru yazılışları vs. bakımından incelenmesi ileriki çalışmalara bırakılacaktır. Türkçe ders kitabında saptanan bazı imla ve basım hatalarına Tablo 19'da yer verilmiştir:

Tablo 19. Türkçe Ders Kitabındaki İmla ve Basım Hataları

Sayfa	Ünite 1
7	KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM Her bölümün sonunda kendinizi değerlendirebileceğiniz sorular bulunmaktadır.
8	Tüm Renkler Birarada
13	Dünyanın farklı ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de kim

	olduğumuzu kanıtlayan bizimle ilgili bilgilerin yer aldığı resmi kimlik belgesi vardır.
13	Tamamlayalım düşüncelerimiz yazalım. Belgede, kişinin mesleği, siması, göz rengi ve boyuna ilişkin bilgiler de vardır.
15	T.C. Kimlik numaramız
16	Merhaba adım İkra.
16	1 yaş doğumgünü
16	Doğduğum günden başlayarak bugüne kadar benim için önemli olan olayları sırasıyla anlatmaya karar verdim. Bu düşüncemi ailemle paylaşmıştım.
17	Aralık 2008 ilk dişim çıkmış.
17	Eylül 2010 kreşte ilk günüm.
17	6 Haziran 2011 arkadaşlarımla kutladığım 4. doğum günüm.
17	Mart 2012 ilk ağacımı diktim.
17	Haziran 2013 anaokulundan mezun oldum.
17	Eylül 2013 ilkokula başladım.
17	23 Nisan 2015 3. sınıfta arkadaşlarımla bayram kutlamasında gösteri yaptık.
17	Ekim 2015 mutlu bir gün
18	1932’de yüksek öğrenimimi tamamladım.
21	“...Başarımı antrenmanlardaki azim, disiplin, düzgün çalışma ve kuralları uygulamaya borçluyum” dedi.
23	Neler hissettiniz.
24	Dış görünüşlerimiz farklı örneğin ; Emre sarı saçlı...
24	Kimimiz utangaç kimimiz neşeli kimimiz de alingan olabiliriz.
24	Aslı dans etmekten hoşlanırken Eren futbol oynamayı seviyor olabilir.
24	Düşünelim herkes aynı özelliklere sahip olsaydı hayatımız nasıl olurdu?
25	İnsanların duygularını ve düşüncelerini farklı yollarla anlattıklarını görebiliriz. Sözlü olarak, resimle, şiirle...
26	Bunun yanında insanları birbirinden farklılaştıran bir çok özellik de karşımıza çıkar.
27	Hoca oğlunu eşeğe bindirmiş kendiside eşeğin yanında yürüyormuş.
28	TÜM RENKLER BİRARADA
30	Yonga (çip) hangi bilgileri depolar yazınız.
31	2013 yılında İlkokula başladım.
31	Arkadaşım güzel resim yaptığımı söylüyor resimlerim sık sık sergileniyor.
Sayfa	Ünite 2
41	Düşüne düşünürken hoca gökten ok gibi inen bir atmaca kaptığı

	gibi ciğeri elinden bir anda yedi kat gökleri boylar.
43	İlkokuldan, liseye kadar öğrenciler şenliğe katıldı.
43	Şenlikte, yakan top, tombik, yağ satarım bal satarım, mendil kapmaca ve bayrak yarışı kategorilerinde yarışlar yapıldı.
48	Milli mücadelede milletimiz askeri, kadını, yaşlısı çocuğu ile büyük bir özveri ve vatanseverlik gösterdi.
48	Ordumuz kısa sürede büyük bir zafer kazanarak Ermenileri geri kilmek zorunda bıraktı.
49	Ancak düşman bölgeye yeni birlikler getirdi.
50	Bu cephede birçok kadın kahraman erkeklerle birlikte mücadele verdi.
51	Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir.
51	Düşman barış istemek zorunda kaldı.
Sayfa	Ünite 3
58	Güneş ışınlarının sabah mutfağa girerken akşam üzeri nasıl olup da odasına girdiğini şaşkınlıkla sordu.
58	Mutfak doğu yönünde olduğu için sabah, yatak odası batı yönünde olduğu için akşam üzeri güneş alıyor, dedi.
58	Eve ulaştığında okul kıyafetlerini değiştirmek için odasına geçti.
75	Haritayı inceleyerek sizin yaşadığını yerde hangi yer şekillerinin olduğunu söyleyiniz?
77	Seli önlemek için barajlar su kanalları yapılmalıdır.
81	İNSANLAR YERLER VE ÇEVRELER
Sayfa	Ünite 4
86	Mücadelesindeki başarısını teknoloji ile sağlamış çevresine hakim olmuştur.
86	Bu ürünler sayesinde daha uygun hareket etmeye rahat yaşamaya başladık.
89	Banyoya gidiyorsun musluk yok. Mutfaka gidiyorsun buzdolabı yok. Kahvaltı yapacaksın çatal yok.
90	Ürünün icad olduğuna karar verir.
93	Tren teknolojisindeki değişimleri göz önünde bulundurarak iki seyahati karşılaştırınız?
96	Görmedim görenlerden duydum paşam.
97	Benim hiçbir özel kabiliyetim yok ben sadece çok meraklıyım.
98	Benzerlik gördüğünüz tasarımları araştırınız. Ulaştığınız görselleri arkadaşlarınızla paylaşınız.
99	Bulaşık makinesi yapmak Josephine Cochrane neler kazandırmıştır?
104	Zonguldak'ın Ereğli ilçesinde Belediyenin başlattığı proje ile kullanımı ömrü tamamlanıp hurdaya çıkan eşyalar, "Atık Elektrikli ve Elektronik

	Eşya Toplama Merkezinde toplanarak geri dönüşüme kazandırılıyor.
104	Belediye yetkilisi “Belediye olarak amacımız...”
104	Ereğli (Zonguldak) Belediyesi hangi ürünleri e-atık olarak toplamıştır.
Sayfa	Ünite 5
107	Ulaşım teknolojisindeki değişimle aşağıdakilerden hangisi değişmemiştir?
113	Beğendiğiniz tablet bilgisayarda kullanmadığınız bir çok özellikler olduğunu biliyorsunuz.
117	Babası, ormanlar sayesinde mesleğini yaptığını, kendisi gibi bir çok insanın buralardan gelir elde ettiğini söylüyor.
118	Merhamet tamirciliği bir marangozluk zanaatidir .
125	Piyasa değeri 2 bin TL olan cep telefonu 300-400 TL ye satılması, tanınmış bir firmaya ait ürünün değerinin altında satışa sunulması, bu ürünlerin isimlerinde harf değişikliği yapılması gibi yöntemlerle siparişlerin alındığı emniyet yetkililerince belirtildi.
127	AnneninşMaa&
127	BabanınşMaa&
129	Neşemiz iki katlı, çünkü kumbaramız var
130	Tükettiğiniz suyu düşünerek kullanın
132	İsraf etme paylaş.
Sayfa	Ünite 6
140	20 Kasım 1989’da Birleşmiş Milletler, Çocuk Hakları Sözleşmesi kabul edilmiştir.
142	Çocukların hiçbir etkinliği tek bir hayvan türünün tükenmesine neden olmadı.Şimdi büyüklerden her çocuk için bir dileğim var:
155	23:05: Başbakan Binali Yıldırım, bir televizyon kanalına bağlanarak, Türk Milletinin bu hain girişime asla izin vermeyeceğini söyledi.
161	Çocuk hakları sözleşmesinin eğitimle ilgili maddesini açıklayınız?
161	Okulların açıldığı ilk hafta 1. Sınıfa başlayan öğrencilerin okula uyum sağlamaları için hangi faaliyetleri yapabilirsiniz?
Sayfa	Ünite 7
166	Kuma- genellikle ipektir.
168	Origamide kağıtlar katlanarak çeşitli şekiller (gemi, turna gibi) yapılır.
171	Türk inşaat firmalarının Gürcistan’da karayolu yapımı gibi alanlarda çalışmaları vardır...
172	İki ülke arasında kültür ve eğitim başta olamak üzere işbirliğine önem verilmelidir.
173	Türkiye Kazakistan’ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkedir. Ortak tarihi,

	kültürel ve manevi bağlar ilişkilerimizin gelişmesinde önemli yere sahiptir.
173	İki ülke öncülüğünde “Türk Dili Konuşan Ülkeler Zirvesi” gelenek haline gelmiştir. Eğitim ve kültür alanında da işbirliği yapılmaktadır.
175	Enstitü ayrıca Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen 6-9 yaş arasındaki çocuklar “Çocuklar İçin Türkçe(ÇİT)” adıyla bir öğretim setini kullanıma sundu.
181	Bu kutlamalarda çeşitli yarışmalar eğlenceler yer alır.
182	Barışı Geliştiren Kardeşlikler Kardeş Şehirler

Yukarıdaki tabloda yer alan imla ve basım hatalarına ek olarak, Türkçe ders kitabında sayfa 27’de yer alan çok sayıda imla hatası içeren Nasreddin Hoca fıkrası kitapta yer aldığı şekliyle aynen aktarılmıştır:

“Nasrettin hoca ve oğlu pazardan eve dönüyorlarmış. Hoca oğlunu eşeğe bindirmiş kendisi-de eşeğin yanında yürüyormuş. Yolda yanlarından geçen biri bu durumu görmüş ve hocaya: “Hocam koca adamsın. Sen yürüyorsun çocuğu eşeğe bindirmişsin, bu olacak iş mi?” Hoca düşünmüş adam doğru söylüyor. Çocukla yer değiştirmiş. Hoca eşeğe binmiş çocuk eşeğin yanında yürümeye başlamış. Bir süre sonra yolda karşılaştıkları biri: “Hocam utan, utan! Koca adam eşeğe binmişsin el kadar yavrucuğu yürütüyorsun, çocuk kan ter içinde kalmış bu olacak iş mi?” demiş Hoca düşünmüş bu adam da doğru söylüyor, çocuğu yanına almış ikisi eşeğe birlikte binmişler. Biraz daha ilerledikten sonra rastladıkları başka biri: “Yazık hoca yazık! İki kişi bir olmuş şuncacık hayvana birlikte binmişsiniz. Bu hayvanın canı yok mu bu olacak iş mi?” demiş. Hoca düşünmüş bu adama da hak vermiş, çocukla birlikte eşekten inmişler ve yürümeye başlamışlar.”

BÖLÜM VIII

8. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, Türkçe ve Almanca 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının karşılaştırılmasından ortaya çıkan araştırma sonuçlarına, araştırma bulgularının literatür taraması ile karşılaştırılması sonucu elde edilen yorumlardan hareketle oluşturulan tartışmaya, araştırma sonuçlarına dayalı ve ileride yapılabilecek araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

8.1. Tartışma

1. Türkçe 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 204 sayfadan ve Almanca 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 127 sayfadan oluştuğu görülmüştür. Türkçe ders kitabında her ünitenin sonunda yer alan “Neler Öğrendik” ve “Kendimi Değerlendiriyorum” kısımları, öğrenci açısından bir yardımcı kitap niteliği taşımaktadır ve veriler taranırken bu kısımlar çalışmaya dahil edilmemiştir. Buna karşılık, Almanca ders kitabına ek olarak hazırlanmış ve çalışmaya dahil edilmeyen 80 sayfalık bir yardımcı kitap daha bulunmaktadır. Bu durumda her iki ders kitabının da sayfa sayılarının oldukça yakın olduğu yorumu yapılabilir: Türkçe ders kitabı “204” sayfadan ve Almanca ders kitabı “ $127 + 80 = 207$ ” sayfadan oluşmuştur.
2. Her ne kadar iki ders kitabının sayfa sayıları yakın olsa da; Türkçe ders kitabında 7 adet, Almanca ders kitabında ise 15 adet ünite başlığı bulunmaktadır. Bu durum, Türkçe ders kitabında Almanca ders kitabına göre öğrencilere bir ünite ile alakalı daha fazla metnin sunulduğunu göstermektedir. Fakat Almanca ders kitabının konu miktarı bakımından Türkçe ders kitabına göre iki kat daha fazla

çeşitlilik göstermesi, Almanya'daki öğrencilerin daha fazla farklı konu hakkında metin okuduğuna işaret etmektedir.

3. Türkçe ders kitabında yer alan en uzun kelimenin 24 harfli ve Almanca ders kitabında yer alan en uzun kelimenin 23 harfli olması; Türkçe ve Almanca dillerinin fonolojik ve morfolojik açıdan farklılıklarına rağmen, her iki ders kitabında da kullanılan en uzun kelimenin harf sayısının oldukça yakın olduğunu göstermektedir.
4. Türkçe ders kitabındaki metinlerde toplam 20.600 kelimedenden oluşmuş 2.482 cümle ve Almanca ders kitabındaki metinlerde toplam 19.760 kelimedenden oluşmuş 2.114 cümle bulunmaktadır. Metinlerde kullanılan toplam kelime ve cümle sayıları her iki kitap için benzerlik gösterse de, Türkçe ders kitabında 8.237 farklı kelimenin ve Almanca ders kitabında 4.655 farklı kelimenin bulunduğu bilgisi; Türkçe ders kitabının kelime çeşitliliği bakımından Almanca ders kitabına göre iki kat daha zengin olduğunu göstermektedir. Bu durumun Türk öğrencilerinin kelime dağarcıklarını desteklemesi ihtimaliyle birlikte, kelime çeşitliliğinin sadece nicelik açısından değil nitelik açısından da bir değer taşıması gerektiği vurgusu yapılmalıdır.
5. Sıklıkla Türkçe ders kitabında 7 ve Almanca ders kitabına 8 kelimeli cümlelerin kullanıldığı bulgusu, Türkçe ve Almanca dillerinin sentaktik farklılıklarına rağmen cümlelerin barındırdıkları kelime sayılarının yakın olduğunu göstermektedir. Bu durum, 4.sınıf öğrencilerinin okuyacağı bir metinde 7-8 kelimeli cümlelerin kullanılmasının o yaş grubu çocukları için ideal olabileceğini işaret etmektedir.
6. Türkçe ders kitabındaki en uzun üç cümle 37, 36 ve 34 kelimedenden; Almanca ders kitabındaki en uzun üç cümle ise 41, 33 ve 32 kelimedenden oluşmuştur. En uzun cümlelerin kelime sayıları birbirine yakın olsa da, bu cümleler nitelik açısından tartışılmalıdır. Türkçe en uzun üç cümlede toplam 107 kelime, 19 yan cümle ve 0 bağlaç bulunurken; Almanca en uzun üç cümlede toplam 106 kelime, 1 yan

cümle ve 1 adet bağlaç bulunmaktadır. Bu bilgilerden yola çıkılarak söylenebilir ki; Türkçe ders kitabındaki uzun cümleler, çok sayıda yan cümle kullanılarak oluşturulduğundan, bu durum çoğu kez cümlelerde anlam karmaşasına yol açmaktadır. Ayrıca Türkçe ders kitabındaki en uzun üçüncü cümlede, anlatım bozukluğu yapılmıştır: *“Piyasa değeri 2 bin TL olan cep telefonu 300 – 400 TL’ye satılması, tanınmış bir firmaya ait ürünün değerinin altında satışa sunulması, bu ürünlerin isimlerinde harf değişikliği yapılması gibi yöntemlerle siparişlerin alındığı emniyet yetkililerince belirtildi.”* Söz konusu cümlelerin sahibi dahi cümleyi kurarken gerekli anlam ve dilbilgisi kurallarını uygulamakta zorluk çekmiştir.

7. Yan cümle ve bağlaç kullanımı açısından her iki ders kitabı arasında oldukça anlamlı farklılıklar görülmektedir. Türkçe ders kitabındaki cümlelerin %54’ünün ve Almanca ders kitabındaki cümlelerin %18’inin yan cümlelerden oluşması gösterir ki; Türkçe ders kitabında Almanca ders kitabına göre 3 kat daha fazla yan cümle kullanılmıştır. Bağlaç kullanımı açısından da zıt yönde bir durum söz konusudur. Türkçe ders kitabındaki metinlerde 17 farklı bağlacın 101 kere ve Almanca ders kitabındaki metinlerde 20 farklı bağlacın 419 kere kullanılması gösterir ki; Almanca ders kitabında Türkçe ders kitabına göre 4 kat daha fazla bağlaç kullanılmıştır. Yan cümle ve bağlaç kullanımı ile ilgili bu bulgulardan oldukça önemli olan şu çıkarım yapılmalıdır: *“Almanca ders kitabında cümleler bağlaçlar vasıtasıyla bölünmüştür ve böylece öğrenciler tarafından anlaşılması daha kolay cümleler elde edilmiştir. Ayrıca fazla yan cümle kullanımından kaçınılmıştır ve böylelikle metinlerde öğrencileri anlam yönünden zorlayacak cümleler nadiren yer almıştır.”* Güneş’in (2003) aktarımına göre; ilköğretim üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalarda; öğrencilerin birbirine bağlı iki uzun cümle yerine kısa iki cümleyi daha iyi anladıklarını bulunmuş ve cümlelerin etkili ve verimli öğretilmesi amacıyla;

- a. Kullanılan cümle uzunluğunun öğrencinin yaşına ve düzeyine uygun olması gerektiği,
- b. Kısa cümlelerin uzun cümlelerden daha iyi öğrenildiği,

- c. Cümlelerin ana ve yan cümle gibi bağlantılarının olmaması gerektiğini; somut, basit ve tek anlam ifade eden cümlelerin daha etkili olduğu,
 - d. Özne-tümleç-yüklem sırasını izleyen kurallı cümlelerin kullanılmasının uygun olduğu,
 - e. Cümlelerde dil bilgisi kuralları ile anlama da dikkat edilmesi gerektiği belirtilmektedir.
8. Türkçe ders kitabındaki metinlerde yer alan yan cümlelerde sıklıkla sıfat fiilin (634 adet), daha az olarak zarf fiilin (292 adet) ve isim fiilin (232 adet) kullanıldığı görülmüştür.
9. Almanca ders kitabındaki metinlerde en çok “Relätive Satze” (89 adet) ile oluşturulmuş yan cümlelerin kullanıldığı görülmüştür. “Bevor” (1 adet) ve “Obwohl” (1 adet) ile kurulmuş cümleler ise daha az tercih edilmiştir.
10. Her iki ders kitabında da üniteler bazında benzer ve dengeli miktarlarda yan cümle kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.
11. Her iki ders kitabındaki metinlerde kullanılan toplam bağlaç oranına ünite bazında bakıldığında, özellikle Almanca ders kitabında ünitelerde farklı miktarlarda bağlaç kullanıldığı görülmüştür.
12. Her iki ders kitabı da 4 adet yazar tarafından yazılmıştır. Türkçe ders kitabının hazırlanmasında 3 adet ve Almanca ders kitabının hazırlanmasında 1 adet editör görev almıştır. Türkçe ders kitabının hazırlanmasında birden fazla editörün görev almış olmasının kitapta yer yer üslup, yaklaşım, dilin kullanımı, imla kurallarının uygulanışı, inceltme işaretinin kullanımı, yabancı sözcüklerin okunuş bilgisinin verilmesi vs. bakımından farklılıklara yol açtığı görülmektedir.
13. Türkçe ders kitabında Almanca ders kitabına göre 6 kat daha fazla yabancı sözcük kullanıldığı, Türkçe ders kitabında yabancı sözcüklerin nasıl okunacağı bilgisini verme gayreti içine girildiği ve bu yapılırken dil bilimsel yöntemlerin

dışına çıkıldığı görülmektedir. Bununla beraber bazı yabancı sözcüklerin birbirinden farklı okunuşlarının verilmesi, bazı yabancı sözcükler için ise herhangi bir bilginin verilmemesi bu konudaki tutarsızlığı ortaya koymaktadır.

14. Kısaltma kullanımı açısından her iki ders kitabında da birbirine yakın oranlar görülmüştür. Bununla birlikte Türkçe ders kitabında çoğunlukla topluma ve aktüalliteye yönelik kısaltmalar yer alırken, Almanca ders kitabında teknik terimlere ilişkin kısaltmaların ağırlıklı kullanıldığı görülmektedir.

15. Türkçe ders kitabında aynı kelimeler için kimi yerde inceltme işareti kullanılmışken, kimisinde kullanılmadığı görülmüştür. İnceltme işareti kullanımındaki bu farklılık ana dilde öğrenilecek kelimeler ile alakalı şüpheye sebebiyet verecek ve yanlış kullanımların önünü açacaktır.

16. Türkçe ders kitabının hazırlanmasında editörlerden başka ayrıca bir dil uzmanının da görev almış olmasına rağmen, metinlerde çok sayıda anlatım bozukluğu, imla ve basım hatası yer almaktadır.

8.2. Sonuç

1. Ana dili ediniminde bireyin ergenlik çağına kadar olan yılları beyin gelişimi düşünüldüğünde son derece kritiktir. Bu süreçte ana dili kazanımında en sık kullanılan ve en kolay ulaşılan materyallerin başında gelen ders kitapları büyük önem taşıdığından, okullarda okutulan ve ana dilinde hazırlanan bu kitapların dilbilgisi ve dil biliminden elde edilen verilerden yararlanarak oluşturulması gerekmektedir.
2. Araştırmada incelenen Türkçe 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının barındırdığı çok sayıda anlatım bozukluğu, imla ve basım hatası, inceltme işaretinin kullanımındaki tutarsızlıklar ve yabancı kelimelerin okunuşu ile alakalı olarak sunulan yöntemler kitaptaki eksiklikleri göz önüne sermektedir. Bu durum ana

dillerini devlet tarafından açılmış okullarda, devlet bütçesiyle ve eliyle hazırlanmış ders kitaplarından öğreniyor olan öğrencilerin bu kritik ve önemli süreçlerine şüphesiz ciddi boyutlarda zarar verecektir.

3. Yapılmış tüm PISA sınavı sonuçları karşılaştırıldığında, “Okuma Becerileri” alanında Almanya’daki öğrencilerin Türkiye’deki öğrencilerinden daha önde yer aldıkları görülmüştür. Bu bağlamda her iki ülkede okutulan 4. sınıf ders kitaplarındaki metinler, dil bilimi çerçevesinde karşılaştırılmıştır. Ortaya çıkan tablo, Türkçe ders kitabında sıklıkla yan cümleler kullanılarak hazırlanmış metinlerin oldukça uzun cümleler içerdiği ve bağlaç kullanımının son derece az olduğudur. Bağlaç ve yan cümle kullanımı ile alakalı bu iki önemli husus, Türk öğrencilerinin anlama becerilerini olumsuz etkileyerek, uluslararası sahada “Okuma Becerileri” alanında geri kalma sebeplerinden biri olarak gösterilecektir.

Sonuç olarak, dil gelişimleri açısından önemli bir zaman diliminde olan ilköğretim 4. sınıf öğrencileri için devlet tarafından hazırlanmış ders kitaplarında yer alan dilbilgisel ve dil bilimsel yöntemlerdeki eksiklikler Türk dili öğreniminin niçin zihinlerde berraklaşmadığı sorusuna bir cevap olmaktadır.

8.3. Öneriler

8.3.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

1. Ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan cümlelerin uzunluğunun öğrencinin yaşına ve düzeyine uygun olmasına, cümlelerin somut, basit ve tek anlam ifade eden yapılardan oluşmasına, eğer uzun cümleler kurulacaksa karmaşık yan cümlelerden ziyade anlam bütünlüğünü korumak adına bağlaçların tercih edilmesine önem verilmelidir.
2. Ders kitaplarının hazırlanma sürecinde görev alan yetkililerin, kelimelerdeki inceltme işaretinin kullanımı ile alakalı ortak bir karar almaları gerekmektedir.

3. Ders kitapları anlatım bozukluğu, imla ve basım hataları yönünden derinlemesine incelenmeli; bu konuda hata ve eksikliklere açık kapı bırakılmamalıdır.
4. Metinlerde geçen yabancı sözcüklerin okunuşu öğrencilere verilecekse, sunulan yöntemlerin dil bilimsel çerçevede olmasına özen gösterilmelidir.

8.3.2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Türkçe ve Almanca 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki en uzun 3 cümle, her iki ülkede eğitim gören öğrencilere okutulabilir ve bu cümleleri anlama becerileri ilgili yöntemlerle kayıt altına alınabilir.
2. Türkçe ders kitabındaki anlatım bozukluklarının, imla ve basım hatalarının sınıflandırılması, çeşitleri, sebepleri, açıklamaları derinlemesine incelenebilir.
3. Bu çalışmada kullanılan Türkçe ders kitabı dışındaki başka ders kitaplarında da inceltme işaretinin kullanımı incelenebilir.
4. Türk öğrencilerinin yaş seviyelerine uygun cümle uzunlukları ile alakalı araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Adalı, O. (1983). "Ana Dili Eğitimi" Yazma Uğraşı. İstanbul: Cem Yayınevi, 31-42.

Agaralov, E. (30-31 Ekim 1996). 3. Sınıf Rusça Ders Kitabının İncelenmesi. *Dünyada ve Türkiye'de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Aksan, D. (2003). *Türkiye Türkçesinin Dünü Bugünü Yarını*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 159.

Aktan, G. (11-12 Mart 1996). 4. ve 5. Sınıf Almanca ve Türkçe Ders Kitaplarının Karşılaştırılması. *Dünyada ve Türkiye'de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Alan, S. (11-12 Mart 1996). İlkokul 2. Sınıf Türkçe ve Fransızca Ana Dili Kitaplarının İncelenmesi. *Dünyada ve Türkiye'de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Altınışdört, G. (2013). Dil Edinimi ve Dil Öğrenimi Olgusuna Beyin ve Dil Gelişimi Açısından Bir Bakış. *Ege Eğitim Dergisi* (14) 2, 41-621.

Arık, L. A. (1992). *Psikolojide Bilimsel Yöntem*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları. Yayın No: 370B.

Balamir, A. (11-12 Mart 1996). Amerika ve Türkiye'de Okutulan 3. Sınıf Ana Dili Kitaplarının Karşılaştırılması. *Dünyada ve Türkiye'de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Başaran, F. (30-31 Ekim 1996). Japonca Ana Dili Kitaplarının İncelenmesi. *Dünyada ve Türkiye'de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Başkan, Ö. (1997). Yabancı Dilin Anadiline Etkisi, *Türk Dili Dergisi*, (638).

Batur, Z. ve- Ulutaş, M. (2013). PISA ile Türkçe Öğretim Programındaki Okuduğunu Anlama Kazanımlarının Örtüşme Düzeylerinin İncelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6 (2), 1549-1563.

Bozkurt, B. Ü. (2016). Türkiye'de Okuma Eğitiminin Karnesi: PISA Ölçeğinden Çıkarımlar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (4), 1673-1686.

Cornelsen (2016). *Jo-Jo Sachunterricht 4*, Cornelsen Verlag GmbH, Berlin, ISBN 978-3-06-083384-9.

Çakır, T. (2013). Çocukta Dil Gelişimi ve Kuramsal Yaklaşımlar. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 110.

Celebi, M. D. (2007). *Türkiye ve Almanya'da İlköğretimde Anadili Öğretimi Eğitim Programları ve Ders Kitapları Açısından Bir Karşılaştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı.

Demir, C. ve Yapıcı, M. (2007). Ana Dili Olarak Türkçenin Öğretimi ve Sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, IX (2), 179.

Demirezen, M. (2003). Yabancı Dil ve Anadil Öğreniminde Kritik Dönemler, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İngilizce Öğretmenliği Anabilim Dalı.

Durak, E. (11-12 Mart 1996). İlkokul 2. Sınıf Türkçe ve Almanca Ana Dili Ders Kitaplarının Karşılaştırılması. *Dünyada ve Türkiye'de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Durgunoğlu, A. ve Öney, B. (2000). *Literacy development in two languages: cognitive and sociocultural dimensions of cross-language transfer*. In Editor Proceedings of the Research Symposium on High Standards in Reading for Students From Diverse Language Groups, 78-99.

Ergenç, İ. (1994). Türkiye'deki Ana Dili Sorunu, *TÖMER Dil Dergisi*, 25, 13.

Erginer, A. (2006). *Avrupa Birliği Eğitim Sistemleri*. Ankara: Pegem A Yayınevi.

Esenova, G. (30-31 Ekim 1996). Türkmence İlkokul Kitaplarının İncelenmesi. *Dünyada ve Türkiye'de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Friling, I. (11-12 Mart 1996). Almanya'da İlköğretim Ana Dili Derslerindeki Ders Programı. *Dünyada ve Türkiye'de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Gökdemir, A. (11-12 Mart 1996). İngiltere'de Kullanılan 4. ve 5. Sınıf Ana Dili Kitaplarında Dört Temel Dil Becerisinin İşleniş ve Türkiye'deki Ana Dili Kitaplarıyla Karşılaştırılması. *Dünyada ve Türkiye'de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Gözkan, E. A. (30-31 Ekim 1996). Rus ve Türk İlkokullarında Ana Dili Eğitimi ve Öğretimi. *Dünyada ve Türkiye'de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Gül, A. ve Özen, Y. (2007). Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren Örneklem Sorunu. *KKEFD Dergisi*, 15.

Gümüş, M. (30-31 Ekim 1996). Özbekistan'da Ana Dili Eğitimi. *Dünyada ve Türkiye'de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Güneş, F. (2003). Okuma-Yazma Öğretiminde Cümlenin Önemi. *TÜBAR Dergisi*, XIII (Bahar).

Güngör, A. (30-31 Ekim 1996). Kırgızistan İlkokullarındaki Ana Dili Ders Kitaplarının İncelenmesi. *Dünyada ve Türkiye'de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Haskara, İ. (11-12 Mart 1996). 1. Sınıf İngilizce Kitabında Ana Dili Öğretimi ve Toplum-Dil Bilim İlişkisi. *Dünyada ve Türkiye'de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Işıklar, A. (30-31 Ekim 1996). İspanyol Eğitim Sistemi. *Dünyada ve Türkiye’de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

İsmail, Z. (30-31 Ekim 1996). Kazakistan İlkokul Ana Dili Ders Kitaplarının İncelenmesi. *Dünyada ve Türkiye’de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

İşler, E. (30-31 Ekim 1996). Suudi Arabistan’da Eğitim Sistemi ve Arapçanın Ana Dili Olarak Öğretilmesi. *Dünyada ve Türkiye’de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Karakuş, İ. (1997). Çocukta Dil Gelişimi. *Ankara: Türk Dili Dergisi*, (544).

Karakuş, N. (2014). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Dil ve Anlatım Yönünden İncelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, XVIII (7), 567-593.

Kocaman, A. (2009). *Dil ve Eğitimi Düşünmek*. Papatya Yayıncılık.

Kolaç, E. (2003). İlköğretim Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XVII (1).

Kuçkartayev, I. (30-31 Ekim 1996). Özbekistan Eğitim Sistemi ve Dil Bilim Açısından Ana Dili Eğitimi. *Dünyada ve Türkiye’de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Lenneberg, E. (1967). *Biological Foundations of Language*. New York: Wiley Yayınevi. 43.

Massaro, D. W. (2012). Acquiring Literacy Naturally: Behavioral science and technology could empower preschool children to learn to read naturally without instruction. *American Scientist*, (100), 329.

Mazlum, M. M. ve Mazlum A. A. (2017). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yönteminin Belirlenmesi, *Route Educational and Social Science Journal*, 4 (4).

MEB, (2017). *İlkokul Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 4*. Devlet Kitapları, Birinci Baskı, Saray Matbaacılık, Ankara. ISBN 978-975-11-4283-2.

MEB, (2016). Ders Kitapları ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi. *Tebliğler Dergisi*, (Ekim).

MEB, (2012). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm> adresinden 02.12.2018 tarihinde erişilmiştir. (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 28409)

MEB, (2006). *İlköğretim Türkçe (6, 7, 8. Sınıf) Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara: MEB Yayınları.

Musaoğlu, M. (30-31 Ekim 1996). Azerbaycan Eğitim Sistemi ve Ana Dili Eğitimi: Ana Dili 3., 4. ve 5. Sınıf Ders Kitaplarının İncelenmesi. *Dünyada ve Türkiye’de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Oruç, Ş. (2016). Türkçede Ana Dil ve Ana Dili, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 2 (1).

Önal, Ö. (2018). Kalıtsalcılık-Çevrecilik Tartışması Bağlamında Lenneberg’ in Dil Kuramı ve Kritik Dönem Varsayımı. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 24 (9).

Özdemir, E. (1983). Anadili Öğretimi, *Türk Dili Dil Öğretimi Dergisi*, Özel Sayısı, 18-30.

Öztürk, F. (30-31 Ekim 1996). Suudi Arabistan İlkokul 4., 5. ve 6. Sınıf Arapça Ders Kitaplarının İncelenmesi. *Dünyada ve Türkiye’de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Penfield, M. ve Roberts, L. (1959). *Speech and Brain Mechanisms*. New York: Atheneum Yayınevi.

Piacentini, M. (30-31 Ekim 1996). İtalya’da Eğitim Sistemi. *Dünyada ve Türkiye’de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Rahmenlehrplan Grundschule Deutsch. (2004). *Berlin: Wissenschaft und Technik Verlag*.

Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sunar, S. (11-12 Mart 1996). 3. Sınıf İngilizce ve Türkçe Kitaplarının Karşılaştırılması. *Dünyada ve Türkiye’de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Şenlik, A. Ş. (2013). Osmanlı Türkçesindeki Cümle Bağlaçlarının Tasnifine Dair Bazı Öneriler. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 45 (45), 251-268.

Şenlik, A. Ş. (2014). Osmanlı Türkçesinin Öncü Bağlaçları Hakkında. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (4), 157-179.

Topbaş, S. (1994). *Dil ve Konuşma Sorunlu Çocukların Sesbilgisel Çözümleme Yöntemi ile Değerlendirilmesi ve Konuşma Örüntülerindeki Sesbilgisel Özelliklerin Betimlenmesi*. Basılmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 40.

Ünlü, F. (11-12 Mart 1996). World of Language 2. *Dünyada ve Türkiye’de Ana Dili Eğitimi Sempozyum Bildirileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

Yağmur, K. (2009). Türkçe Ders Kitapları Üst Düzey Bilişsel Becerilerin Gelişimini Ne Oranda Sağlamaktadır? *CİTO Eğitim: Kuram ve Uygulama*, 5, 20-34.

Yaşar, S. (1998). *Demokratik Eğitim Kurultayı*, TÖB-DER Yayınevi.

Yavuzer, H. (1998). *Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğumuzun İlk Altı Yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 46.

Zorbaz, K. M. (2007). Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Kelime-Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Theory and Practice in Education*, 3 (1), 87-101.

WEB1: http://pisa.meb.gov.tr/?page_id=18 adresinden 12.11.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB2: <http://pisa.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2015/02/pisa-ornek-sorular-okumabecerileri.pdf> adresinden 13.11.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB3: <http://pisa.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2013/07/PISA-2003-Ulusal-Nihai-Rapor.pdf> adresinden 13.11.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB4: <http://ihaleka.com/metinanaliz/> adresinden 15.11.2018 tarihinde erişilmiştir.